

ADLİYE CERİDESİ

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur

Sene 12

Mayıs 1934

Sayı 142

RESMÎ KISIM

KANUNLAR

Muamele Vergisi KANUNU

Kanun numarası: 2430

Neşri tarihi: 15-5-934

Verginin mevzuu

Madde 1 — Bu kanuna göre:

A - Sinaî müesseselerin her nevi mamulâtı;

(Teşviki Sanayi kanununun birinci maddesine dahil sinaî müesseseler kastedilmiştir.)

B - Her türlü sigorta şirketlerinin, banka ve bankaların,

yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla prim, komisyon, faiz, iskonto ve acyo gibi her ne nam ile olursa olsun aldıkları paralar;

C - Ecnebî memleketlerde imal edilip Türkiye'ye ithal olunan maddeler;

Muamele vergisine tâbidir.

İstisnalar

Madde 2 — Aşağıda yazılan maddeler muamele vergisinden müstesnadır :

A - İmal, ithal, alım ve satım veya ihracı veyahut bunlardan birisi Devlet inhisarı altında olan maddeler (İmal, ithal, alım, satım dolayısıyla);

B - Şeker ve glikoz (İmal ve ithal dolayısıyla);

C - Türkiye mahsulâtını tasirhaneler, tasir fabrikaları, pirina fabrikaları;

D - Halı ipliği imalâthane ve boyahaneleri ile kendir ip, sicim ve halat imalâthaneleri;

E - Kuru yemişler ve hububatı, nebatî ve hayvanî mahsulâtı kabuk ve çöplerinden, pamuğu çekirdeğinden ayıran ve temizliyen müesseseler (bu işlerinden dolayı çelik, kuş tüyü sun'î yün ve sun'î pamuk imal yerleri mamulâtı vergiye tâbidir);

F - Sefarethanelerle siyasi memurlara ve sair zevata ait olup Gümrük Tarife kanununun veya sair kanunlarla gümrük resminden muafiyeti kabul edilen eşya (İthal dolayısıyla ve mütekabiliyet şartile);

G - Mevaddı harbiye, bahrî inşaat, makine tamirhane ve montaj yerleri, alâtı ziraiye imal ve tamir müesseseleri [Münhasıran bu işlerinden dolayı];

H - Türkiye dahilinde imal ve ecnebî memleketlere ihraç olunan maddeler (İmal dolayısıyla ve kanundaki şartlar dairesinde);

İ - Gümrük ithalât tarife kanunile veya sair kanunlarla gümrük resminden muaf olan maddeler (İthal dolayısıyla,

gümrük ithalât tarife kanunu ve diğer hususî kanunlar mu-
cibince, hususî muamelelere tâbi tutulmak itibarile, gümrük
resmi teminata raptedilen maddelere ait muamele vergileri
hakkında aynı muamele tatbik olunur);

J - Bütün matbaa mamulâtı;

K - Yel ve su ile işliyen eleksiz, valssiz değirmenler, âdi
tuğla harmanları, yumurta talaşı ve tomruktan kereste yapan
fabrikalar, fırınlar ve ekmek fabrikaları;

L - Mükerrer sigorta muameleleri;

M - Hayat sigorta primleri;

N - Her nevi maden cevherleriyle, yıkanmış, yıkanmamış
maden kömürleri (İstihraç, tathir, izabe, tasfiye dolayısıyla);

O - Ev san'atları halı imalâthaneleri, kuvvei muharrikesi
beş beygire kadar (beş beygir dahil) olan, kuvvei muharrike
kullanmıyanlarda en fazla on ameile kullanan küçük hırfet
müesseseleri (Trikotaj, mücevherat, ıtriyat, plâstik eşya,
karyola ve nikelâj fabrika ve imalâthaneleri, sun'î veya tabîi
ipek mensucat ve çorap fabrikaları bu istisna hükmünden
hariçtir.)

Mükellef teklif mahalli

Madde 3 — Sinaî müesseseler, sigorta şirketleri, bankalar
ve bankerler ve Türkiye'ye ithalâtta bulunanlar muamele ver-
gisini ödemeğe mecburdurlar. Muamele ve satış şartları bu
mecburiyeti değiştiremez.

Madde 4 — Sinaî müesseselerin vergisi mamul maddele-
rin yapıldığı ve sigorta şirketlerinin, bankaların ve bankerle-
rin vergisi muamelenin yapıldığı mahal varidat dairesince,
ithalât eşyasının vergisi vergiye tâbi maddelerin ithal edildiği
gümrük idaresince tahakkuk ettirilerek alınır.

Verginin matrahı

Madde 5 — Muamele vergisinin matrahı:

A - Sinaî müesseselerde, vergiye tâbi her nevi mamulâtın

satış kıymetidir. Bu kıymetten zarf veya kap bedeli indirilmez. (Sınai müesseselerde mamul eşyanın vergiye matrah olacak satış kıymeti her sene Maliye ve İktisat vekâletlerince müştereken tertip ve İcra vekilleri heyetince tasdik ve ilân edilecek, cetvelde mevaddı iptidaiye payı olarak gösterilen nisbetler dahilinde bir kalemde yapılacak tenzilâtın sonra kalacak miktardır.)

(Mamul maddelerin hariçten gelen ve muamele vergisinden istisna olunan mevaddı iptidaiyesi için tenzilât yapılmaz. Boyahane ve tamirhanelerde matrah, alınan ücrettir.)

B - Sigorta şirketleri, banka veya bankerler için, birinci maddenin (B) fıkrasında gösterilen paralar tutarındır.

C - İthalât maddeleri için bunların orijinal fatura veya menşe şahadetnamesindeki kıymetlerine nakliye, sigorta ve gümrükten çıkarılıncıya kadar yapılacak her türlü zarurî masraf ve rûsumun ilâvesile elde edilecek yekûndur. (Sif satışlarda, nakliye ve sigorta kıymete ilâve edilmez.)

(İthalât maddelerinin kıymeti ile buna ilâve edilecek nakliye sigorta, gümrük resmi ve belediye hissesi beyannamede ayrı ayrı gösterilir. Diğer resim, ücret ve masraflar her muamelede ayrı ayrı gösterilecek yerde bunların senelik tutarına göre vasatilerini tayine ve maktu olarak matraha ilâvesine Maliye, Gümrük ve İnhisarlar vekilleri mezundur.)

Verginin nisbeti

Madde 6 — Muamele vergisi 5 inci maddenin (A) fıkrasındaki sınai müesseseler muamelâtı ile (C) fıkrasındaki ithalât maddeleri için % 10 ve (B) fıkrasında yazılı sigorta, banka ve bankerlerin muameleleri için % 2,5 dur.

Verginin tahakkuku

Madde 7 — Sigorta şirketlerle, banka ve bankerler bir ay zarfında yapmış oldukları muameleler dolayısıyla aldıkları paralar ve bunlara ait vergi miktarını ertesi ayın nihayet on beşinci günü akşamına kadar mensup oldukları varidat şubesine

bir beyanname ile bildirmeğe mecburdurlar. Sigorta şirket ve idarelerinin sigorta muamelelerinden aldıkları meblağ, taallûk ettiği ay zarfında her nevi sigorta muamelelerine mahsus musaddak (kayıt) defterlerine geçirilmiş olan prim ile, sigortacıların kendi lehlerine aldıkları diğer meblağlar yekûnundan aynı ay içinde musaddak (fesih ve iptal) defterlerine geçirilmiş meblağlar mecmuu indirilmek suretile ve sigorta muameleleri haricindeki muamelâtın aldıkları paralar da muhasebe kayıtlarından çıkarılarak, beyannameye dercolunur.

Banka ve bankerlerin yapmış oldukları kambiyo muameleleri dolayısıyla uhdelerinde kalan (acyo) miktarı muamele yekûnunun binde biri üzerinden kabul ve beyannameye gösterilecek bu miktar, vergiye matrah ittihaz olunur.

Madde 8 — Sınai müesseseler, imal ettikleri maddelerden her ay içinde peşin veya veresiye suretile sattıkları, yahut satılmak üzere kumüşyoncu ve şubelerine gönderdikleri malların nev'i, miktar, fiatlarını (satış veya satılacak fiyat) ve bunlarda tenzili lâzım iptidai maddeler kıymeti varsa bu miktarı gösterecek surette iki nüsha beyanname yapmağa ve bir nüshasını müessesede saklıyarak diğerini nihayet ertesi ayın on beşinci günü akşamına kadar mensup oldukları varidat dairesine vermeğe mecburdurlar.

Mamul maddelerden kumüşyoncu ve şubeler vasıtasile satılanların celbolunacak fatura, sarıtları, müessesede kalacak beyanname nüshasına raptile muhafaza olunur. Sınai müesseseler, mamul mallardan bir kısmını kendi depolarına gönderdikleri takdirde bunların da beyannameye gösterilmesi mecburî olup, ancak satılmadıkça bunlar için vergi tahakkuk ettirilmez.

Madde 9 — Muamelâtını munhasıran memleket haricine çıkaran müesseseler için vergi tahakkuk ettirilmez.

Muamelâtını kısmen harice satan veya sattıran müesseselerin mamulâtı için vergi tahakkuk ettirilir. Ancak bunlardan ihraç olunacak malların muvakkaten tahakkuk ettirilen vergiden muafiyeti için bulundukları mahal varidat dairesine müracaatla bu malların nev'ini, miktarını, kaplarının adet

ve miktarını ve hangi gümrükten çıkarılacağını gösterir bir nakliye tezkeresi almaları ve bu tezkere tarihinden itibaren altı ay zarfında bu muamelâtın tamamen ihraç edildiğini gösteren gümrük idaresi vesikasını varidat dairesine ibraz etmeleri lâzımdır. Bu suretle hareket edilmediği takdirde mamulâtın fabrikadan çıkarıldığı zaman tahakkuk ettirilmiş olan vergisi def'aten alınır.

Madde 10 — İthal olunacak eşyanın gümrük beyannamesini verenler aynı zamanda muamele vergisinin tahakkukuna esas olacak unsurları bu beyannamede göstermek mecburiyetindedirler. Bunun için ithalâtçılar ithal etmek istedikleri eşyanın orijinal fatura veya menşe şahadetnamesindeki kıymeti, nakliye, sigorta ve gümrükten çıkarılınca kadar yapılacak masraf ve rüsum ile bunların yekûnunu ve bu yekûna göre verilmesi lâzım gelen vergi miktarını bildirirler. An ak 5 inci maddenin (C) fıkrasının 2 inci bendine göre maktu olarak matraha ilâvesine karar verilen resim, ücret ve masraflar ithalâtçılar tarafından beyana tâbi değildir.

Gümrükte verginin tahakkukuna memur olanlar matraha dahil unsurlar hakkında lâzımgelen tetkikleri yaptıktan sonra tesbit edecekleri matraha göre vergiyi tahakkuk ettirirler.

Orijinal fatura ve menşe şahadetnamelerinde yazılı ecnebi paraları Gümrük ve İnhisarlar Vekâletince İstanbul borsasının son bir aylık vasatî kambiyo fiyatlarına nazaran Türk parasına göre tutarını gösterir bir cetvel tanzim ve tatbika geçirmezden on beş gün evvel ilân olunur. Bu cetveller bir ay için muteberdir.

Kanun yolları

Eksperler, tetkik heyetleri ve itiraz komisyonları.

Madde 11 — İthalât eşyasında gümrük daireleri tarafından kanunun 10 uncu maddesine göre tahakkuk ettirilen vergiye alâkadarlar yedi gün zarfında itiraz edebilirler. Bu takdirde beyan edilen matraha ait vergi istifa ve ihtilâflı matrah farkına ait vergi teminata raptolunarak malın ihra-

cına müsaade edilir. İtirazlar Gümrük idaresince sekiz gün zarfında 1499 numaralı kanunun 30 uncu maddesinde yazılı heyete sevk olunur. Bu heyet on beş gün içinde karar verir. Bu kararlar kat'idir.

Mal gümrükten geçtikten sonra tetkik veya ihbar üzerine tahakkuk ettirilecek vergiye mükellefler tarafından yapılacak itirazlar da aynı hükme tâbidir.

Madde 12 — Sınai müesseseler tarafından verilen beyannamelerdeki kıymetin doğruluğuna varidat dairesince kanaat hasıl olmadığı takdirde bildirilen kıymete ait vergi usulen tahakkuk ettirilir ve ihtilâflı kıymetin tetkiki için tahakkuk memuru tarafından 15 gün zarfında 21 inci maddenin son fıkralarında yazılı tetkik heyetine müracaat olunur. Bu heyet bir ay içinde kararını verir.

Madde 13 — Tarh muameleleri ile tetkik heyetleri ve itiraz komisyonları kararları mükellefe yazı ile tebliğ olunur. Tebliğlerde, itiraz ve temyiz müddetlerinin hesabında, Hukuk usulü muhakemeleri kanununda kabul edilen hükümler cereyan eder.

Bu kanunda yazılı diğer müddetlerin son günü resmî tatil günlerine tesadüf ederse, müddet, tatili takip eden iş gününün akşamına kadar uzar.

Madde 14 — Mükellefler tebliğ tarihinden itibaren son gün içinde tarholunan vergiye, takdir olunan kıymete itiraz edebilir. İtirazların yazı ile olması şarttır. İtiraznameler mükellefin bağlı olduğu varidat dairesine veya o mahallin en büyük malmemuruna pulsuz bir makbuz mukabilinde verilir.

Taahhütlü olarak posta ile gönderildiği halde postaya teslim tarihi, varidat dairesine tevdi tarihi sayılır.

Re'sen yapılan tarhiyata ve tetkik heyetince takdir olunan kıymete, varidat dairesinin itiraz hakkı, vilâyetlerde varidat müdürlüğüne, kazalarda en büyük malmemuruna aittir. Varidat dairesi tarafından yapılacak itirazların müddeti dahi on gündür.

Madde 15 — Tahakkuk memuru, mükellef tarafından

verilen itiraznameyi on gün içinde vilâyetlerde varidat müdürüne, kazalarda en büyük malmemuruna mütaleasını ilâve ile teslim eder. Varidat müdürü veya en büyük malmemuru itirazı mucip hâdiseyi, maddî hata ve yanlış nisbet tatbiki gibi açık bir hesap yanlışlığı şeklinde görürse düzeltilmesini tahakkuk memuruna emreder. Bunların haricindeki itiraz evrakını 2395 numaralı kanun mucibince müteşekkil tetkiki itiraz komisyonuna verir.

İtiraz, varidat daireleri tarafından yapılacak olursa itiraznamenin kısa esbabı mucibesile beş gün zarfında mükellefe tebliği lâzımdır. Mükellef bu tebliği aldığı tarihten itibaren on gün içinde tetkiki itiraz komisyonu nezdinde müdafaasını yazı ile yapar.

Madde 16 — Tetkiki itiraz komisyonlarının kararları kat'idir. Ancak verginin ihtilâflı kısmı, yüz liradan fazla bir miktara balığ ise bu kararlar kabili temyizdir.

Temyiz

Madde 17 — Mükellefler tetkiki itiraz komisyonları tarafından verilen kararların kendilerine tebliğini ve malmemurları da bu kararların kendilerine teslimini takip eden günden itibaren on beş gün içinde temyizen tetkikini isteyebilirler. Temyiz istidaları alâkadar varidat dairesine pulsuz bir makbuz mukabilinde verilir. Bu daireler temyiz istidalarını aldıktan sonra vilâyetlerde varidat müdürleri, kazalarda en büyük malmemurları vasıtasile temyiz komisyonuna gönderirler. İstidaların doğruca temyiz komisyonuna verilmesi veya taahhütlü olarak posta ile gönderilmesi de caizdir.

Madde 18 — Temyiz talebi, tahsilâtı tehir etmez. Ancak temyiz talebinde: Tahriren istenilmiş olmak ve tarhedilen vergi miktarınca, para veya hazine bonosu veya tahvilâtı, yahut banka mektubu teminatı gösterilmek şartile temyiz komisyonunca, tahsilâtın tehirine karar verilebilir.

Tehir talepleri her işe tercihan karar altına alınır.

Madde 19 — Muamele vergisinin itiraz ve temyiz tetkika-

tında, kazanç vergisi itiraz ve temyiz tetkiklerinde cari şekil ve hükümler tatbik olunur.

Kayıt işleri

Madde 20 — Sınâî müesseseler, sigorta şirketleri, banka ve bankerler her sene kânunusani iptidasından itibaren mahallinin en büyük varidat memuru tarafından tasdik edilmiş bir muamele defteri ile, sınâî müesseseler iptidâî maddeler alım ve sarf hareketlerini gösterir ayrı bir defter tutmağa ve vergi mevzuuna giren mevat ve muamelâtı bunlar için tahakkuk ettirilmesi lâzım vergileri, muamele defterine günü gününe kayde mecburdurlar. İcabı halinde tasdik edilmek şartile bu defterler teaddüt ettirilebilir. Bu defterlerin ve muhteviyatına ait evrakı müsbitenin tahakkuk müruru zamanı müddetince saklanması ve talep halinde alâkalı memur ve müfettişlere gösterilmesi mecburî olduğu gibi diğer alış verişi yaptığı müesseselerde verginin tahakkukuna medar olacak cihetlere ait evrak vesika ve defterlerini irae etmekle mükelleftir.

Madde 21 — Birinci maddenin A ve B fıkrasında yazılı muamele vergisi mükellefiyetine tâbi olupta :

A - Bu kanuna göre tutulması lâzımgelen defterler tutulmadığı, veya defterler tutulmuş iken muhteviyatına ait evrakı müsbite muhafaza ve ibraz edilmediği takdirde vergi iki kat olarak re'sen tarholunur.

B - Defterler tutulup ta kayıtlar muamele defterlerine noksan geçirildiği takdirde noksana ait vergi iki kat olarak re'sen tarholunur.

C - Defterler tahrif veya hilâfı hakikat vesika tanzim olduğu takdirde hâsıl olan farka ait vergi üç kat olarak re'sen tarhedilmekle berader haklarında ayrıca takibat yapılır.

D - Beyanname vaktinde verilmediği halde tamamı, veya beyanname defter kayıtlarına uygun olmadığı takdirde noksanı % 20 fazlasile tahakkuk ettirilir.

Fiillerin tekerrürü halinde cezalara bir misil zammolunur. Yukarıki fıkralarda yazılı re'sen yapılacak tarhiyatta matrah-

lar, hesap mütehassısının kullandığı vilâyetlerde en büyük malmemurunun veya vekil edeceği memurun reisliği altında bu mütehassıslardan birile mükellefin mensup olduğu müseccel meslekî teşekküller tarafından ve bu teşekküllerin bulunmadığı yerlerde ticaret odalarınca ve bu da yoksa belediyelerce kendi azalarından veya hariçten seçilecek iki vukuf ehlinen kurulan dört kişilik bir hey'et tarafından tayin olunur.

Hesap mütehassısları bulunmayan vilâyet merkezlerinde mütehassısların yerine bu heyetlerde varidat müdürü veya tevkil edeceği memur bulunur.

Kazalarda bu heyetler, en büyük malmemurunun veya vekilinin reisliği altında varidat memuru ve biri meslekî teşekküllerden, yoksa belediyeden ve diğeri ticaret odası tarafından, ticaret odası da yoksa her ikisi de yukarıki fıkrada gösterildiği surette belediye tarafından seçilmiş iki aza ile kurulur.

Meslekî teşekküller ve belediye ve ticaret odaları bulundukları mahallin en büyük malmemurunun iş'arı üzerine vukuf ehlini ve bunların sayısı kadar da yedek azayı seçerler.

Madde 22 — 11 inci madde mucibince tahakkuk ettirilip ihtilâflı matraha ait olmasından dolayı tahsil olunmayan vergiler iki kat ve mal günrükten geçtikten sonra tahakkuk ettirilen vergiler üç kat olarak alınır.

Kambiyo temevvüçlerinden dolayı beyan ile tahakkuk arasında husule gelecek farklar bu hükme tâbi değildir.

Verginin tahsili

Madde 23 — Sigorta şirketlerle banka ve bankerler her ay için tahakkuk ettirilen vergiyi ertesi ayın on beşinci günü akşamına kadar ödemeğe mecburdurlar. Sinaî müesseseler her ay için tahakkuk ettirilen vergiyi tahakkuku takip eden aydan itibaren iki müsavi taksitte ve iki ayda tediye ederler.

Mamulâtını veresiye satmış olduğunu isbat eden müesse-

selerin vergisi, biri taallûk ettiği ayı takip eyliyen üçüncü ay içinde, diğeri dördüncü ay içinde olmak üzere iki taksitte alınır.

Gününde verilmeyen taksitler % 10 zam ile tahsil olunur.

Madde 24 — İthalât maddelerinin muamele vergisi, eşya gümrüklerden çıkarılmadan evvel alınır. Hükûmetçe kabul edilecek bankalardan birisi tarafından teminat verenlerden verginin tahsili bir ay tecil olunur, 1499 numaralı kanunun 13 üncü maddesinde yazılı hallerde muamele vergisinin tecili de aynı hükme tâbidir.

Madde 25 — Resen veya ikmalen yahut ihbar veya tetkik neticesinde tarhedilen vergiler ve zamları kat'ileştiği tarihten itibaren bir ay içinde tahsil olunur.

Madde 26 — Bu kanunda yazılı olan vergi ve zamlarını ve para cezalarını miadında vermiyenler hakkında Tahsili emval kanunu hükümleri tatbik olunur.

Madde 27 — Vergiye esas olan muamelenin yapıldığı malî yılın sonundan itibaren her hangi sebeple olursa olsun üç yıl içinde tarhedilmeyen ve tarhedilipte kat'iyet kesbettiği malî yılı takip eden malî yıldan itibaren on yıl içinde tahsil olunmayan vergiler müruruzamana uğrar.

Cezaî hükümler

Madde 28 — Salâhiyetli memurlara bu kanun mucibince ibrazı lâzımgelen defter, evrak ve vesikaları ibraz etmekten imtina edenler hakkında sulh mahkemelerince 25 liradan aşağı olmamak üzere hafif para cezası hükmolunur.

Madde 29 — Vergi tarhı hususunda vazifeli olan memurlar, resen takdir heyetleri, itiraz komisyonları ve eksperler heyeti aza ve reisleri yaptıkları vazife dolayısıyla öğrendikleri sırları ifşa edemezler. Hilâfına hareket edenler Türk ceza kanununun 198 inci maddesine göre ceza görürler. Bunlardan cürümleri tekerrür edenler bir daha Devlet hizmetinde kullanılmazlar.

Madde 30 — Maliye memurları mükelleflerin hususî he-

sap hizmetlerini ve yazı işlerini ifa edemezler. Yapanlar memuriyet vazifelerini suiistimal etmiş sayılırlar.

Madde 31 — Verilen vazifeleri yapmıyan memurlar ile re'sen takdir heyetleri, itiraz komisyonları ve eksperleri heyeti aza ve reisleri ve 29 ve 30 uncu maddede yazılı cürmü işliyenler hakkında memurin muhakemat kanununa tâbî olmaksızın takibat yapılır.

Müteferrik hükümler

Madde 32 — Vefat, tasfiye, fesih ve iflâs hallerile, defterlerin Türkçe tutulması, komisyon ve heyetlerin nisabı, akraba işleri, devamsızlık, bulunmıyan azaya vekâlet hususlarında, Kazanç kanununda yazılı hükümler muamele vergisi için de aynen tatbik olunur.

Madde 33 — Yanmak, su basmak gibi mücbir sebepler yüzünden mahvolan sigortasız sınaî müesseselerin buna takaddüm eden yıl için tahakkuk ettirilmiş olan vergilerinden, henüz tahsil edilmemiş olanlar maliye vekâletince terkin olunur.

Madde 34 — Muamele vergisi hakkındaki 21 - 7 - 931 ve 29-5-932 tarihli ve 1860 ve 1995 numaralı kanunlar mülgadır.

Birinci muvakkat madde — Bu kanun hükümlerine göre yeniden vergi ile mükellef olmaları lâzım gelen kimseler, kanunun mer'iyetinden itibaren on beş gün zarfında muamele ve iptidai maddeler defterlerini tasdik ettirmeğe ve muamelelerini bu deftere geçirmeğe mecburdurlar.

İkinci muvakkat madde — Bu kanunun neşrinden mukaddem zamana ait olarak tahakkuk etmiş olan vergiler bu kanunun hükümleri dairesinde tahsil olunacağı gibi tahakkuk etmiş olanlar da bu kanuna göre tahakkuk ettirilerek tahsil edilir.

Madde 35 — Bu kanun 1 haziran 934 tarihinden mu-teberdir.

Madde 36 — Bu kanunun hükümlerini icraya Adliye, Dahiliye, Maliye, İktisat ve Gümrük ve İnhisarlar Vekilleri memurdur.

13 - 5 - 1934

İktisadî buhran vergisi kanununa müzeyyel kanun

Kanun numarası: 2416

Neşri tarihi: 2/5/1934

Madde 1 — 1890 numaralı İktisadî buhran vergisi kanununa aşağıdaki hükümler tezyil olunmuştur:

1890 numaralı İktisadî buhran vergisi kanununun birinci maddesinde yazılı hizmet erbabı haricinde kalan kazanç vergisi mükelleflerinin tahakkuk eden kazanç vergilerine mezkûr vergilerin beşte biri nisbetinde buhran vergisi zamedilmiştir.

Bu kanun mucibince alınacak buhran zammı, kazanç vergisile beraber ve aynı hükümlere tevfikân tahsil olunur.

Ruhsat ve unvan tezkeresi harçları ve karne bedelleri buhran zammına tâbi değildir.

2395 numaralı Kazanç vergisi kanununun üçüncü maddesi mucibince kazanç vergisinden istisnası kabul edilmiş olanlar buhran zammından da müstesnadır.

Madde 2 — Bu kanun hükmü 1 haziran 1934 tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya icra vekilleri heyeti memurdur.

29 - 4 - 934

* * *

Muvazene vergisi kanununun 10 uncu maddesinde yazılı müddetin bir sene daha uzatılmasına ve birinci maddesinin tadiline dair kanun

Kanun No. 2417

Neşri tarihi: 2 - 5 - 934

Madde 1 — 1980 numara ve 26-5-932 tarihli Muvazene vergisi kanununun 10 uncu maddesinde yazılı olup 2174 numara ve 8-5-933 tarihli kanunun birinci maddesile 933

malî senesi nihayetine kadar uzatılan müddet, 1 haziran 934 tarihinden itibaren bir sene daha uzatılmıştır.

Madde 2 — Muvazene vergisi kanununun istisnaları sayan birinci maddesinin 2 numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir.

Umumî müesseseler tarafından müstahdemlerine verilen hakikî vesaiti nakliye masrafları tamamen ve yevmiyelerinden:

Umumî müdürlere verilen yevmiyelerin 10,

Mütettiş ve müdürlere verilen yevmiyelerin 5,

Müstahdemlere verilen yevmiyelerin 3 lirası (maktu har-cırahlarda, nakil vasıtaları ücretile yukarıda gösterilen şekil-de yevmiye isabet eden miktar).

Madde 3 — Bu kanun 1 haziran 934 tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun hükmünü icraya icra vekilleri heyeti memurdur. 29 - 4 - 934

* * *

1593 numaralı umumî hıfzıssıhha kanununda değişiklik yapılması hakkında kanun

Kanun No. 2410

Neşri tarihi : 19/4/934

Madde 1 — umumî hıfzıssıhha kanununun 3 üncü maddesinin 6 ıncı fıkrasının sonundaki (aşılar) kelimesi (aşıları murakabe) şekline konulmuştur.

Madde 2 — aynı kanunun 171 inci maddesinin 1 inci satırında «sütlerin neveleri ve vasıfları ve süt» cümlesinden sonra bir (ve) edatı ilâve edilmiştir.

Madde 3 — Aynı kanunun 285 inci maddesinde gösterilen (77) adedi (78) olarak değiştirilmiştir.

Madde 4 — Aynı kanunun 297 inci maddesinde ve 186 adedinden sonra gelen (187) adedi (188) olarak değiştirilmiştir.

Madde 5 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 6 — Bu kanunun hükmünü icraya icra vekilleri heyeti memurdur.

17 - 4 - 934

* * *

Bina vergisi kanununun üçüncü maddesinin yedi numaralı fıkrasının tadili hakkında kanun

Kanun No. 2413

Neşri tarihi: 25/4/934

Madde 1 — 4 Temmuz 1931 tarih ve 1837 numaralı Pina vergisi kanununun üçüncü maddesinin yedi numaralı fıkrası aşağıda yazılı şekilde tadiledilmiştir:

Sahiplerinin ikametine mahsus olup senelik ırağı yirmi beş liraya kadar olan (yirmi beş dahil) binalar (bu kabil binaların taaddüdü halinde yalnız biri muafiyetten müstefit olur).

Zürraa ait binaların bir kısmı ikamete ve bir kısmı da altıncı fıkrada muafiyetleri muharrer maksatlara tahsis edilmiş bulunduğu takdirde vergi yalnız ikamete muhtas olan kısım üzerinden alınır.

Madde 2 — Bu kanun 1 haziran 934 tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye Vekili memurdur.

22 - 4 - 934

* * *

30 mart 1931 tarihinde Cenevrede imzalanan yol işaretlerinin tevhibi hakkındaki mukawelenamenin tasdikına dair kanun

Kanun No. 2409

Neşri tarihi 24 - 4 - 934

Madde 1 — 30 mart 1931 tarihinde Cenevrede imza

olunan yol işaretlerinin tevhidine dair mukâvelename tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

[*Merbut mukâvelename kısmı mahsusunda münderiştir.*]

KARARLAR VE TEFSİRLER

Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki kanunun 18 inci maddesinin tefsirine mahal olmadığına dair

Karar No. 805

Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 1452 numaralı kanunun 18 inci maddesinde (28 mayıs 1928 tarihli kanun mucibince yapılacak meskenlerden istifade ettikçe kat' olunmak üzere Ankarada bulunan memurlardan dördüncü ve beşinci derecelere dahil olanlara ayda 30 ve altıncı, yedinci derecelere dahil olanlara ayda 22 ve sekizinciden on altıncıya kadar (on altı dahil) derecelerde bulunanlara ayda 15 ve on yedinci, on sekizinci ve on dokuzuncu dereceliklere ayda 10 lira muvakkat tazminat maaşlarına ilâveten verilir....) denilmektedir.

Bu maddede yazılı muvakkat tazminatın memurların almakta oldukları maaş derecesi üzerinden değil bulundukları derece maaşları üzerinden verilmesi icap edeceği hiç bir tereddüde mahal vermiyecek surette vazıhan tasrih ve ifade edilmiş olmasına binaen maddede tefsire muhtaç bir cihet olmadığına karar verilmiştir.

19 - 4 - 934

* * *

1932 senesi Muvazenei umumiye kanununun 40 inci maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında

Karar No. 806

1980 Numaralı Muvazene vergisi kanununun birinci maddesinin 5 numaralı fıkrası ile bilûmum resmî ve gayri resmî memur ve müstahdemlerle tekaüt ve sair zat maaşları sahip-

lerinin her ne unvan ile olursa olsun bir ay zarfında yirmi lirayı geçmemek üzere aldıkları mebalığın muvazene vergisine tâbi olmayacağı gösterilmiş ve 932 senesi muvazenei umumiye kanununun 40 ıncı maddesi ile de beş numaralı fıkrada gösterilen zat maaşları sahiplerinden muvazene vergisinin alınabilmesi için verginin kesilmesinden sonra kalacak istihkakın yirmi liradan aşağı düşmemesi takyit edilmiş ve bu hüküm bilâhara muvazene vergisi kanununun bir sene daha temdidî hakkındaki 2174 numaralı kanunun ikinci maddesine aynen nakl olunmuştur.

Mezkûr 2174 numaralı kanunun 2 inci maddesinin müteasından da sarihane anlaşılabacağı üzere yapılan tadil münhasıran zat maaşı sahipleri hakkında olup bu hükmün resmî ve gayri resmî memur ve müstahdemlere şûmulü derpiş edilmemiş olduğundan zat maaşından gayri, resmî ve gayri resmî memur ve müstahdemlerin yirmi lirayı geçen maaş ve ücretlerinin asıl kanunun birinci maddesinin 5 numaralı fıkrası hükmüne göre muvazene vergisile mükellefiyetleri tabii olmakla meselede muhtacı izah ve tefsir bir nokta görülemediğine karar verilmiştir.

28 - 4 - 934

HEY'ETİ VEKİLE KARARLARI

Kararname No. 2-376

2324 sayılı kanuna göre Maliye vekilliğince teklif ve Şûrayı Devletçe görülerek 2/4/934 tarih ve 8706 sayılı tezkere ile tevdi olunan mütekaitlerin memleket haricinde maaş alabilecekleri halleri gösterir ilişik nizamnamenin mer'iyete konulması; İcra vekilleri heyetince 5/4/934 de tasvip ve kabul olunmuştur.

Mütekaitlerin memleket haricinde maaş alabilecekleri halleri gösterir nizamname

Madde 1 — Umumî mülhak ve hususî bütçelerden maaş alan mütekaitler, muvakkaten memleket haricine gitmek zaruretinde kaldıkları takdirde maaşlarının kayıtlı olduğu mahallin ve maaş aldıkları dairenin en büyük memuruna istida ile müracaat ederek seyahat maksatlarını, gidecekleri mahalli, hariçte kalacakları müddeti bildirmeğe mecburdurlar.

Madde 2 — Birinci madde mucibince malûmat vermiyenlerle daimî surette memleket haricinde ikameti ihtiyar edenlerin maaşları kesilir. Bu gibilere hariçte bulundukları müddete ait tediye edilmiş para bulunduğu takdirde bu paralar da kendilerinden istirdat olunur. (Ecnebi tebeasından olup tekaüt maaşı alanlar bu madde hükmünden müstesnadır).

Madde 3 — İkinci madde mucibince maaşları kesilen mütekaitlerden bilâhara Türkiyeye avdet ve müstemirren ikamet edenlere başkaca kanunî mâni bulunmadığı takdirde kesilen maaşları avdetleri tarihini takip eden aydan itibaren iadeten tahsis olunur.

Madde 4 — Muvakkaten memleket haricinde bulundukları müddetçe maaşları verilecek olan mütekaitler şunlardır :

A - Kendisinin veya karı veya kocasının veya iâşesi kendisine ait bulunan ana, baba, evlât ve kardeşinin tedavi ve tebdilihavası için.

Bunların memleket haricinde tedavi veya tebdilihavalarının muktazi veya faydalı olduğuna dair doktor tarafından verilmiş ve Sıhhat ve içtimai muavânet müdürlükleri tarafından imzasının tasdik edilmiş bir rapor ibraz etmeğe ve bunu her yoklama zamanında bulundukları

mahalden gönderecekleri ihticaca salih ve Türk Konsolosluğundan musaddak raporlarla teyit etmeğe mecburdurlar.

Tedavi ve tebdilihava için harice gidenlerin raporlar müddetince maaşları kesilmez.

B - Ticaret, sergilerde mal teşhir etmek, Türk malı ithal eden memleketlerde acentalık yapmak üzere:

Bu şekilde harice gidenlerin bidayeten bulundukları mahal ticaret odasından ve her yoklama zamanı da ikamet ettikleri ecnebi memleketlerdeki Türk konsolosluğundan musaddak vesika ibraz eylemeleri muktazidir.

Ticaret maksadile hariçte seyahat ve ikamet edenlerin bir sene, sergi için hariçte bulunanların serginin devamı müddetince ve acentaların da acentalık yaptıkları zaman için maaşları kesilmez. (Hariçte ticaret veya propaganda maksadile bulunması memleket iktisadiyatı namına faydalı görüldüğü iktisat vekâletince tasdik edilenler için Maliye vekâletinin de inzımanı mütaleası ile altı aydan fazla müddetle mezuniyet itası caizdir.

C - Tahsil için, memleket haricinde tahsil ettireceği çocuğu ile birlikte bulunmak üzere giden ana, baba,

Bu maksatla harice çıkanlar bidayeten Maarif vekâleti tarafından musaddak bir vesika ile tahsil için memleket haricine gideceklerini tevsik etmeğe ve bunu her yoklama zamanında bulundukları mahallin Türk Konsolosluğundan veya talebe müfettişliklerinden musaddak bir vesika ile teyit eylemeğe mecburdurlar.

Bunların tahsillerinin devam ettiği müddetçe ana ve babalarının maaşları kesilmez.

Ç - Ecnebi memleketlerde vazife alan Hariciye veya diğer vekâlet memurlarının anası, babası ve kardeşleri, bu fıkra mucibince harice gidenlerin nezdinde bulundukları memurun memuriyetinin devamı müddetince maaşları kesilmez.

Mütekaitlerden Hükûmetin müsaadesile bir ecnebi devlet nezdinde hizmet kabul edenlerin bu hizmetlerinin devamı müddetince tekaüt maaşları kesilmez.

D - Hukukunun muhafazası için dava ikame ve takibine mecbur olanlarla aleyhine ikame edilmiş davalarda hazır bulunmak mecburiyetinde kalanlar ve gayrimenkul mallarını satmak zaruretinde bulunanlar:

Bunların en çok altı ay müddetle maaşları kesilmez.

Memleket haricinde gayrimenkul malları olupta bizzat işletmek mecburiyetinde kalanların memleket haricinde geçirecekleri müddet senede altı ayı geçmemek şartıyla maaşları kesilmez.

Bu vaziyetlerde kalanlar mecburiyetlerini isbat edecek vesika göstermeğe mecburdurlar.

E - İhtisasına binaen ecnebi memleketlerde hükümet namına bir vazifenin ifası maksadile gönderilenler:

Bu şekilde harice gidenlerin, vazife aldıkları daireden vesika ibraz etmeleri zaruridir.

Bunların harice gönderen resmi devair tarafından tayin edilecek müddetler zarfında maaşları kesilmez.

F - A. B. C. Ç. D. E. fıkralarında yazılı bulunan ahval haricinde makbul bir mazeret veya sebep dolayısıyla kısa bir müddet için memleket haricine çıkacak olanlar.

Bunların makbul mazeretlerini mahalli belediye dairesinden alacakları ilmühaberlerle tevsik eylemeleri lâzımdır. Bu suretle memleket haricine gidecek olanların işbu seyahatleri Türkiyeden hareketlerinden avdetlerine kadar altı ayı tecavüz edemez.

Madde 5 — Karantina beklemek, yol kapanmak, hudutlardan geçmemek gibi esbabı mücbireye müstenit tevakkuf ve teahhurlar dördüncü maddenin fıkaraı mutelifesinde yazılı bulunan muvakkat müddetlere ilâve olunur.

Madde 6 — Bu nizamnamede kesilmiyeceği gösterilen maaşlar esasen kanunen verilmesi lâzım gelen ve ecnebi memleketlere gitmek dolayısıyla itasına müsaade verilen maaşlar olup Tekaüt kanununda yazılı iskat sebeplerinden birinin vukuu halinde mezkûr kanun hükümleri tatbik edilecektir.

Madde 7 — Müsaadei mahsusa istihsali suretile ecnebi memleketlerde bulunmak, Tekaüt kanununun tatbikına ait şekillerin cereyanına mâni olmaz. Bu şekilde ecnebi memleketlerde bulunan mütekaütler kanunen muayyen müddetler zarfında yoklama ilmühaberlerini usulü dairesinde tanzim ve mahallî konsolosluğuna tasdik ettirerek maaş aldıkları mal sandığına göndermeğe mecburdurlar.

Madde 8 — Bu nizamname ile kabul edilen mezuniyetler kambiyo ihracı hakkındaki kararname hükümlerine müessir değildir. Bu kabil maaşlar ecnebi memleketlere gidenlerin tayin edecekleri mutemet veya vekillerine emsali gibi memleket dahilinde tediye olunur.

Madde 9 — 2324 numaralı kanuna tevfikân kaleme alınmış ve Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamname neşri tarihinden müteberdir.

Madde 10 — Bu nizamnamenin hükümlerini icraya icra vekilleri heyeti memurdur.

Memurin kanunu mucibince memurların gizli dosyasına konulacak tezkiye varakalarının bütün vekâletlerce tatbik edilmesi H.

Kararname No. 2 - 377

13 Şubat 1927 tarih ve 4721 sayılı kararnameye zeyildir.

Memurin kanununun 14 üncü maddesi mucibince memurların gizli dosyalarına konulmak üzere Ziraat vekilliğince teklif olunan gizli tezkiye varakası örneği icra vekilleri heyetince tetkik edilerek, ayrı ayrı tatbikata mahal kalmamak üzere, her dairenin hususî vaziyetlerini de kaplıyabilecek ve bütün memurlar için tatbiki kabil olacak yeni bir şekil tesbiti tensip edilmiş ve keyfiyet Şûrayı Devlet reisliğine yazılmıştı.

Bazı dairelerce tatbik edilmekte bulunan örnekler tetkik edildikten ve bütün Vekâlet ve dairelerin mütaleaları da alındıktan sonra Şûrayı devletçe yeniden hazırlanıp 1/4/934 tarih ve 8700 sayılı tezkere ile gönderilen gizli tezkiye varakası örneği ve bu işe müteallik Tanzimat dairesile heyeti umumiye mazbataları İcra vekilleri heyetince 5/4/934 de tetkik ve mütalea edilerek ilişik gizli tezkiye varakasının, ciheti askeriye hariç olmak üzere, bütün vekâlet ve dairelerce tatbik edilmesi tasvip ve kabul olunmuştur.

T. C.

VEKÂLETİ

MAHREM

Tezkiye Varakası

İsmi :

Memuriyeti :

Sicil No :

En son çıkarılan resmi

S U A L L E R		Birinci derecede mafevk âmirin mütaleası	İkinci derecede mafevk âmirin mütaleası
1	Sin ve sıhhat noktasından işle- rini iyi yapmıya mani bir hali olup olmadığı. (Nümunesi veçhile tabip ra- poru alınarak bu varakaya rapt edilecektir.)		
2	Zekâvet derecesi ve kavrayış kabiliyeti.		
3	Okumayı sevip sevmediği - ne gibi eserleri okumaktan zevk aldığı.		
4	Nutuk ve tahrirdeki kuvvetinin derecesi.		
5	Kanun ve nizamlara ve talimat- lara vukufu ve riayeti derecesi.		
6	Fen ve sanata ait eserleri varsa ne gibi şeyler olduğu ?		
7	Hangi ecnebi lisanlarına vukufu olduğu... bu lisânlardaki tercüme ve tekellüm iktidarının derecesi.		
8	Vazifesine merbutiyeti ve de- vamı. Çalışmasında intizamı, gayreti, dikkati veya müsamahası sabır ve tahammülü, fedakârlığı, ciddiyeti, ketumluğu, itimada şayan olmak derecesi.		
9	İş sahiplerine karşı muamelesi, nezaketi veya şiddeti... âmirine ve maiyetine karşı muamelesi.		

S U A L L E R		Birinci derecede mafevk âmirin mütaleası	İkinci derecede mafevk âmirin mütaleası
10	Maiyeti üzerinde nüfuzu... maiyeti sevk ve idarede muvaffakiyeti... maiyet yetiştirmek hususundaki kabiliyet ve muvaffakiyeti.		
11	Meslek şubelerinden hangisinde ihtisası vardır. İhtisası derecesi nedir. İhtisası dahilindeki şubeyi müstakillen idareye kudreti var mıdır. İhtisası yoksa meslekin ilmi işlerle ne dereceye kadar tavag-gul eder. Umumî olarak ilmi kudreti ne merkezdedir.		
12	Meslek ve meslekdaşlarına karşı merbutiyeti nasıldır.		
13	Bulunduğu işteki muvaffakiyeti derecesi... dikkate şayan hizmetleri varsa neler olduğu.		
14	Fevkalâde haller karşısında anî karar vermek kabiliyeti... kararlarında isabet ve nüfuzu nazarı kararlarında kat'iyet veya tereddüdü.. kararlarını icraya iktidarı fikri takibi.		
15	Son tezkiyeden sonra inzibati ceza görmüş müdür... takdirname almış mıdır... vazifesinden dolayı işten el çektilmiş midir.. kanunî takibata tâbi tutulmuş mudur... takibat neticesi ne olmuştur.		
16	Vatani duygusu ve teceddüt ve terakkiye taraftarlığı derecesi... Cümhuriyete sadakati..		

S U A L L E R		Birinci derecede mafevk âmirin mütaleası	İkinci derecede mafevk âmirin mütaleası
17	İyi ve fena huyları nelerdir. Vazife haricinde tavur ve hareketi ve terbiye ve nezaketi ve imtizaç ve teşriki mesai kabiliyeti nasıldır.		
18	İstikameti ve menfaati zatiyesine düşkünlüğü derecesi.		
19	Kinciliği, garezkârlığı ve yalan söylemek itiyadı varmıdır... var ise derecesi.		
20	Hafif meşrepliği veya ağır başlılığı.		
21	İşret, kumar ve sair zevklere meyli ve bunların vazifesine tesiri derecesi.		
22	Bulunduğu yerde malî ve ailevî rabıtası olup olmadığı ve derecesi		
23	Muktesit veya müsrif olduğu... varidatı ile maişet tarzı arasında muvazenet olup olmadığı... zati ve ailevî serveti bulunup bulunmadığı, borcu itiyat edinip edinmediği.		
24	Haysiyetini muhafazaya ve hürmet celbine muvaffakiyeti derecesi.		
25	Hususiyeti halinin şayi olan iyi ve fena cihetleri.		

S U A L L E R		Birinci derecede mafevk âmirin mütaleası	İkinci derecede mafevk âmirin mütaleası
26	Adabı muaşerete vukufu ve riayeti derecesi.. temiz ve muntazam giyinip giyinmediği.		
27	Korkaklığı ve müteredditliği varmıdır... cesareti ve teşebbüs fikri ve azimkârlığı derecesi.		
28	Resmî veya şahsî gâilelerden fütura düşmüşse vazifesine tesiri ve bu halin nasıl izale olunabileceği.		

Kararlar

29	Vazifesinin ehli olup olmadığı?		
30	Yukarı vazifeyi edaya iktidarı derecesi.		
31	Hangi şubede daha fazla muvafak olabileceği?		

Tabip raporu mümunesi

1	Memurun ismi, şöhreti pederi ismi, doğduğu tarih, memuriyeti.	
2	Boy uzunluğu: Vücut tartısı:	
3	Sihhati tam mıdır.	

S U A L L E R		
4	Bünyesi kuvvetli veya zayıf mıdır.	
5	Sakatlığı veya malûliyeti varsa nedir? (Sarı bir hastalığı ve tedaviye muhtaç vaziyeti varsa sebepleri beraber gösterilecektir.)	
6	Soğuk ve sıcak iklimlere ve yol meşakkatlerine tehammülü derecesi.	

TEVHİDİ İÇTİHAT KARARLARI

*Temyiz mahkemesi umum heyetinin 14 - 1 - 934
tarih ve 47.1 numaralı tevhibi içtihat kararı*

19 temmuz tarihinde verilen hüküm aleyhine 10 Eylül tarihinde vukubulan temyiz talebinin müddetinde olduğu kabul edilmişken mümasil diğer bir hâdisede tatil hitamı olan 5 eylül tarihinden itibaren müddetin üç gün uzatılabileceğinden 10 eylül tarihli istidanın geçirildiğinden bahsile 4 üncü ceza dairei aliyesince reddedilmek suretile dairei müşarüni-leyhanın 11 - 12 - 932 tarih ve 7943/6874 ve 11 - 5 - 933 tarih ve 4990 4332 numaralı ilâmları arasında hasıl olan ihtilâf üzerine yapılan müzakere sonunda :

Mahkemelerin tatilinden evvel cereyana başlamış olan kanunî müddetler, tatilde bittiği takdirde tatilin bittiği günden itibaren Ceza U. M. K. nun 423 üncü maddesi mucibince üç gün uzatılması ve tatilde yapılan tebliğ işleri muteber ise de kanunun sarahatine göre müddet cereyan etmiyeceği cihetle kanunî mehiller tatilin bittiği günden itibaren başlaması icap edeceği ekseriyetle takarrür etmiştir.

* * *

*Temyiz mahkemesi umum heyetinin 14 şubat 934
tarih ve 49.2 numaralı tevhibi içtihat kararı*

Tatil müddeti içinde yapılan tebligatın muteber addile müddetin cereyanı zarurî bulunduğu müstekar içtihadından iken ahiren mümasil diğer bir hâdisede tatil esnasında müddet cereyan etmiyeceğine dair tahassül eden ekseriyet üzerine hasıl olan içtihat ihtilâfının halli Temyiz mahkemesi Ticaret dairesi yüksek reisliğinden bildirilmesi üzerine yapılan müzakere sonunda :

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 81 inci maddesi sarahatine nazaran mahkemelerin tatil günlerinde yapılan tebligat muteber ve tatil günleri müddete dahil olup ancak bitmesi tatil zamanına tesadüf eden mehillerin mezkûr kanunun 177 inci maddesi mucibince tatilin bittiği günden itibaren 7 gün uzatılması icabedeceği takarrür etmiştir.

MUKAVELENAMELER

Yol işaretlerinin tevhide hakkında mukavelename

Yüksek Âkitler, yollardaki terafik emniyetinin ziyadeleştirilmesi ve beynelmilel münakalâtın kolaylaştırılması için yeknasak yol işaretleri sistemini kabulünü arzu ederek, isimleri aşağıda yazılı murahhaslarını tayin ve intihap etmişlerdir :

Almanya Reiscümhuru : Fevkalâde Murahhas ve Sefir payesini haiz, Le Docteur Paul Eckardt; Münakalât Nezaretinde nezaret müşaviri, Dr. Ing. H. C. F. Pflug;

Haşmetlû Belçika Kralı Hazretleri : Hariciye Nezareti Hukuk Müşaviri, M. J. de Ruelle;

Haşmetlû Danimarka ve İzlanda Kralı Haz. : Nafia Nezaretinde Şube Müdür Muavini: M. E. Simoni

Polonya Cümhuriyeti Reisi Danzig serbest şehri namına: Maliye Nezareti Gümrükler idaresi sabık müdürü; Dr. Wladyslaw Rasinski;

Haşmetlû İspanya Kralı Hz. : İspanya Kraliyeti Otomobil kulübü Kâtibi umumisi; M. Carlos Resines ;

Fransa Cümhur Reisi : Madenler sabık Umumî Müfettişi M. C. Walckenaer;

Haşmetlû Macaristan Naibi Kralisi; Elçi payesini haiz olup Akvam Cemiyetindeki daimî murahhası heyet reisi olan, M. Jean Pelényi;

Haşmetlû İtalya Kralı Haz. : Cenevre Başkonsolosu; M. C. de Costantin de Chateauneuf;

Lüksemburg Grandükası Hz. : Cenevre Konsolosu; M. Charles Vermaire

Felemenk Kraliçesi Hz. : Hariciye Nazırı, Le Jonkheer F. Beelaerts Van Blokland;

Polonya Reiscümhuru: Maliye Nezareti Gümrükler idaresi sabık müdürü, Dr. Wladyslaw Rasinski;

İsviçre Meclisi: İsviçre Adliye ve Zaptiye Nezareti polis dairesi şube müdürü, M. Henri Rothmund; Gümrükler Mufettişi Umumisi ve Gümrükler unum Müdür Muavini; M. Samoel Hausermann; İsviçre Siyasi Dairesi Hariciye Umuru Şube Müdür Muavini, M. Max Ratzenberger;

Çekoslovakya Reiscühuru: Nafia Nezaretinde Müdür ve sabık Nazır, İng. M. Vâclav Roubík;

Türkiye Reiscühuru: İsviçre Hükûmeti nezdinde Fevkalâde Murahhas ve orta Elçi Cemal Hüsnü Bey;

Haşmetlû Yugoslavya Kralı; Cemiyeti Akvam nezdinde Daimî Murahhas M. İlya Choumenkovitch,

Bunlar; usule muvafık olan muntazam selâhiyetnamelerini gösterdikten sonra aşağıdaki maddeleri kararlaştırmışlardır :

Madde 1 — Yüksek Âkitler bu mukavelenamenin merbutunda yazılı beynelmilel yol işaret sistemini kabul ile kendi memleketlerine sürati mümkün ile ithalini veyahut ithal ettirilmesini taahhüt ederler. Bunun için yollara yeni işaretler konması lâzımgeldikçe veyahut elyev n mevcut olan işaretlerin yenilenmesine lâzum görüldükçe Akitler bu mukavele merbutunda yazılı işaretleri koyduracaklardır. Beynelmilel sisteme muvafık olmıyan işaretlerin değiştirilmesi bu mukavelenamenin Yüksek Akitlerin herbiri tarafından icra mevkiine konduğu tarihten itibaren nihayet beş sene zarfında ikmal edilecektir.

Madde 2 — Yüksek Âkitler beynelmilel işaretlerden her hangi birine benzeyip de bu işaretin manasında başka bir maksatla konmuş olan işaretlerin değiştirilmesine bu mukavelenin mer'iyet mevkiine konduğu andan itibaren başlamayı ve başlatmayı taahhüt ederler.

Madde 3 — Yollara, mümkün olduğu kadar yalnız merbu cetvelde resimleri gösterilen ve tarif edilen işaretler konacaktır. Herhangi başka bir işaret konması lâzımgeldiği takdirde, bunlar da, şekil ve renk itibarile merbut cetvelde derpiş edilen diğer işaretler sınıfından olacaktır.

Madde 4 — Yüksek Âkitler, bu mukavele ile kabul olunan işaretlerin okunmasını güçleştirecek veyahut bu işaretlerle karıştırılabilecek başka bir işaretin veya levhanın umumî yollara konmasını menedecekler ve güçleri yettiği kadar bu gibi işaret veya lavhaların umumî yolların kenarlarına konmasına mümanaat edeceklerdir.

Yüksek Âkitler işaretlerin fayda ve tesirlerini temin etmek için yollara lüzumundan fazla hiç bir işaret konmamasına gayret edeceklerdir. Yüksek Akitler bu işaret levhaları üzerine maksada ybaancı ve işaretin göze çarpmasını azaltabilecek veya manasını karıştırabilecek yazılar bulunmasına mümanaat edeceklerdir.

Madde 5 — Bu mukavelename hükümlerinin tefsir veya tatbikından dolayı Yüksek Âkitlerden ikisi veya birkaçı arasında ihtilâf çıkıpta aralarında doğrudan doğruya hallü fasledilmediği takdirde, keyfiyet istișarî mahiyette olarak, Akvam Cemiyetinin münakalât ve transit istișarî ve fennî komisyonuna tevdi edilebilir.

Madde 6 — Yüksek Âkitlerden her biri, bu mukaveleyi kabul ve tasdik aşnasında müstemlekelerine, himayesinde bulunan araziye ve deniz aşırı olan arazisine veyahut hâkimiyeti veya mandası altına konan memleketlerin kâffesine veya bir kısmına şamil hiçbir mecburiyeti kabul ve deruhte edemiyeceğini beyan edebilirler; bu takdirde, bu mukavelename hükümlerinin beyannamede zikredilen memleketlerde tatbiki lâzım gelmez.

Yüksek Âkitlerden her biri sonradan bu mukavelename hükümlerinin yukarıki fıkrada zikrolunan beyannamede bahsi geçen memleketlerden bir kısmında veyahut kâffesinde tatbik edileceğini Akvam Cemiyeti Umumî Kâtipliğine bildirebilir. Bu takdirde mukavelename, ihbaratın Umumî Kâtip tarafından alındığından altı ay sonra beyannamede yazılı memleketlerde tatbik edilir. Keza Yüksek Âkitlerden her biri, (15) inci maddede zikredilen sekiz senelik müddetin inkıza sından sonra istedikleri zaman müstemlekelerinde, himayesinde bulunan arazide, deniz aşırı olan arazisinde veyahut himayesi veya mandası altındaki memleketlerin bir kısmında veya hepsinde bu mukavelename ahkâmının tatbikından sarfınazar ettiğini bildirebilir. Bu takdirde mukavelename hükümleri, mezkûr beyannamenin umumî Kâtip tarafından alındığı tarihten bir sene sonra beyannamede yazılı memleketlerde tatbik edilmeğe başlar. Umumî Kâtip bu madde hükümleri mucibince yapılan beyanat ve ihbaratı (7) inci maddede yazılı - Akvam Cemiyeti azasından olan ve olmiyan Devletlerin hepsine tebliğ edecektir.

Madde 7 — Fransızca ve İngilizce metinleri muteber olan bu mukavelename bugünkü tarihten başlar. Bu mukavelename 1931 senesi eylülün 30 una kadar bu mukavelenameyi tanzim için konferansta hazır bulunmuş olan Akvam cemiyeti azasından olan ve olmiyan bütün Devletlerle bu maksatla Akvam cemiyeti Meclisi tarafından mukavelenin bir nüshasının gönderilmiş olduğu Devletler namına imza edilebilecektir.

Madde 8 — Bu mukavelename tasdik edilecektir. Tasdika ait resmî vesaik Akvam Cemiyeti Umumî Kâtibine tevdi edilecek ve mumaileyh de bunları aldığı (7) inci maddede yazılı Akvam Cemiyeti azasından olan ve olmiyan Devletlerin hepsine tebliğ edecektir.

Madde 9 — 1 Teşrinievvel 1931 tarihinden itibaren (7) inci maddede yazılı Akvam cemiyeti azasından olan ve olmiyan Devletler namına bu mukavelenameye iltihak edilebilir. İltihaka dair resmî evrak Akvam

Cemiyeti Umumî Kâtipliğine tevdi edilecek ve mumaiyleh de bunları aldığı 7 inci maddede yazılı Akvam Cemiyeti azasından olan ve olmıyan devletlerin hepsine tebliğ edecektir.

Madde 10 — Yüksek Âkitlerden her biri bu mukaveleyi Akvam Cemiyeti azasından olan ve olmıyan bir veya müteaddit Devletlerin tasdik veya iltihakında muteber olmak üzere tasdik veya iltihak ettiğini tasdik veya iltihak resmî evrakında zikredebilir.

Madde 11 — Bu mukavelename, Akvam Cemiyeti azasından olan veya olmıyan beş Devlet namına tasdik veya iltihak resmî evrakı Akvam cemiyeti Umumî Kâtibi tarafından alındıktan itibaren altı ay sonra mer'iyet mevkiine girecektir. Evvelki maddede yazılı şeraite tâbi olan tasdik veya iltihak evrakı mezkûr şeraitin tahakkukuna kadar bu adet arasında sayılmıyacaktır.

Madde 12 — Mukavelenamenin mer'iyet mevkiine girmesinden sonra tasdik veya iltihak eden Devletler hakkında mukavelename hükümleri, tasdik veya iltihak resmî evraklarının Akvam cemiyeti Umumî Kâtipliği tarafından alındığı tarihten veya (10) uncu maddede yazılı şartların tahakkuk etmiş olduğu tarihten itibaren altı ay sonra muteber addolunacaktır.

Madde 13 — Yüksek Âkitlerden her biri bu mukavelename merbutunda, faydalı telâkki edecekleri tadilât veya ilâveleri her zaman teklif edebilecektir. Teklif Akvam cemiyeti Umumî Kâtipliğine bildirilecek ve mumaiyleh tarafından diğer Yüksek Âkitlerin hepsine iş'ar edilecek olup eğer bu teklif Yüksek Âkitlerin hepsi tarafından kabul edilirse (tasdik veya iltihak evrakı vermiş olupta mukaveleleri henüz mer'iyet mevkiine girmemiş Devletler de dahildir) mevzuubahis tadilât yapılacaktır.

Madde 14 — Bu mukavelename sekiz sene mer'iyet mevkiinde kaldıktan sonra her zaman mukavelenamenin tadili için tetkiki Yüksek Âkitlerden lâakal üçü tarafından talep edilebilir. Bu talep Akvam cemiyeti Umumî Kâtibine bildirilecek, mumaiyleh de Yüksek Âkitlerin hepsine keyfiyeti iş'ar etmekle beraber meseleden Akvam Cemiyeti Meclisini de haberdar eyliyecektir.

Madde 15 — İşbu mukavelenamenin mer'iyet mevkiine girmesinden itibaren sekiz sene geçtikten sonra Yüksek Âkitlerden herhangi biri tarafından mukavelename ahkâmından vazgeçilebilir. Feragat keyfiyeti yazı ile Akvam cemiyeti umumî Kâtipliğine bildirilecek, mumaiyleh de 7 inci maddede yazılı olan Akvam cemiyeti azasından olan ve olmıyan Devletlere keyfiyeti bildirecektir.

Bu feragat; feragat evrakının Umumî Kâtip tarafından alındığı tarihten itibaren bir sene sonra muteber olacak ve mukavele, mukave-

leye bağı kalan Akvam cemiyeti azasından olan veya olmiyan Devletler beyninde mer'i kalacaktır. Eğer aynı zamanda veyahut fasıllarla vaki olan feragatler üzerine bu mukaveleye bağı kalan Akvam cemiyeti azasından olan ve olmiyan Devletlerin adedi beşten aşağıya düşerse mukavelenamenin mer'iyeti kalmıyacaktır.

Yukarıda isimleri yazılı murahhaslar bu mukavelenameyi imzalamışlardır:

Mukavelename 30 mart 1931 de Cenevrede bir nüsha olarak tanzim edilmiş olup Akvam Cemiyetinin evrak mahzeninde saklanacak ve tasdikli birer suretleri de yedinci maddede yazılı olan Akvam cemiyeti azasından olan ve olmiyan Devletlere verilecektir.

Almanya: İstizana talikan ; Dr. Eckardt, D. Pflug,

Belçika: Müstemlekât ve mandası altındaki arazi için ilerde iltihak kaydı ihtirazisi ile ; İ de Ruelle,

Danimarka : E. Simoni,

Danzig serbest şehri: İstizana talikan ; Dr. Rasinski,

İspanya: C. Resines

Fransa : Walckenaer,

« Bu imzam ile Fransanın ; Cezair müstemlekât ve himayesi ve mandası altında bulunan memleketler için hiç bir taahhüt kabul etmediğimi beyan ederim. »

Macaristan: Pelényi,

İtalya : C. de Constantin,

Lüksemburg: Ch. G. Vermaire,

Felemenk: Avrupadaki kraliyet namına: Beelaerts Van Blokland,

Polonya: Dr. Rasinski,

İsviçre: Rothmund, Hausermann Ratzenberger,

Çekoslovakya: İng. Vâclav Roubík,

Türkiye: Cemal Hüsnü,

Yugoslavya: İ. Choumenkovitch.

Merbut

Beynelmilel yol işaretleri sistemi aşağıda yazılı sınıflardan müteşekkildir : Rengi ihtiyarî olan işaretler için - istisnai sebep olmadığı halde aynı bir işaret bir memleket dahilinde her tarafta aynı renkte olmalıdır.

(1) Tehlike işaretleri

Bu sınıftaki işaretler müselleş şeklinde olmalıdır. Bunlardan maksat bir tehlikeye yaklaşıldığından kondoktoru haberdar etmektir. Bu işaretler şunlardır:

1 - Otomobil seyrine dair 24 nisan 1926 tarihli beynelmilel mukavelename ile tesbit edilmiş işaretlerdir. (1 inci tablonun 1-5 ve 7 numaralı şekilleri);

2 - Yukarıda birinci fıkrada beyan olunan tehlikelerden gayri tehlikeleri irae ye mahsus bir işaret. Bu işaret zaviyesi yukarıda ve ortasında amudî bir çizgi bulunan dolu bir müselleştir. (Birinci tablonun 6 numaralı şekli) Şeraiti havaieye dolu levha kullanılmasına müsait değilse müselleş levhanın ortası delik yapılabilir. Bu halde amudî çizgiyi de haiz olamaz. (Birinci tablonun 7 numaralı şekli). İşaret, mania mevkiinden 150 metreden yakın ve (250) metreden uzak olmamak şartile yola amut vaziyette konur. Mevkiin vaziyeti hasebile işaretin mania mevkiine 150 metreden daha yakın mesafeye konması halinde hususî tertibat alınması lâzımdır;

3 - Geçit rüchaniyeti işareti (Tablo 1, şekil 8). Bu işaret zaviyesi aşağıda dolu bir müselleştir. Kondoktora, bir yoldan diğer bir yola sapacağı zaman evvelâ mezkûr yoldan eyretmekte olan arabalara geçit vermesi lüzumunu bildirir. Bu işaret ahval ve vaziyete göre yol ayrımından münasip bir mesafeye konur.

Demiryol hemzemin geçitlerinin tam yanına konulan ve bu mukavelenamede tasrih edilen şekillerde olmıyan işaretler yukarıki tertibatta dahil değildir. (Groix de saint-andré ve saire.)

(II) Bir yasak ifade eden işaretler

Bu sınıftaki işaretler daire şeklinde olmalıdır. Bu işaretler salâhiyettar idarelerin yoldan geçenler tarafından riayet edilmesi icap eden bir yasağını veyahut bir emrini ifade ederler.

A. Bir memnuiyeti irae eden işaretler:

Bu işaretlerde kırmızı renk hâkim olmalı, işaretin umumî şekli kırmızı renkte olarak göze çarpmalıdır. Aşağıda yazılı olanlardan başka ahvalde diğer renkler ihtiyaridir:

a) Yolun her nevi arabalara kapalı olması: Ortası beyaz veyahut açık sarıya ve etrafı kırmızıya boyanmış dairevî levha (Tablo 2 şekil 1).

b) Girilmesi veya gidilmesi yasak olan istikamet: Ortasında açık sarı veya beyaz renkte ufki bir çizgiyi havi kırmızı renkte dairevi levha (Tablo 2, şekil 2).

c) Bazı cins arabaların geçmesi yasağı: Yukarıki (a) fıkrasında, işaretin beyaz veya açık sarı renkte olan orta kısmında münasip şekillerle geçmesi yasak olan araba neveleri gösterilir (Tablo 2, şekil 3-5)

d) Sıklet tahdidi: Muayyen sıkletten fazla ağırlıktaki arabaların geçmesi yasağı olup işbu azamî sıklet tonilâto cinsinden (a) veya (c) fıkrasındaki işaretlerin beyaz veya açık sarı renkli olan orta kısmına rakkamla yazılır. (Tablo 2, şekil 6-7).

e) Sür'at tahdidi: Muayyen bir haddten fazla olan sür'at yasağı olup işbu azamî sür'at saatte kilometre cinsinden olarak (a) fıkrasındaki işaretin beyaz veya açık sarı renkteki orta kısmına rakkamla yazılır. (Tablo 2, şekil 8)

f) Durak yasağı: Bu işaret, işaretin konmuş olduğu kenar tarafta yolda durmak yasak olduğunu gösterir. Bu işaret, ortası maviye, etrafı kırmızıya boyanmış daire şeklinde olup mavi kısım kutranî kırmızı bir çizgi ile ikiye ayrılmıştır. (Tablo 2, şekil 9). Bu işaret meselâ: Durmanın yasak olduğu saatler gösterilerek ve saire suretile ikmal olunabilir.

g) Bir yerde arabayı durdurup bırakmak yasağı: Orta kısmı beyaz veya açık sarıya ve etrafı kırmızıya boyanmış ve orta kısmında kutranî kırmızı bir çizgi ile (P) harfini havi daire şeklinde bir işaret. (Tablo 2, şekil 10).

B - Riayet edilmesi lâzım gelen bir mecburiyeti ifade eden işaretler.

h) Mecburî istikamet: Bu işaret bir ok vasıtasile arabaların, nizam-lara tevfi kan takip etmek mecburiyetinde oldukları istikameti gösterir. (Tablo 2, şekil 11). Renk intihabı ihtiyaridir. Şu kadarki kırmızı renk kat'iyen hâkim olmamalı ve şayet dairenin ortasında mavi renk varsa (f) fıkrasındaki işaretle karıştırılmaması için işaretle kat'iyen kırmızı renk bulunmamalıdır.

i) Bir gümrük merkezi yanında tevakkuf: Bu işaret tevakkuf, lâzım gelen bir gümrük merkezine yaklaşıldığını gösterir. Bunlar etrafı kırmızı renk, ortası beyaz veya açık sarı renkte boyanmış ve orta kısmında koyu renkli ufki bir çizgiyi havi daire şeklinde bir işaret.

«Gümrük» kelimesi hemhudut iki memleketin millî lisanlari ve yahut hiç olmazsa işaretin bulunduğu memleketin lisanile daire üzerine yazılmış olacaktır. (Tablo 2, şekil 12).

(III) Basit bir ihbarı ifade eden işaretler

Bu sınıftaki işaretler müstatil şeklinde olmalı, renkler ihtiyarî olmakla beraber kırmızı renk hiç bir halde hâkim olmamalıdır.

a) Durak mahallî işareti: Bu işaret arabaların durabilecekleri mahalleri gösterir, müstatil şeklinde bir levha olup renk tercihan mavi olacak ve (P) harfini havi olacaktır. Bu levhalarda; meselâ: Tevakkuf etmek için müsaade edilen müddet gibi bazı mütemmim yazılar bulunabilir. (Tablo 3, şekil 1).

b) İhtiyat işareti: Bu işaret yoldan geçenlere bir zarar ve tehlike olmaması için araba kondoktorlarının ihtiyatlı davranmaları lüzumunu gösterir. (Meselâ: Bir mektep, bir fabrika yakınlarında ve sairede).

Bu işaret zemini koyu renge boyanmış müstatil şeklinde levha olup ortasında beyaz veya açık sarı renkte dılları müsavi bir müselles bulunur. (Tablo, 3 şekil 2). Bir yazı veyahut bir resim ile işaretin manası izah edilebilir.

C - Bir imdat merkezinin bulunduğu mahalli gösterir işaret: Bu işaret resmen tanınmış bir cemiyet tarafından teşkil edilmiş bir imdat merkezine yaklaşıldığını gösterir. Bu işaretin; ufkî dılı, şakulî dilinin üçte ikisi büyüklüğünde bir müstatil şeklinde olması, işaretinin zemini - beyaz çizgili çerçeve içine alınmış koyu renkte olması, levhanın ortasında imdat cemiyetinin temsil işaretini havi, dılları 30 santimetreden küçük olmamak şartile beyaz boyanmış bir murabba bulunması tavsiye olunur. (Misal olarak tablo 3, şekil 3 ve mükerrer 3).

d) Mevki ve istikamet işaretleri: Bu işaretler ya bir mevkii veyahut bir ve müteaddit mevkilerin istikametini - mesafesini de bildirerek veyahut bildirmiyerek - gösterirler. İstikamet gösteren işaretlerde müstatil şeklinde olan işaret levhasının istikamet tarafındaki küçük dılı yerine bir sivri uç ikame edilir. (Misal olarak tablo 4, şekil 3 ve 5).

[Bu mukavelenameye merbut işaretleri gösteren tablo ve şekiller 24 - 4 - 934 tarih ve 2683 numaralı Resmî Gazetede münderiçtir.]

TALİMATNAMELER

*1593 numaralı Umumî Hıfzıssıhha kanununun 188 inci maddesi
mucibince yinecek ve içilecek şeylere katılabilecek boyalarla
muhafaza maddeleri ve boya ve muhafaza maddelerinin ilâvesi
yasak olan şeyler hakkında liste ve talimatname*

Madde 1 — Yinilecek ve içilecek şeylerden bu talimatname ile boyanması yasak edilmeyenler sıhhata zarar vermiyen ve kullanılmasına müsaade edilen bağlı (1) numaralı cetvelde isimleri yazılı boyalarla boyanabilirler. Boyanmak için kullanılan boyaların yeter dereceden fazla olmaması şarttır.

Madde 2 — Yenilecek ve içilecek şeylerin boyanması için kullanılmasına müsaade edilen (1) numaralı zeylde yazılı boyalar (3) kısma ayrılmıştır.

A - Tabii uzvî boyalar.

B - Sunî uzvî boyalar.

C - Gayri uzvî boyalar.

Madde 3 — İkinci maddede yazılı boyalardan B ve C serisine giren boyaların kapları ve varsa dış ambalâjları üzerinde aşağıdaki yazıları okunaklı bir surette gösteren etiketler bulunmalıdır:

a - Boyayı yapanın veya fabrikanın vazih ismi ve adresi.

b - Boyanın ticarî ve ilmî isimleri.

c - Boya bir halitadan ibaretse mahlût için kullanılan boyaların ayrı ayrı isimleri.

d - İkinci maddede zikredilen zeyle tevfi kan boyanın yinilecek ve içilecek maddelerin boyanmasında kullanılmasına müsaade edildiği.

Madde 4 — Boyalar talimatnamenin ikinci maddesinde zikredilen zeylde dahil olsa dahi kaplarında veya harici ambalâjlarında üçüncü maddede gösterilmiş olan yazıları havi değil iseler yinilecek ve içilecek maddelerin boyanmasında kullanılamazlar.

Madde 5 — Her hangi bir yinilecek ve içilecek maddeyi o mad-

denin terkiibini veya vasfını saklamak veya değıştirmek veya besleyici kıymeti hakkında yanlış bir fikir vermek maksadile boyamak memnudur.

Madde 6 — Aşağıda yazılı şeylerin herhangi suretle olursa olsun boyayıcı bir madde katılarak boyanması memnudur.

1 - Her türlü etler

2 - Balıklar

3 - Et ve balık konserveleri ile yapılmış diğer maddeler (sucuk, pastırma vesaire..)

4 - Çay

5 - Kahve

6 - Baharlar (kırmızı ve kara biber ve saire..)

7 - Süt ve kaymak

8 - Her nevi yağlar

9 - Bal

10 - Sucuk doldurmağa mahsus barsaklar

11 - Sirkeler

12 - Limonata ve diğer şerbetler ve dondurmalar

Madde 7 — Şarap, rom, konyak ve biranın yalnız (karamel) den başka bir madde ile boyanması yasaktır.

Madde 8 — Makarna ve hamur kesmeleri ve kapalı kaplar içerisinde piyasaya çıkarılan şekerleme ve şekerler, reçeller, marmelât ve şuruplar ve likörler boyalı oldukları takdirde bunun dış kapları üzerinde (boyalıdır) şeklinde belli olarak gösterilmesi lâzımdır.

Madde 9 — Yinilecek ve içilecek maddeleri talimatnameye merbut (2) numaralı zeylde gösterilmiştir. İlâve edilecek muhafaza maddeleri cetvelde gösterilen azamî haddi geçmiyeceği gibi bunlar yalnız cetveldeki şeylere konulabilir. Cetvelde gösterilmeyen yinilecek ve içilecek şeylere muhafaza maddeleri ilâvesi yasaktır. Zeyldeki azamî miktar 100 gram yinilecek ve içilecek maddeye konulması lâzımgelen muhafaza maddesinin miktarını gösterir.

Madde 10 — Muhafaza edici maddeler saf olmalıdır. Bunlardan Türk kodeksinde bulunanlar kodekste yazılı vasfı ve şartları haiz olmalıdırlar.

Madde 11 — Yinilecek ve içilecek şeylerden içerisine muhafaza edici maddeler konulmuş olanların haricî ambalajları üzerinde (içine kimyevî madde konularak muhafaza edilmiştir) cümlesi açıkça yazılmış olmalıdır.

Madde 12 — İçerisine muhafaza edici maddeler konulmuş olan yinilecek ve içilecek şeyleri saf veya tabii veya bunlara benzer şekilde tavsif etmek yasaktır.

Madde 13 — Bu talimatname neşri tarihinden üç ay sonra mer'i olacaktır.

ZEYL No. 1

A) Tabii uzvî boyalar

No.	Türkçe ismi	Ecnebi, fennî, tüccarî isimleri
1	Safran	Safran
2	Roku boyası	Orlean
3	Havacıva	Alhanna (Recine d'orcannette
4	Kırmızı boyası	Coohnille
5	Santal ağacı	Sandelholz
6	Kırmızı şibi nebatı	Orseille
7	Klorofil	Chlorophylle
8	Çivit (sun'î tabii)	İndigo
9	Meyan kökô	Süssholzsaft
10	Karamel	Caramel
11	Bakkam ve hulâsası	Blauholz, Campesch, Blauholzextrakt
12	Sumak ve hulâsası	Sumach, Sumachextrakt
13	Zerdeçav	Cu cuma
14	Her nevi meyvalardan veya yinmesinden bir zarar olmıyan şebabat kısımlarından yapılmış boyalar.	

B) Sun'î, uzvî boyalar

Sarı boyalar :

[1 — Naftol sarısı S.] = Hamızı 2,4 - Dinitro 1 - Naftol 7 - Sülfonik in potasyum veya sodyumlu milhi. (Citronin A, Sauregelp S, Jaune acide C, Naphtol yellow.)

[2 — Hamızı sarı R.] = Hamızı amido - Azobenzolsülfonik in sodyumlu milhi. (Echtgebl R, G, S, Neugelb L. Echtgelb grünlich, Jaune solide, Jaune acide.)

[3 — Oramin O.]

[Piyoktaninum Ereum] = Kloru maiyeti Tetrametil - diamido - benzofenonimit,

[4 — Sudan I.] = Anilinazo-betanaftol. (Orange G, Orange fettlöslich yağlarda münhal, dunkelgelb, extra konz, fettlöslich)

[5 — Sudan G.] = Anilin-azoresorcin. (yağlarda münhal sarı GR= Gelb GR fettlöslich, Orange Cèrasine.) Benzol-alfa-naftol (Orange I, Orange S, Alpha-naphtol orange, orange R, extra, Orange Nr. I.)

[6 — Roksellin.] Azo-beta-naftol, alfa-naftilaminsülfonat dö sut. (Rougel' Echtrol, Echtrol A, O, Brillantrot, Rubidin, Cerasin, Orcellin Nr. 4, Rauracienne, Cardinal rçed).

[7 — Yeni koksini] 1,4-asit naftilaminsülfonik - azo 2, 6, 8, asit naftoldisülfonik. (Cohenillerot A, Croceinscharlach 4B, X, ponceau 4R, Nouvelle coccine, Rouge cochenille).

[8 — Ponso 3R.] Asit psüdo - kumidin - azo - 2 - naftol - 3,6 - disülfonat dö sut (Ponceau 4R, Cumidinscharlach, comidinrot).

[9 — Amarant.] Asit naftiyon - azo - 2 - naftol - 3,6 - disülfonat dö sut Echtrot D, EB, NS, Azosäurerubin, Bordeaux, Bordeaux DH, S, Naphtolrot O Viktoriarubin, Wollrot extra, Oenanthinin Azorubin, Acide Crimson).

[10 — Eritrozin] (Tetraiyodflüoressein) in sodyum veya potasyumlu milhi (pyrosin, Jodeosin).

[11 — Suda eriyen eozin] (Tetrabromflüoressein) in sodyum veya potash milhi.

[12 — Alkolda eriyen eozin] (Tetrabromflüoressein) in etilli eterinin Potasyumlu milhi. (Eosin S, BB, Spriteosin, Rose JB ä l'alcool, Primeose, ä l'alcool).

Mavi boyalar :

[13 Anilin mavisini] = Klori maiyet veya sülfat veya asetat dö trifenilrozanilin, yahut trifenil -p- rozanilin.

[14 — Su Mavisini] = (Dioxi-antrkinonkinolin) in sodyum, potasyum veya kalsiyumlu milhi, (Chinablau, Reinblau, Bleu soluble pur, Bleu marine).

[15 — Endigotin ve Endigokarmen] = İndigodisülfonat dö sut.

Mor boyalar :

[16 — Metil moru B, 2B.] Klori maiyeti pentametil -p rozanilin ve klori maiyeti Hekzametil -P- rozanilin, (Violet de Paris Methylviolet V 3, Pariserviolet, Violet au Méthyl B, Violet 3B extra).

[17 — Malaşit yeşili] = Klori maiyeti tetrametil -di-p-ami dotrifetil karbinol (Neugrün, Victoriagrün, Diamantgrün, Echtgrün, Vert solideb extra, L B extra).

C) Gayri Uzvî boyalar

Terkibinde Arsenik, Antimoan, Baryom, Kadmion, Krom, Civa, Kurşun, Bakır, Tutya, Üran ve Hamızı Kıyanus ma müştaqları bulunmayan bütün madenî bayalar. Acide picrique kalay..

ZEYL No. 2

Muzaddı taaffün maddeler ilâvesine izin verilen yiyecek ve içecek şeylere ilâvesine müsaade edilen muzaddı taaffün maddeleri ve miktarlarını gösterir liste

Yiyecek ve içecek şeyin ismi	Kullanılmasına müsaade edilen muzaddı taaffün madde	Azami miktar yüz gram hesabile
Et konserveleri (sucuk ve pastırma dahil)	Hamızı aselbent	0 125'
Pişmemiş balık konserveleri (Sardalya ve saire)	Hamızı bor	0 500
Balık yumurtası ve havyar	Heksemetilen tetramin veya hamızı bor	0 100 0 500
Yumurta sarısı (pastacılıkta kullanılan)	Hamızı bor	0 500
İstakoz, karides ve benzerleri Konserveleri	Hamızı bor	0 900
Margarin	Hamızı aselbent	0 200
Mayonez konserve	" "	0 250
Kuru meyvalar	" Kibriti	0 125
Meyva usaresi	" Aselbent	0 150
Şaraplar	" Kibriti	0 045
Jelâtin	" "	0 125
Bira	" "	0 014

VEKÂLETÇE YAPILAN TAMİMLER

Kanunu medeninin 687, 688 inci maddelerindeki noter kayıt defteri hakkında

Kanunu medeninin menkul mallar mülkiyetine dair olan 688 inci maddesindeki mülkiyeti muhafaza esasına müsteniden yapılacak mukaveleler ancak menkulü alanın ikametgâhındaki noter tarafından tasdik ve sicilli mahsusuna kaydedilmiş ise muteber olacağı yazılı olmasına ve noter kanununun 26 ıncı maddesinde sicil defterine ölüme bağlı tasarrufları havi evrak ve senetler ve mukavelelerle vasiyetname ve vasiyetten rücu senetleri ve evlenme mukaveleleri tescil olunur denmesine göre yukarıdaki madde mucibince yapılacak mukavelelerin kaydı için ayrıca bir sicil defteri bulunmadığı teftiş raporlarında bildirilmektedir.

Noter kânununun muaddel 26 ıncı maddesi mucibince tutulacak sicil defterine geçirilmesi lâzım gelen senet ve mukavelelerin o maddede tayin ve tasrih edilmiş olmasına göre kanunu medeninin emrettiği hususatin kaydına mahsus bir defter daha tutulması hususunun noterlere tamimen tebliği temenni olunur efendim. 13 - 5 - 934

* * *

Memurin kanununun 14 üncü maddesine tevfikan memurların gizli dosyalarına konacak tezkiye varakaları hakkında

İcra vekilleri heyetinin 5 - 4 - 934 tarih ve 2-877 numaralı kararnamesinin bir sureti ve bu kararda zikredilen tezkiye varakaları örneği bu nushanın Heyeti Vekile kararları sutu-

nuna dercedilmiş olduğundan ona göre muktezasının ifası tamimen tebliğ olunur efendim. 9-5-934

* * *

Devlet memurlarınca demiryolları idarelerinden meccanî paso istenmesinin menedildiği hakkında

Devlet memurlarının hususî surette muhtelif demir yolları kumpanyalarına müracaatla seyahatleri için meccanî paso istedikleri ve almakta oldukları yapılan tetkikattan anlaşılmış ve Nafia vekilliğince bu müesseselere bundan böyle memurlara meccanî seyahat vesikası vermemesi tamimen tebliğ edilmiştir:

Adliye memur ve hâkimleri için de Demir yolları idarelerinden meccanî seyahat vesikaları istenmemesi tamimen tebliğ olunur efendim.

* * *

Noter evraklarına yapıştırılması lâzım gelen pullar hakkında

Maliye vekâletinin 18-3-931 tarih ve 13029/582 numaralı umumî tebligatına istinaden protestonamelerin dairede kalacak nüshalarına yirmi beş kuruşluk damga pulu yapıştırılmadığı görülmüş ise de damga kanununda protestolara yirmi beş kuruşluk damga pulu ilsak edileceği mutlak olarak zikredilmesine nazaran dairede kalan bu nüshalara pul yapıştırılması icap edip etmiyeceğinden bazı Noterliklerce tereddüt edildiği teftiş hey'eti reisliğinden bildirilmesi üzerine Maliye vekâleti ile cereyan eden muhabereye gelen 9-10, 2-12-933 tarih ve 21048/43, 24527/51 numaralı karşılıklarda ;

Damga resmi kanununun 11 inci maddesinin 41 inci fıkrası sarahatine müsteniden protesto ve ihtarnamelerin asıllarından istifa edilen 25 kuruş damga resminin, aynen suretlerinden de istifası icap ettiği gibi bahsolunan tahrirâtı

umumiye mucibince, hariçte tanzim edilip tarih ve imzasının tasdikı için Notere getirilen evrak ve senedatın dairede alıkonulacak nüshası noterlerin ayniyat defteri makamına kaim olacağından dahilî muamelâtta olan bu evraka pul yapıştırılması icap etmiyeceği ve ancak; hariçte tanzim olunup müteaddit nüsha olarak noter dairesine getirilen evrak ve senedattan birinin asıl diğerlerinin suret addedilerek damga kanununun sekizinci maddesi son fıkrası hilâfına muamele yapılmak suretiyle hazine hukukunun ziyama sebebiyet verildiği ve halbuki noter dairesinde kalacak pulsuz bir nüshadan maada diğer nüshaların hepsinin aynı pula tabi olacağı bildirilmiştir.

Damga kanununun sekizinci maddesi son fıkrasıyla bunun tatbikını mübeyyin izahnamenin 57 inci sahifesi (C) fıkrasında; hariçte tanzim kılınarak tarih ve imzaların tasdikı için noterliğe tevdi edilen müteaddit nüsha evraktan noterlik dairesinde kalacak nüsha noterliğin ayniyat defteri yerine kaim olan dahilî evrakından madut olduğundan bunların resme tabi tutulması ve tasdik edilerek alâkadarlara verilen her nüshanın asıl addile ayrı ayrı damğa resmine tabi olması lâzım geldiği tasrih edilmiş olmasına göre kanun ve izahnamenin yukarıda zikri geçen hükümleri dairesinde damga resmi alınması iktiza ettiğinin memuriyetiniz dahilindeki bütün noter dairelerine tebliği temenni olunur efendim.

* * *

Davaların kısa fasıllarla talikı ve işlerin sür'ati mümkün ile intacı hakkında

Gerek sulh ve gerek asliye hukuk mahkemelerinde açılan davalarda muhakeme celselerinin uzun fasıllarla talikı yüzünden işlerin uzadığı ve bu uzama keyfiyeti, alâkadarların mütevalî şikâyetlerine sebebiyet verdiği varit olan teftiş lâyiha-ları mündericatından anlaşılmaktadır.

Açılan davaların kısa bir zaman zarfında neticelendiril-

mesi lâzımeden bulunmasına göre davaların uzun fasılalarla talikı işlerin gecikmesine ve binnetice iş sahiplerinin sızlamalarına sebebiyet verdiği cari muhaberat ve vaki şikâyetten anlaşıldığından açılan davaların kanunî esbap haricinde talik edilmemesi ve talik halinde de kısa fasılalarla talik yapılması ve işlerin mümkün olan sür'atle intacına çalışılması hususunun dairei memuriyetleri dahilinde bulunan bütün mahkemelere tebliği temenni olunur efendim. 12-5-934

* * *

Mahkemelerin harcirağ kararnamesinde muayyen nisbetler fevkinde, harcirağ takdir etmemeleri hakkında :

10 Nisan 1932 tarih ve 4140 sayılı umumî tahrirata zeyildir.

Bazı yerlerde hazine ile eşhas arasında zuhur eden davalarda tetkikat ve tahkikat ve keşfiyat ve sair muamelât için mahkemeden memur edilen kimselere harcirağ kararnamesinde gösterilen şart ve nispetlerin fevkinde harcirağ takdir edilmesinden dolayı, sarf evrakı vize edilmiyerek iade olunmakta ve muhteviyatı da muhasibi mes'uller namına eşhas zimemine alınmakta olduğu gibi alâkadarların mahkeme karariyle muayyen harcirağını peşin almadıkça vazifeye gitmemeleri yüzünden hazineye ait işleri geri kalmakta olduğu anlaşıldığından ve harcirağ kararnamesinin üçüncü maddesinde (Mehâkim ve meclis ve devairde bir dava veya ihtilâfın hini rû'yet ve tetkikinde gerek alâkadarlarından birinin talebiyle olsun gerek mehâkim ve meclis ve devairin resen gösterdiği lüzuma müstenit bulunsun her hangi tetkikat ve tahkikat ve keşfiyat ve tebliğat ve sair muamelât için şehir ve kasaba dahil ve haricine izam edileceklerle işbu kararname mücibince verilecek harcirağ bilâhare haksız çıkan tarafa ait olmak üzere evvelemirde alâkadarından tediye razı olan taraftan alınıp emaneten irat kaydedildikten sonra sarf olunur) ve ikinci maddesinde de (mehakim ve mecalis karariyle

izam edilenlere mezkûr mehâkim ve mecalişçe işbu kararnamede gösterilen şart ve nisbetlerin fevkinde harcirah tayini memnudur) denilmesine göre hâkimler, harcirah kararnamesinde muayyen nisbetin fevkinde harcirah takdirinden memnu bulunduklarından bahsile muhasiplerin bu yüzden müşkülâta uğramamaları ve işlerin teahhuruna mahal kalmaması için keyfiyetin alâkadarlara tebliği maliye vekâletinden alınan 24/26-4-934 tarih ve 4001 sayılı yazıda bildirilmektedir.

5 - 4 - 1928 tarih ve 2829 ve 3 - 9 - 931 tarih ve 11869 sayılı umumî yazılarla da tebliğ edildiği ve maliye vekâletinin bir sureti yukarıda yazılı iş'arlarında da zikredildiği vecih üzere mahkemelerin mülkiye harcirah kararnamesi hilâfına harcirah takdir ve ahzetmemelerinin dairei memuriyetleri dahilindeki bütün mahkemelerle alâkadar devaire bir kerre daha ve ehemmiyetle tebliği temenni olunur efendim.

* * *

Tetkik mercileri hukukî ve cezaî kararlarından alınacak harca dair

Tetkik mercileri tarafından ittihaz olunan hukukî hükümlerin harca tabi olmaması lâzım geleceği 12-11-932 tarih ve 15 numaralı umumî tahriratla evvelce tebliğ edilmiş ise de tatbikatta daha muttarit muamele temini için tetkik mercilerinin gerek hukukî ve gerekse cezaî kararlarından harç alınıp alınmayacağı hususunda temyiz mahkemesi icra ve iflâs dairesince mukarrer bir içtihat bulunup bulunmadığı sorulmuştu.

Mahkeme ilâmına karşı icranın geri bırakılması talebinin ve diğer şikâyetlerin ret veya kabulüne mütedair merci kararlarından harç alınmaması münasip ise de itirazın ref'i veya refi talebinin reddi ve noter senetlerine karşı icranın geri bırakılması talebinin kabul veya reddi hakkındaki kararlar icra noktasından mahkeme ilâmı mahiyetinde olduğundan gerek o gibi kararların ve gerek cezaî hükümleri natık merci ilâmlarının harçtan istisnası için bir sebep görülemediği tem-

yiz icra ve iflâs dairesince verilen nakız veya tasdik ilâm-
larının hepsinden diğer temyiz daireleri gibi harç istifa edil-
mekte bulunduğu bildirilmiştir.

İcra noktasından mahkeme ilâmı mahiyetinde olan merciin
kazaî kararlarıyla cezaî hükümleri natık ilâmlarından harç
istifası muvafık görülmüş olmakla bundan sonra yazılı olduğu
veçhile muamele yapılması hususunun bütün icra daireleriyle
icra hakimliklerine tebliği temenni olunur efendim.

* * *

Ziraat bankasınca satılan ipotekli gayri menkullerde tayin olu-
nacak üç yeminli ehli vukuf tarafından kıymet takdiri hakkında:

1697 numaralı kanunuu 4 üncü maddesine tevfikân Ziraat
bankasınca satılacak ipotekli gayri menkullere 2280 No. lı
kanun mucibince üç yeminli ehli vukuf tarafından kıymet
takdir ettirilmesi için mezkûr banka tarafından vaki mûra-
caatların bazı icra dairelerince kabul edilmemekte olduğu cari
muhabereden ve Ziraat bankası umum müdürlüğünün iş'arın-
dan anlaşılmaktadır.

2280 numaralı kanun ahkâmı her türlü gayri menkul sa-
tışlarına şamiî olduğundan Ziraat bankasınca satılacak gayri
menkullere de icra daireleri tarafından tayin olunan yeminli
üç ehli vukuf taraflarından takdir ettirilmesi lâzım geldiği
cihetle bu dairede muamele ifası lüzumunun memuriyetiniz
dairesi dahilinde bulunan icra dairelerine tebliği temenni olu-
nur efendim.

* * *

Hastalığını beyan ederek vazifelerinden ayrılan hâ-
kimlerin mezuniyet istihsal etmeleri lüzumuna dair.

Bazı hâkimlerin mezuniyet istihsal etmeksizin hastalığını
beyan ederek vazifelerinden ayrıldıkları görülmekte olduğun-

dan her ne suretle olursa olsun sıhhi vaziyetlerini raporla tevsik ve mahalli müddeiumumilikleri vasıtasile vekâletten müsaade istihsal etmeden vazifeleri başından ayrılmamaları ehemmiyetle tamimen tebliğ olunur efendim.

* * *

Temyiz M. icra ve iflâs dairesine gönderilecek dosyalarda gösterilecek malûmata dair

İcra hâkimlikleri ile tetkik mercilerinden temyiz tetkikatı için gönderilecek olan dosyalar hakkında yazılacak tahrirlara tarafların isimleri ve mümeyyezünbih kararın tarih ve numarası ile temyiz müsted'isine ne tarihte tefhim veya tebliğ ve hangi tarihte temyiz edildiğinin ve temyiz istidasından bir suretinin mümeyyezünaleyhe tebliği üzerine cevap lâyihası verilip verilmediğinin ve bir işe teallûk eden müteaddit kararların temyizi halinde hepsinin bir istida ile yapılmayıp ayrı ayrı istidalar verilmesi alâkadarlara anlatılarak her biri hakkında da ayrı ayrı aynı kayıtların dercedilmesi ve evrakın sureti gönderilmesi takdirinde bu suretlerin merci vazifesini ifa eden hâkimin imzasile tasdik olunması lüzumunun tebliği temyiz mahkemesi icra ve iflâs dairesi reisliğinden alınan yazıda bildirilmektedir.

Vaki iş'ar dairesinde muamele yapılması hususunun memuriyetiniz dahilindeki bütün icra dairelerle hâkimliklerine tebliği temenni olunur efendim. 28-4-934

* * *

Ölünün adli muayenesinin mutlaka hekim tarafından yapılmasına dair.

Tabip bulunmıyan bazı yerlerde ölünün adli muayenesinin sıhhat memurları tarafından yaptırılmakta olduğu teftiş esnasında tesbit olunmuştur.

Ölünün adli muayenesinin hekim tarafından yapılacağı ceza muhakemeleri usulü kanununun 79 uncu maddesinde tasrih edilmiş ve bu işin sıhhat memurları tarafından yapılabileceğine dair mezkûr kanunda bir hüküm bulunmamış olmasına göre, ölünün adli muayenesinin behemehal hekim tarafından yapılması ve hekim bulunmıyan yerlerde yakın yerlerden hekim celbedilmesi tamimen beyan ve keyfiyetin kaza dairenizdeki C. müddeiumumiliklerine tebliği temenni olunur efendim.

Gayri Resmî Kısım

HAPİSHANE TERBİYESİ Muasır telâkkisinin piştarı sıfatile *Charles Lucas*

Yazan :
M. Lion Rabinovicoz

Çeviren
Hariciye Matbuat Şefi ZİYA

Uzun senelerdenberi kâh teklif kâh reddedilen, tekrar tetkik edilip cerhedilen hapishane telâkkiyatının ilk hututu tavazzuh ettiği bir sırada ve cihan miyasyı üzerine müesses istatistiklerin fıkdanından dolayı mukayeseye mütehammil olmıyan bir çok sistemlerin bir arada mevcut olduğu ve uzun müddet yaşamıyacak gibi görülen bazı nazariyelerin birdenbire kıymeti ameliyesi ve müessiriyeti sabit olduğu ve gayet parlak bir takım efkârın hakikatla temasta şa'saalarının sön­düğü bir devirde bu lâyenkati ileri yürüyüşte arada sırada tevakkuf etmek, uzun müddet konak yapmak eski zamanlara doğru ircaı nazar etmek eski üstatların eserlerini mütaleaya dalıp ebedî hikmet ve ebedî gençlik kaynaklarına gitmek muvafık olur.

Buna sarfedilecek zaman kaybolmuş zaman gibi addedilemez. Bu eserlerde üslûbun verdiği zevkten ve başka bir asra mensup nazik bir ıtrın sihrinden başka bir çok beklenilmiyen keşifler yapılır. Bunun neticesinde görürüz ki bu kadar gururla kendimize atfettiğimiz hakikatlar bizim olmaktan pek uzaktır. Bizim en cür'et­kârane icraatımız bir çok sene evvel başkaları tarafından başlanmış ve ileriletilmiştir.

Bizim en müterakki fikirlerimiz bir asır evvel başkaları tarafından ileri sürülmüş ve meydanı revaca atılmıştır. Bu keşifler bizi tezlil ederse de aynı zamanda bizi teşci eder. [La Bruyère] in "her zaman çok geç geliriz", sözü her vakit doğrudur. Ancak bu teemmül neticesinde fikri beşerin muhteşem devamına fikir tekâmülünün her yardımile bilâ inkıta bir zincir teşkil ettiğine zahirde birbirinden uzak görünen asırların arasında samimî bir rabitanın vücuduna kanaat hasıl olur. Bu son zamanlarda hâlî dakikalarımda sahifeleri müruru zamanla sararmış olan sırtı madenî eski tezhiplerle tezyin edilmiş olan bir eski kitap karıştırdım. Üstündeki tarih 1836 idi. Müellifi (Charles Lucas) dir. Kitabın ismi "hapishanelerin islâhı ve hapis nazariyesi", dir. Üç ciltten mürekkeptir.

Okuyunca hayretim peyderpey artıyordu. Bu eserde Lucas'ın diğer eserlerinde görülen kuvvetli kalemi bulacağımı ümit ediyorum. [1] Ümidimin fevkında olarak Lucas bu eserinde olduğu kadar hiç bir eserinde bu kadar gençlik ve yenilik göstermemiştir. Zannediyordum ki yeni matbaadan çıkmış "yeni çıkmıştır", ibaresini havi bir kuşağa sarılmış yeni bir kitap okuyordum.

Eserin içinde bu kadar asrî bir fikir ve bir dimağ, muhtelif cereyanların izi görülen bir umumî vaziyet, hapishaneler meselesine karşı alâka ve ihtiras besliyen bir muhit vardır. Bütün bunlar gözü nafiz ve muasırlarından daha uzak gören bir adam tarafından tasvir ve tefsir edilmiştir.

Yavaş yavaş hayalen o devreye yani on dokuzuncu asrın ilk sülüsüne nakledilmiş bulundum. Kılavuzum olan Charles Lucas'ın delâletile fikirlerine, hapishane terbiyesi hususundaki fikirlerine istinas peyda ettim.

Lucas'ın fikrine ve eserine zemini inkişaf olan zamanı derpiş etmek için on dokuzuncu asrın ilk sülüsünde Avrupa'da bulunan hapishaneler muhitini derpiş edelim. Bu devir şüphesiz harikûlade bir zamandır. Hapishane hayatı için bir altın devresi idi, bir inkılâptı, hatırlarda menkuş kalacak bir canlanma idi. On sekizinci asrın son rub'unda islâh hareketinin başında bulunan İngiltere amelî icraattan mütenipti. 1777 senesinde hapishaneler islâhının birinci müdafii ve hapishanelerin beynelmilel birinci müfettişi olan John Hovvard'ın [2]

[1] V. Lucas: « Usulü cezaiye ve alel'itlâk zecir sistemi ve bilhas-sa idam cezası hakkında » (1826).

« Avrupa ve Amerika birleşik hükûmetlerinde hapishaneler sistemi » 1830

[2] Bu tavsif Hovvard Arthur Gardner'in kalemindendir.

Ceza inkılâbında John Hovvard'ın mevkîi nam eser Londra 1926 sahife 14.

halkettiği büyük efkâr cereyanı geçmişti. Jérémie Bentham'ın derin fikileri ve hususile terbiyei şamileyi mutazammın olan hapishane telâkkisi ameli neticeden mahrum kalmıştı. Bu fikirler muahharen bütün dünyaya yayılmıştı. Fakat on sekizinci asırda yeniliği muhiti ürkütmüştü. 1776 senesinde İngiliz hükûmeti "tek tek mahpus olma," sasına müstenit Milbank da bir hapishane ihdas etmeğe karar vermişti. Bu karar ancak 1790 senesinde mevkii icreye kolnumuştu. Ve ilk defa olarak Gloucester hapishanesinde hücre usulü tatbik olunmuştur. Vatanından ümidini kesen Bentham Fransa'ya gelerek millet meclisine projesini arzetmişti. Proje vecdû takdirle kabul edilmiş ve fakat filiyat sahasına çıkmamıştır. Bütün sahibi deha mucitler gibi Bentham, hayatının sonlarına doğru hatırat defterine bu sözleri yazmıştı. Panoptique [mütercimin mülâhazası : Her hangi bir noktasından bütün müstemilâtı görülen bir bina] dosyası üzerinde gözlerimi gezdirmek istemem. Şeytanların makarrı olan bir çekmeceye bakar gibi oluyorum. Benim teklif ettiğim binada tarassut kadar basit, kolay ve daimidir. Ne yazık !.

On dokuzuncu asrın iptidasında Avrupa'de hapishanelerin hali elimdi her tarafta izdiham ve bütün sirayet muhatıralarile müterafik müşterek yaşama usulü en iptidai hıfzıssıhha mefkudiyeti hercümerç şirazesizlik.

İslâh hareketinin ön safında bulunan iki müessese büsbütün inhitat halinde idi. Avrupanın ilk hücre hapishanesi olan Gloucester çok müzdehim idi. Ve gayesini tatmin edemiyordu. Gand'taki meşhur hidematışakka evi müessisi olan Cont on dördüncü Vilain'den sonra çözülüp bozulmuştu. Müdürleri kâr yapmak maksadile mahpusları çalıştırmak yoluna gitmiş ve hatta mahpusların kudreti sayini tenbih etmek için onlara küül bile satmağa başlamıştı.

A. le Normand 1828 senesinde Gand hapishanesini ziyaret etmişti. Mahkûmların sureti daimede sarhoş olduklarını ve kantinde küüllü meşrubat tedarik etmek için bütün paralarını sarfettiklerini hikâye etmiştir. [3] Bu şekil bir hapishanede açılan bir bardan başka bir şey değildi. Netayici hakkında fazla söz söylemek zaittir.

Işık Amerika birleşik devletlerinden gelmiştir. Asrın iptidasından beri Amerika hummalı bir surette çalışıyordu. Yenî, yeni usuller meydana çıkıyordu. En evvel Quakers'lerin Pensylvanya tarikatının nüfuz ve tesiri altında hücre usulü galebe çalmıştır. 1804 senesinde Fildelfiya'da [Pensylvania] Valnut sokağındaki hapishanede gayet sert ve biaman infirada hizmet etmek üzere otuz hücre vücuda getirilmiştir. Nevyork Massachisets ve Virginie devletleri aynı yola sülük etti. [4] ancak dar bir mikyasta inşa edilmiş olan bu ilk hapis

[3] A. le Normand 1828 de Gand hidematışakka evi Paris sahife 67.

[4] V. Sutherland « Criminology » Philadelphia 1924 Poltine « Amerika hapishaneleri » Reichenberg 1930 sahife 14.

haneler az vakit içinde müzdehim olduklarından Amerika birleşik hükûmetlerinde yeni bir inşaat rüzgârı esti. 1816 senesinde Newyork devletinde Auburn hapishanesinin şimal cenahı, 1819 da cenup cenahı, 1817 de Pittsburg hapishanesi inşa edilmiştir. 1821 senesinde Pensylvania hükûmeti Cherry - Hill hücre esasına müstenit şark nümune hapishanesini inşa etmiştir. Her yerde Amerika muhit şeraitine en ziyade tevaful edecek usul hapsi aranıyor ve her yerde tecrübeler yapılıyordu.

Auburn hapishanesi Auburn denilen usulün beşiği olmuştur. Evvelâ infiradı mutlak usulü tecrübe edilmiş ve bu bapta o kadar ileriye gidilmiştir ki bir çok mahpuslar ya çıldırmıştır veyahut erken başlayan bir cinnetin kurbanı olmuştur.

Usulü tebdil etmek tadil etmek tekrar araştırmak tekrar tamik etmek lâzımdı. Bu sırada Pensylvania ve Auburn sistemleri git gide daha mütakâmil bir şekil almıştı.

Pensylvania sistemi 1829 senesine doğru Cherry - Hill hapishanesinde ve Auburn sistemi 1823 senesinde Auburn hapishanesinde bir şekli kat'î almıştı. Bu teceddüdat Avrupada'da şöhret bulduğundan muhtelif sistemlerin meziyetleri hakkında münakaşalar vücade gelmiş ve bu suretle mukayeselere imkân verilmek suretile meseleye vüzuh gelmişti.

Yekten hücre usulü rağbeti umumiyeyi kazanmıştı. Onun faziletleri hakkında en evvel Duc de Larachefoucauld - Liancourt bir Avrupalı noktai nazarından Filedelfia hapishaneleri unvanile 1796 senesinde Felemenkte bir risale neşretmişti. Bu küçük eser de mevkuların infiradı sistemi hakkında bir çok takdir ve şitayişler mevcuttur. Bunun neticesi olarak Avrupa gözleri Amerika üstüne çevrilmiş ve manazıralar başlamıştı. Eserin uyandırdığı alâkaya 1800, 1801 ve 1819 da tekrar tekrar tabedilmesi delildir. 1825 senesinde başka bir istikametten yeni bir rüzgâr esmiştir. 1825 ile 1840 arasında geçen devre hapishaneler tarihinde ve hapishaneler ilminde pek mühim bir mevki ihraz eden bir zamandır. Fransa'da hapishaneler ilmi bu zamanda doğmuştur, ve fevkalâde bir inkişafa mazhar olmuştur, buna muvazi olarak hapishanelere taallük eden mesail hakkında görülmemiş bir alâka uyanmıştır. Bu devreye «hapishaneler humması devresi» dersek hiç bir mübalâğa etmiş olmayız.

Avrupa, Amerikalıların ameli tatbikatından harekete gelerek bu sahada büyük germi ile icraat yapmağa demiyeceğiz - düşünmeğe ve yazmağa başlamıştı. Amerikalıların iğnesinin tesiri altında Avrupanın fikir teceddüdü uyanmıştır. Ve Fransa'nın piştarlığı ile hapishaneler ilmi temelleri kurulmuştur, ilk adımlar dev adımları olmuştur. Tarihte hemen yekta olan bu sür'atli tekâmülü tetkik etmek için muhtelif merhaleleri gözden geçirelim.

1826 da Amerikalı Livingston'un eseri olan ve ilk yeni hapishane nizamını muhtevi olan « Le code des prisons » yani hapishaneler kanunu nam eser intişar etmiştir. Yine o sene içinde Cenevre ve Lozanda hapishanelerin inşaatı ikmal edilmiştir. Yine o sene içinde Pariste ve Cenevrede açılan müsabakalarda Charles Lucas birinci mükâfatı kazanmıştır. Mükâfat kazanan eserin ismi : Alel'itlâk « ceza usulile zecir usulü ve bilhassa idam cezası hakkında » dir. Bir kaç sene sonra Charles Lucas « Avrupa'da ve birleşik Amerika devletlerinde hapis usulleri » ünvanlı ikinci bir eser neşretmiştir. (1830 3 cilt) bu eser bütün dünyada cari olan hapis usullerini havi ve Avrupa ve Amerika usulleri arasında şayanı dikkat bir mukayeseyi şamildi. Eser pek çok mehafilde tetkik ve münakaşa mevzuu olmuş ve bihakkın takdir edilmişti, Fransız akademisi müellifine Monthyon mükâfatını vermişti. Ertesi sene doktor Julius'un 1827 senesinde Berinde tahrir ettiği derslerin Fransızca tercümesi intişar etmişti. « Hapishaneler hakkında tahrirler iki cilt »

Doktor Julius yalnız hapishaneler meselelerine hasredilen ve « hapis ve islâh müesseseleri salnamesi » namile bir gazete çıkarmıştı. Bu gazeteye meşhur profesör Mittermaier'in refakati tahririyesi vardır. Belçikada hararetili kanaatle hücre usulünün zaferini temin etmiş olan Ducpétiaux hapishaneler müfettişi umumisi tayin edilmiş ve mahallen muhtelif sistemleri tetkik etmek üzere Avrupaya bir tetkik seyahatine izam edilmişti. Ducpétiaux Cenevre'de bir az fazla tevakuf etmişti, bu şehirde Aubanel'in dirayetile yeni hapishane pek iyi tedvir ediliyordu. Ducpétiaux yedi sene sonra teftişlerinin neticelelerini telhis eden bir eser neşretmişti, eserin ismi, « Amerika birleşik devletlerinde, Fransa'da, İsviçre'de, İngiltere'de ve Belçika'da manii cürüm müessesatın ve hapishanelerin islâhı ve hali hazır terakkiyatı » dir.

Her yerde hapishane cemiyetleri bir büyük faaliyet göstermeğe başlamıştı. Bu cemiyetlerin tarihçe akdemi olan Londradaki 1819 da tesis edilmişti. Senpetresburg ve Paris cemiyetleri biraz sonra, Felemenk cemiyeti 1823 de Boston cemiyeti 1826 da, ve Doseldorf cemiyeti biraz sonra vücade gelmişti. Her tarafta Amerikaya gitmek ve orada muhtelif hapis usullerini tetkik etmek ihtiyacı hissediliyordu. Bu bapta tekaddüm şerefi Fransız âlimlerine racidir. O vakit bu Avrupa Amerika seyahati büyük bir muvaffakiyet addolunurdu.

1831 senesinde G. de Beaumont et A. de Tocqueville Timuz hükûmetine arzı hizmet etmişlerdi. Fakat teşebbüs çok mahzurlu görüldüğü için tahsisat verilmemişti. Bu şeci mütetebbüler redde rağmen kendi paralarile ihtiyarı sefer etmişlerdi. Kendi tabirleriyle hapishane usulünün kılâsik toprağına gittiklerine kani idiler. Avdetlerinde Amerika birleşik hükûmetlerinde « hapis sistemi » namile

neşrettikleri eser hâlâ bugün hapis usullerinin tarihini tetebbü için tükenmez bir vesaik hazinesi ve pek bereketli bir kaynaktır.

Beaumont ve Cosqueville'nin verdikleri malûmat o kadar kıymet-tar görüldü ki İngiltere parlamentosu o sene Cravvford'u berayı tetebbü Amerikaya izam etti. 1834 tarihinde neşredilen Cravvford raporu meseleye yeni ışıklar getirmişti. 1835 senesinde Prusya hükümeti doktor Julius aynı vazifeyi tevdi etmiştir. Amerikanın vücade getirdiği eser her tarafta daha iyi tanınmağa ve daha geniş bir mikyas-ta tetkik ve münakaşa edilmeye başlanmıştı. Tahliller terkibe müncer oldu. Dört sene devam eden bir devre içinde hapishaneler meselesi sahasında neşriyat yağmıştır. Bunların hepsini tadat etmek imkânsızdır. En mühimlerini zikrile iktifa edelim : « Hapishanelerin islâhı ve hapis nazariyesi » 1836 - 1838 Charles Lucas'ın üç ciltten mürekkep olan bu eseri en büyük mahsulü kalemi ve bütün fikirlerinin züptesini teşkil eder ; Moreau Christophe'in « Fransa hapishanelerinin islâhı hakkında mülâhazat » unvanlı eseri ; Faucher'in « hapishanelerin islâhı » nam eseri ; Béranger'in [meşhur Béranger kanunu saikinin babası] « Fransa'da yeni hapis usullerinin tamim vesaiti » nam eseri ve Laroche fou could Liancourt'un « hapis usulünün nazariyat ve tatbikatı hakkında tetkikat » ünvanlı eseri.

Bu eser isimlerinin tadadı kelâl verici addolunabilir. Fakat bu, o kadar manidardır ki bunları zikretmekten kendimizi alamadık. Hemen ilâve edeyim ki hapishaneler meselesine gösterilen alâka yalnız nazari değildir. Aynı zamanda pek mühim teşebbüsât vukubulmuştur. Ezcümle 1832 senesinde d'Argout tarafından gönderilen tamim der ki La Roquette de bulunan genç mevkıfların şarta muallâk olarak serbest bırakılması, 1835 senesinde Oullens'te bir zirai müessese teşkiline matuf olan Père ray'ın teşebbüsü ve 1839 senesinde Demetz ve Courteilles'in delâletlerle Mettray'da vücade getirilen şayanı dikkat müessese ve Charles Lucas'ın mahsulü mesaisi olarak 1843 senesinde Val - d'hyevre'de vücade getirilen müessese [5] filvaki nazariyat ameliyatı çok geride bırakmıştır. Çünkü on beş sene zarfında ondan evvel geçen on beş asırdan fazla neticeler elde etmiştir. On dokuzuncu asır başladığı vakit elim bir vaziyet hüküm sürüyordu.

Gerek hapishanelerde geçen hayat gerekse o vakit hemen gayrı mevcut addolunabilen hapishaneler nazariyatı mebhasinde elim bir vaziyet hüküm sürüyordu. Asrın avasıtına doğru hapis ve zecir ilmi vücut bulmuştu. Ve her tarafta görülen hararetli mücahede ile hapishanenin islâhı ve yeni teşkilâta mazhar edilmesi gayesine doğru bir ilerleme hareketi hasıl olmuştu, yukardaki tavsifimize tevfikân

[5] V. Cuche hapishaneler kavanini ve ilmi hakkında, eser, Paris 1905 sahife 66 - 67

hapishaneler islâhı humması devri her noktâ nazardan tettebbua sezadır. Bir gün gelecek ki her ciheti tamik edilecektir. Biz yukarıda yalnız hududu muhitesini çizdik ve bu zemin üstünde : Charles Lucas'ın simasını daha ziyade bariz kılmak istedik. Bu kudretli şahsiyetin gerek fikirde gerek fiilde mücahededinde yalnız kalmadığını gördük, bilâkis Charles Lucas hapishaneler meselesine gösterdiği alâkayı muhitinden iktibas etmiştir. Asrile sını sıkı bir surette mücahededede bulunmuştur. Her cihetçe zamanının mahsulü idi. Ancak dehası muasırlarının seviyesinden yüksek olduğundan ondan evvel çizilen izde mahsur kalamazdı.

Keskin nazarı kendisine muasırlarının görmediği şeyleri kavrayıp sezmeğe imkân vermişti. Yüksek idraki ve hapishane meselelerine merbut olan hakikatlere derin vukufu sayesinde o zaman mahâl ve sahai filiyata ifrağ edilemez gibi görülen şeylerin karip bir âtide vukubulacağını görmüştü. Bu suretle hayatta kendisine mukadder olan yolu bulmuş ve bu iman kuvvetile muhitine karşı, hâkim cereyanlara karşı mücadele edebilmişti.

Hapishaneler hususunda ihtiyar edilecek en iyi sistemi intihapta Amerika uzun zaman tereddüt etmişti. Filadelfiyadaki hapishaneler cemiyeti hücre usulünü Auburn sisteminin faikiyetini ilân eden Boston hapishaneler cemiyetine karşı müdafaa etmişti. Mücadele tarafeynce müsavi kuvvetlerle ve belki de Auburn rejimi için bir küçük emarei zaferle devam ediyordu, [6] işte bu sırada Avrupa yekten hücre usulüne taraftar oldu. Duc de Larocheoucoult - Liancourt tarafından bu mesele hakkında yazılan ilk eseri müteakip matbuat hücre usulüne râğbet ve iltifat göstermiş ve cihat iptidadan beri kazanılmıştı. 1825 - 1840 senesinde hüküm süren hapishane mesailine karşı büyük alâka hücreye bir mevkii müstesna vermiş hücrenin faikiyetini ilân etmişti.

1846 senesinde Frangfort anmayında ilk beynelmilel hapishaneler mütehassıslarının en meşhurları bir arada müctemi olmuştu. (Mittermaier, Julius, Ducpetiaux, Moreau - Christophe, Roussel, Le conte de Skarbek) ve bu vesile ile umumî temayül bir vüzuhu tam ile bariz olmuştu. Kongre Pensylvania ve yahut Auburn sistemlerinden hangisini kabul etmek lâzımdır, sualine cevap verecekti. Daha müzakerat başlamadan birinci sistemin ihrazı galibiyet edeceğine hükmediliyordu.

Amerikadan avdet eden bütün Avrupalılar de Beaumont ve de Tocqueville, Cravvford, Dr Julius ve saire hücrenin faik olduğuna sureti kat'iyede hükmetmişlerdi. Fransa'da hücre davası kazanılmıştı. Yegâne hail vesaiti naktiyenin fıkdanından ibaretti. Muhaffif bir

[6] Lutherland yukarıda mezkûr eser, sahife 398

hücre usulünü tesis eden bir kanun lâyihası Tocqueville tarafından iki rapora zemin teşkil etmişti. Ve meclisi meb'usanda uzun münakaşalar tevali etmişti. (1840 - 1843)

Béranger kanun lâyihasını âyan meclisine arzetmişti. (1843) Fakat müzakerat pek uzun sürdüğünden 1848 ihtilâli hepsini alıp götürmüştü. Maamafih bir tedbiri idarî olmak üzere hücre usulü Fransaya ithal edilmişti. 1836 ve 1841 tamimleri bundan sonra Fransa'da hücrevî hapishanelerden maada hapishaneler inşa edilmeyeceğini tasrih etmişlerdi, Petite - Roquette ve Mazas hapishanelerinin inşası o zamana müsadifti. [7]

1825 senesinde Fransa'da kırk beş adet vilâyet hücre hapishanesi inşa edilmişti, ve on beşi derdesti inşa idi.

Belçikada dahi azimkâr müceddit Ducpétiaux'un tesiri ile hücre sisteminin tercihi yoluna gidiliyordu. (Sistem ancak 1870 de kabul edilmişti.)

1844 de Ducpétiaux hapishaneler hakkındaki kanun projesini müeyyit bir muhtırayı Belçika meb'usan meclisine takdim etmişti. Bu muhtırada o vakit cari olan vaziyet tenkit edilerek mutlak bir hücre usulünün kabulü tavsiye ediliyordu. Fikirlerini bu zengin cümle ile telhis etmişti : " Mahpus, bir hapishanede kendisinden başka hiç bir mevkuf bulunmadığı vakit ne vaziyette bulunursa alelâde bu vaziyette bulunmalıdır. ,,

O sırada umumî cevvhava Pensylvanya rejimine fevkalâde müsa-itti. Frangford kongresine iştirak edenler hücre usulüne bir itimatı mutlak göstermekle o zaman sureti umumiyede cari olan efkâra tercüman olmuşlardı. Kongrenin başlıca kararı ittifak ile kabul edilmişti : « Münferit hapis alel'itlâk bütün mahkûmlara tatbik edilecek ve ancak ef'ali cürmiyenin ve mahkûmiyetlerin mahiyetine göre mahkûmların şahsiyetine göre tahfif veya tahşit edici tedbirler ittihaz edilecektir. »

Hücre usulüne gösterilen bu itimat her türlü kayıttan beri idi, çünkü hücrenin en hararetli müdafilerinin bile izharı tereddüt ettikleri uzun mevkufiyetler meselesi mevzuu bahsolduğu zaman kongre tereddüt etmemiştir. Pek büyük bir ekseriyetle işbu karar ittihaz olunmuştu.

[7] Fazla tafsilât için Armand Mossé'nin « hapishaneler nam eserine mûracaat edile. » elun, 1929 sahife 102

Münferit mahpusiyet uzun müddetli mevkufiyetlere de tatbik edilecektir, ve fakat tefrik kaidesile kabili telif olan tedricî bir takım tedabiri muhaffife ile mezcedilecektir.

Hapis nazariyatının hummalı devri aynı zamanda hücre usulünün hummalı devresi idi, dersek hiç bir mübalağa etmiş olmayız. Her tarafta hücre usulü için kasideler yazılıyordu.

Bu rağbeti müfrita esnasında mahzurları, fena cihetleri görülüyordu. Ve doğurabileceği tehlikelere de dikkat edilmiyordu.

Bu muhataratı yalnız bir adam görmüştü : Charles Lucas bu kasidecilerin zümresi arasında yalnız kendisi hücre usulüne karşı bir tenkit âvazı yükseltmiştir. Bu tenkit o kadar üstadane yapılmıştır ki bugün bile delillerinin hiç biri kıymetini kaybetmemiştir. Arada bir asır geçtiği halde bütün söylediklerinin hiçbirisi hâdisatla tekzip edilmemiştir. Üçüncü cildinin 456 inci sahifesinde bu ibare mevcuttur. « İşte bu dakikada dost fikirlerin bozgunluğu ve düşman fikirlerin hücumu karşısında yazıyorum » müellif o sırada içinde bulunduğu tecerrüd müdrikti. Fikirlerinin makkes bulmadığını görmüştü. Buna rağmen cereyana karşı yürüyerek muhasımlarının savletlerine göğüs germiş ve fikirlerinin kütlesini ilân etmişti. Frangford kongresinde bu kadar mütemeyyiz şahsiyetler meyanında en bülendinin bulunmaması bir eseri tesadüf değildi. Umuma karşı fikirlerle mücadele etmesi kendisini bu şereften uzaklaştırmıştı.

Zaten bütün bir cihana karşı sesini yükseltmesi şanlı bir hareketti. Bu mücahedeye fazla kıymet veren şey hakkın kendi tarafında bulunmasıdır; meziyeti bununla da kalmıyor. Kendisini bir pişdar makamına is'at eden bir cihet daha vardır. Hücre aleyhinde ahzımevki etmesinin en başlıca sebebi bu usulün hapishane terbiyesile kabili telif olmaması idi. Lucas hapishane terbiyesi hakkında şayanı hayret bir vukuf ile bir program ihzar etmişti.

Lucas usulü terbiye namına hücreye ilânı harp eylemişti. Kendisine yüksek bir paye veren de bu cihettir.

On dokuzuncu asrın iptidasında bütün ulumu cinaiye müntesipleri hücreyi arşa çıkardıkları sırada bu usulün ihafe ettiği ve mevkufklar arasında münasebata mani olduğu ileri sürülüyordu. Lucas ilk defa olarak bu iki esasın vahiliğini ve islâh ve terbiye gayelerine muhalefetini göstermiştir. Üçüncü cildinin 509 uncu sahifesinde bu ibare mev-

cuttur : « Hapis usulü mevkıfların terbiyesini temin etmek şartile kabildir » üçüncü cildinin 439 uncu sahifesinde bu mütaleaya münderiştir : « Bu iki esas karşısında Auburn ve Pensylvania şimdiye kadar unutulmuş olan bir üçüncü esası görüyoruz bu da terbiyedir ki bütün hapis usulünün temelidir. Üçüncü cildinin 501 inci sahifesinde bir cümle vardır ki 1838 senesinde değil 1934 senesinde yazılmış gibi yenidir : « hapis usulü mevkıfları fertleştirmeğe değil cemiyetleştirmeğe sa'î olmalıdır. »

Lucas'ın hücre usulüne karşı yaptığı mücadelenin bütün safahatını burada göstermek imkânsızdır. Yalnız bunu zikredelim ki : Lucas'ın delilleri derindir. Tamdır, katı'dır. Lûcas hücrenin mükemmel bir teşrihi tahlilini yapmıştır bütün kusurlarını görmüştür bütün, çibanlarını bütün istihalelerini sezmiştir.

Bize göre en büyük hücumu şu üç noktaya müteveccih : « 1 ihafe, 2 konuşma ve görüşme imkânsızlığı, 3 yalnızlık »

Bir kaç sözle maksadımızı izah edelim :

Hücre usulü taraftarları için ihafe bir şartı esasî idi. Lucas bu prensibe hapis sahasında hücum etmiştir. Haddi zatında fikir doğrudan doğruya hapishane meselesine taallûk etmez Usulü cezaiyenin klâsik umdelerinden iktibas edilmiştir.

Bu bapta Ellero'nun meşhur cümlesini hatırlara getirmek uygun olur : « Ceza, istikbal mücrimleri içindir. Onu çeken için değildir. [8] » Usulü cezaiye klâsik mektebinin cezada aradığı ihafe şartının en basit ifadesidir.

On dokuzuncu asrın ikinci rub'unda hapishaneler ilmi doğduğu zaman ilimler muhitine yeni tecrübesiz ve an'anesiz geldiği cihetle ilhamlarını klâsik mektebine mensup ulûmu cinaiye müntesiplerinden iktibas etmek mecburiyetinde idi. Klâsik mektep müterakim tecrübe ve fikirlerle zengindi ve bir metoda malikti.

Hapishaneler klâsik mektebi, bu suretle teşkilâtını ihzar eylemiştir, bu meyanda ihafe fikrini de alarak bu ihafeyi temin edebilecek bir rejim aramağa başlamıştır. Şüphesiz hücre usulü davasını musariatle kabul etmişti. Çünkü o sırada bu usul en ihafekâr usuldü. Hücre, donmuş, semt ve sükûtün, haşyet ve dehşetin timsali idi. İhafe şartı bu suretle hapishaneler nazariyesine mihver olmuştu.

[8] Ellero : « Rîsaili cinaiye » Torino sahife 132, Yousse : « Adaleti cinaiye » Paris, mukaddime, sahife 3.

Deniliyordu ki : Hücre olmazsa ihafe olmaz. İhafe olmazsa hapis olmaz. [9]

İşte Lucas bu ihafe usulüne şiddetle muhalefet etmiştir, ve bu esasın hapis nazariyeleriyle kabili telif olmadığını göstermiştir. İki nevi hapis mevcuttur: Hapsi cezaî ki ihafeye müstenittir ve hapsi mürebbi ki terbiyeye müstenittir. Bu muasır fikirlerin büyük piştarı olan Charles Lucas'ın pedagojik noktai nazarından ileri sürdüğü mülâhazatı göstermek için tenkidinin bazı kısa fıkralarını zikredeceğiz.

Lucas diyor ki : « Hapsi cezainin prensibi olarak ihafe terbiyetkâr hapsin esasına muarızdır. Terbiyetkâr hapis bazı ahlâkî itiyadatı vücuda getirmeğe ve bu itiyatları vücade getirmek için birriza bazı ef'ali tekrar etmeğe gayret eder. Halbuki ihafe prensibi cebre derunu inzibata müstenittir. Terbiyevi hapis iradete müracaat ettiği halde zecrî hapis iradeti boyunduruk altında bulundurur. Biri münebbihtir, siyanetkârdır. Diğerî inzibat namına iradeti saliptir.

Hülâsaten zecrî hapis ihafe ve cebrî harekâtın üstüne mebnidir. Terbiyetkâr hapis iradî ef'alin inzibatına müstenittir. Cilt I 220 - 21.

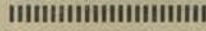
[Arkası var]

[9] Bu nazariye hapishaneler cemiyeti umumiyesi celselerinde Cuhe tarafından müdafaa edilmiştir. « Usulü cezaiye ve hapishaneler ceridesi 1922 numara 1 - 3 ve 4 - 6.

Garofalo « ulûmu cinaiye » Paris, 1903 cilt 3 fasıl 1

Aksi nazariye için Roux'un « maznuniyet ve tecziye » adlı eserinin dördüncü faslına bakıla. Paris, 1922.

Türk Temyiz Mahkemesi Kararları

Dıvar tazmini davasının rü'yet mercii – Vazife

Mahkemesi: Fatih ikinci sulh. Tarihi: 17-9-932 No: 750
Müddei: Halil efendi. Müddealeyh: İstanbul Belediye dairesi.

Dava: Bahçe duvarının yıktırılması sebebiyle duvar masrafı yüz liranın ve ayrıca zarar ve ziyanın tahsili talep edilmiştir.

Karar: Altı bin yetmiş beş kuruşun tahsiline ve fazla iddianın reddine dair hüküm indettemyiz: Müddeinin davasına nazaran yıkılan duvar Belediye meclisi kararıyla yıktırılmış olmasına göre yeni Belediye kanununun 73 üncü maddesi mucibince rüyeti dava mahkemenin vazifesi haricinde iken yazılı olduğu üzere karar verilmesi kanuna muhalif görülmüş olduğundan bahisle bozulması üzerine yeniden yapılan muhakeme neticesinde: Rü'yet ve karara raptedilmiş olan husus mezkûr maddede zikrolunan mesailden hiç birine dahil görülmemiş olduğundan ve saireden bahisle ısrar olunmuştur.

Temyiz eden İstanbul Belediyesi

Temyiz kararı: Hukuk hey'eti umumiyesinde bittetikik: Israrı havi olan son hükmün müddetinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüştülüp düşünüldü:

Belediye kanununun İstanbulda tatbiki hakkındaki nizamnamenin 22 inci maddesinde İstanbul belediyesinin münkasem olduğu şubelerde şube müdürlüğü vazifesinin kaymakamlara mevdu olduğu ve 23 üncü maddesinde belediye encümenlerine kanunlar ve nizamlar ile tevdi edilmiş olan vazifelerin kaymakamın riyasetinde içtima edecek şube hey'etleri tarafından

ifa olunacağı muharrer olmasına ve mezkûr duvarın hedmi hakkındaki dosya mefadından Şehremaneti Fatih dairesi baş fen memurluğunun müzekkeresinin kaymakamlık tarafından encümene havale olunduğu ve duvar hedmi hakkındaki encümen kararının dahi kaymakamlık canibinden salifüzzikir Fen memurluğuna havale edilerek bu karar üzerine duvarın hedmedildiği anlaşılmakta olmasına ve hâdisi işbu hedim kararının kanuna muvafakat ve ademi muvafakatının halline müteallik ve bu kabil idarî kararların tetkiki mahkemenin vazifesinden hariç bulunduğu göre nakız kararı lâzımül ittiba olduğu halde İstanbulda Belediye şubesi olmadığından ve hedmin kaymakamın emrile yapıldığından bahisle hükmü sabıkta ısrar edilmesi yolsuz ve nakız talebi bu sebeple varit olmakla ısrara dair olan hükmü mümeyyezün bihin nakzına ve aşağıda yazılı temyiz harcının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 7-12-932 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

T. M. Hukuk Hey'eti Umumiyesi
Esas No. 3 - 156 Karar No. 155

Nişanın bozulması halinde - Drahoma

Mahkemesi : Üsküdar Asliye hukuk hâkimliği. Tarihi : 18-7-932 No : 998 Müddei : Matmazel Stella Ravuna vekili Muiz Zeki bey. Müddeaaaleyh : Nesim Fresko efendi vekili Ragıp bey.

Dava : Aralarındaki nişanın bozulmasından naşi dırahuma bedeliyle zarar ve ziyan ve nişan için sarfedilen meblâğdan cem'an otuz bin liranın tahsili istenmiştir.

Karar : İki tarafın iddia ve müdafaalarına ve dinlenen şahitlerin şهادetlerine nazaran davacı matmazel Stella Ravunanın bankada bulunan 14000 lirasını müddeaaaleyhin aldığına mahkemece kanaat hasıl olduğundan dırahuma olarak davacı tarafından müddeaaaleyhe verildiği sabit olan 14000 Türk lirasının borçlar kanununun 27 inci maddesine tev-

fikan dava tarihinden itibaren yüzde beş faizle birlikte müddeaaaleyhden bittahsil davacıya verilmesine ve tarafeyn vekillerinin talep ve muvafakatlariyle atiye talik olunan sair müddeiyat için ittihazi karara mahal olmadığına dair hüküm indetemyiz; taraflar arasındaki nişanın bozulmasından dolayı müddeiye matmazel Stella Ravuna tarafından istirdadı talep ve dava edilen dırahumanın nişanlanmaktan mütevellit olduğu müddeiyei mezburenin istidası ve evrak meyanındaki lâyiha ları mündericati ve vekilinin bu bapta muhakemeten sepkeden iddia ve beyanatiyle müeyyet ve nişanlanmaktan mütevellit bu misillü davaların nişanın bozulduğu tarihten itibaren bir sene sonra sakit olacağı kanun maddenin 87 inci maddesinde musarra h bulunmasına ve müddeaaaleyh vekili nişanın dava tarihinden 18 ay evvel bozulduğunu ve bu suretle hadisede mururu zaman vukuunu def'an dermeyeran etmişken def'i mezkûr usulen tetkik ve nişanın bozulduğu tarih tesbit ve bu bapta ki örfü adet tahkik edilmeksizin nişanın müddeiye vekilinin beyan ettiği tarihte bozulmuş olduğunun ve müddeabih dırahumanın evlenme akti zımında kız tarafından erkeğe verilmesi örfü adet ve akit vukuuna kadar erkek yedinde vedia hükmünde bulunmuş bir ivaz olduğunun bilâ delil kabulıyla müddeaaaleyh vekilinin kanunu medeninin 87 ve borçlar kanununun 61 ve 66 inci maddelerine istinatla dermeyeran edilen mururu zaman def'inin reddine karar verilmesi kanuna muhalif olduğu gibi müddeiye vekilinin ibraz ve müddeaaaleyh tarafından ikrar olunan mektupların bazı fıkraları Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 292 inci maddesi mucibince tahriri mukaddemei beyyineden olduğu kabul edilerek davanın şuhutla isbatına karar verildiği ve müddeiye vekili müddeabih dırahumanın nişandan sonra ve fakat akim kalan evlenme akdinin icrasına teşebbüsden evvel müddeaaaleyh Nesim Fresko Efendiye verildiğini şuhûtla isbat edeceğini beyan ettiği halde dava ve mahkemece müttehaz bu bapta ki karara muhalif olarak müddeabih dırahumayı almış olduğuna dair müddeaaaleyhin haricen ikrarını ihbardan ibaret olan şehadati vakıanın kabulıyla müddeabihin alınmasına ve 5-1-931 tarihli celsei muhakemenin hâkimin imzasından arı

bulunması dahi mugayiri kanun bulunmuş ve temyiz itirazları bu itibarla varit görülmüş olduğundan bahisle bozulması üzerine tekrar icra kılınan muhakeme neticesinde zabıtnamenin imzasız olan kısmı bir kararı ihtiva etmemekte olduğundan imza edilmek suretiyle ikmal edilmiş ve dırahuma nişanlanmaktan mütevellit olmayup kadın tarafından akdın icrası zımında erkeğe verilmesi teahhüt edilen bir paradan ibaret görülmüş ve bu gibi bir akit zımında verilecek paraların akitten sarfı nazar edildiği takdirde iadesi borçlar kanununun maddei mahsusası mucibince On senelik mururu zamana tabi bulunmuş olduğundan ve saireden bahisle eski hükümde ısrara karar verilmiştir.

Temyiz eden ve murafaa talep eyleyen : Müddeaaaleyh vekili Ragıp bey.

Temyiz kararı : Murafaa için tayin olunan 30-11-932 tarihine müsadif Çarşamba günü vakti muayyeninde mümeyyiz Neşim Fresko Efendi vekili avukat M. Ragıp ve Mustafa Nuri ve mümeyyezün aleyh Matmazel Istellâ ravuna vekili avukat İsmail Hakkı beyler bilvurut iki tarafın izahatı şifahiyele istima edildikten ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra müzakere neticesinde nisabı karar hasıl olamamıştır. Bu gün hukuk hey'eti umumiyesinde evrakı dava yeniden tetkik ve bütün kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü :

Dırahuma olarak verilen On dört bin liranın istirdadı talebinden ibaret olan dâvayı vakıa nişanlanmaktan mütevellit olmadığı gibi dinlenilen şahitlerin şahadetlerine göre hadisede tatbik olunacak mururu zaman müddetinin cevabı protesto tarihinden cereyanı iktiza etmesine mebni mururu zamana ait itiraz gayri varit görülmüş ve müddeaaaleyhin tahtı ikrarında olan mektuplar maalini te'yit eden şahadata ve iddiaya muvafık bankanın cevabi tezkeresi mündericatına nazaran subut delillerine matuf itirazlar da varit olmayup temyiz olunan son karar esbabı mucibeye müstenit ve usulü kanuna uygun bulunmuş olmakla temyizen dermeyan olunan itirazların reddiyle mezkûr kararın tasdikına ve aşağıda yazılı temyiz harcının temyiz eden taraftan alınmasına 7-12-932 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

T. M. hukuk hey'eti umumiyesi
Esas No. 2-55 Karar No. 51

Tarlaya müdahaleniy men'i – Tapu kaydı – keşif raporu

Mahkemesi: Bartın sulh hukuk. Tarihi: 20-9-932 Müddei: Mehmet efendi. Müddeaaaleyh: Mehmet ve Hasan ile Havva hanım.

Dava: Tarlaya vaki müdahalenin men'i istenmiştir.

Karar hülâsası: Müddeaaaleyhlerin müddeabih tarlaya vaki müdahalelerinin men'ine dair verilen hüküm indettemyiz: Müddeinin ibraz ettiği tapu senedinde münazaunfihın bir tarafı Ağdacı oğlu Recep olarak gösterilmiş ve müddeaaaleyhlerde merhum Recebin mirascıları olduklarını iddia etmelerine göre bu Recebe ait yer tahkik edilerek müddeinin tapusundan tefrik ve irae olunmak ve ana göre bir karar verilmek lâzım gelirken bu cihet düşünülmeksizin yazılı olduğu üzere karar verilmesinin kanuna muhalefetinden naşi bozulmakla yeniden yapılan muhakeme neticesinde: 8-7-931 tarihinde davacının tapu senedinin mahallen yapılan tatbikatında münazaalı tarlanın cenup tarafından Recep vereseleri tarlası olduğu tesbit edilmiş ve müddeinin tapu senedinde Recebin tarlasının münazaunfih tarlanın cenup hududunda gösterilmesine nazaran işbu tarlanın davacının tapusu dahiline alındığı anlaşılmadığı gibi mezkûr tapuda Recebin bir cihetten gösterilmesi ve bu tarla hakkında tapudan vaki istilzama gelen cevaba nazaran zikredilen hudutların mübrez tapu senedindeki hudutlara uymaması gibi esbap dahi Recebin tarlasının müstakil tarla olduğuna delâlet ettiği ve müddeaaaleyhlerin Recebin mirascısı olduklarına ve Recebin tarlasının da davalı tarla olduğuna dair iddiaları te'yit etmediği beyanile eski hükümde ısrar edilmiştir.

Temyiz eden : Müddeaaaleyhler.

Temyiz kararı : Hukuk hey'eti umumiyesinde bittetkik : Son hükmün ısrarı havi olup müddetinde temyiz edildiği

Türk temyiz mahkemesi kararları F. 16

anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü :

Tapudan varit olan cevap ve kayda nazaran münazaalı üç dönüm yerin davacının tapusunda yazılı hudutlar dahilinde bulunduğu keşif neticelinde tahakkuk ve münazaunfih tarlanın cenup hududu olmak üzere gösterilen ağdacı oğlu Recebe ait olup tapuda kaydı bulunan tarlanın ayrı bir tarla olduğu ve müddeinin tapusu haricinde olduğu tebeyyün etmesine nazaran ısrar kararı esbabı mucibeye müstenit ve usulü kanuna uygun ve temyizen serdedilen itirazlar gayri varit olduğundan reddiyle hükmü mezkûrun tasdikına ve temyiz masrafının temyiz edenlerden alınmasına 21-12-932 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

T. M. hukuk hey'eti umumiyesi
Esas No. 167 Karar No. 164

Şüyuun izalesi talebi — Ehli vukuf intihabı

Mahkemesi : Nevşehir Sulh. Tarihi : 8 - 9 - 932 No : 355
Müddei : Ziraat Bankası. Müddeaaaleyh : Kürt zade Veli ve Şevket efendiler.

Dava : Bir bap hanedeki hissenin taksimi kabil olmadığından şüyuun izalesi istenmiştir.

Karar : Satılarak şüyuun izalesine dair ita kılınmış olan hüküm indettemyiz; esnayı muhakemede müddeaaaleyhlerden Şevketin mahkemeye gelmemiş ve keşif sırasında hazır bulunmamış olmasına göre ehli vukuf mahkemece re'sen intihap edilmek lâzım gelirken hazır bulunanların ittifaklarıyla intihap edilen ehli vukufun raporuna istinaden yazılı olduğu üzere karar verilmesi kanuna muhalif görüldüğünden bahsile bozulması üzerine yeniden yapılan muhakeme neticesinde : Tarafeynin hazır bulundukları celsede ittifakla tayin ve intihap etmiş oldukları ehli vukuf marifetiyle mahallinde keşif

icra kılınmış olup keşif esnasında ve muhakemenin müteakip celselerinde Şevket efendinin gelmemesi kendileri tarafından itimat beyaniyle intihap olunan ehli vukufun tebdilini istilzam edemeyeceği beyaniyle ısrar edilmiştir.

Temyiz eden: Veli ve Şevket efendiler.

Temyiz istidasında: Nakza ittiba olunması lâzım iken ısrar edilmiş olduğundan son hükmün nakzı istenmiştir.

Temyiz kararı: Hukuk hey'eti umumiyesinde bittetkik: ısrarı havi olan son hükmün müddetinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü:

Tarafların hazır bulunduğu celsei muhakemede ittifakla-riyle ehli vukuf tayin kılınmış olmasına göre müddeaaaleyler-den Şevket efendinin esnayı keşifte hazır bulunmaması yeniden ehli vukuf intihabını ve nakzı icap etmeyeceğine göre ısrar kararı bu itibarla usulü kanuna muvafık ve temyizen dermeyan edilen itirazlar gayri varit olduğundan reddiyle temyiz edilen son hükmün tasdikına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 7-12-932 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. hukuk hey'eti umumiyesi
Esas No. 3 160 Karar No. 156

Nesebin sıhhati — Beyyine

Mahkemesi: Üsküdar hukuk. Tarihi: 14-7-932 No: 1023
Müddei: Madam Nazen. Müddeaaaleyh: Mehram Alacacıyan Ef.
Dava: Nesep ve verasete dair.

Temyiz edilen karar: Müddeinin davayı mukamesinin reddine dair hüküm indeltemyiz: kanunu medeninın sureti mer'iyet ve şekli tatbiki hakkındaki kanunun 14 üncü maddesi fıkralarından mümeyyezünbih hükümde istinat edilen ikinci fıkranın sarahatı eski ahkâma göre sahih surette nesebin ikrar

edildiğini isbata manî değil iken müddeiye'nin müteveffa tarafından vukuunu iddia ettiği bu ikrar hakkında şahit ve karine olmak üzere ihticaç ettikleri delillerin istima ve tetkikinden evvel mahkemeye hitam verilip yazılı olduğu üzere karar verilmesi kanuna muhalif olduğu beyaniyle bozulmakla yeniden yapılan muhakeme neticesinde : müddeiye vekili bu kerre nikâhı fasit davasında bulunmuş ise de tebdil mahiyetinde olduğundan buna kanunen mesâğ olmadığı ve müddeiye dava arzuhallerinde ve muhakemat safahatında Parsih ile nikâhları icra edilmeksizin Parsih'in fevt olduğunu iddia ve ifade etmiş olmasına göre sahih olmayan bu dava hakkında şahit istimaına da mahal olmadığından eski kararda ısrar edilmiştir.

Temyiz eden : Madam Nazen.

Temyiz kararı: Hukuk heyeti umumiyesinde bittetikik: hükmün ısrarı mutazammın olduğu ve müddetinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâatlar okunduktan sonra icabı görüşölüp düşünöldü :

Evvelki muhakeme zabıtnamesinde davacının sagirenin nesebinin müteveffa Parsih'in hayatında ikrar etmiş olduğuna mütedair tasaddi eylediği davasının alelusul tetkikile tebeyyün edecek hale göre muktezasının ifasına matuf olan nakız kararı binnetice varit ve lâzimülittiba iken bazı mütalâat serdiyle ısrar edilmesi kanuna muhalif olduğundan temyiz edilen son hükmün dahi bozulmasına 23-11-932 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

T. M. hukuk hey'eti umumiyesi
Esas No. 2-51 Karar No. 50

Gayri menkul teşçili talebi

Mahkemesi: Elbistan asliye hukuk. Tarihi: 26-4-932.
No: 37. Müddei: Hatice. H.

Dava: Izgın kariyesinden müteveffa babası Mehmedin uhdei tasarrufunda iken vefatile kendisine intikal eden malû-mülhudut dört kıt'a tarlaya yirmi seneyi mütecaviz bir zamandan beri bilâ niza tasarruf etmekte olduğundan namına tescili talep edilmiştir.

Karar: Vaki ilân üzerine mezkûr dört kıt'a tarladan üçünün namlarına tescili ile müddeinin iddiasının reddi mezkûr karyeden Ömer, Havalı oğlu Bünyamin ve Mıstık kızı Habibe taraflarından istida edilmiş olmasına binaen dahili muhakeme edilmek suretile yapılan muhakemede, müddeiyenin murisinden intikal etmiş olan müddeabih tarlalarda ancak iki sehmi bulunup diğer iki sehminin sair vereseye ait olduğu tahakkuk ettiğinden mezkûr tarlaların iki sehminin müddeiye namına tapuya tesciline dair ita kılınan hüküm indetmeyiz: Her davanın müddei tarafından gösterilecek hasmı kanunî muvacehesinde rüyet ve tetkiki icabederken müddeiye Hatice hanımın hasım göstermeksizin vermiş olduğu arzuhalin mahkemeye dava arzuhalî mahiyetinde kabulile mahkemeye iptidar olunması yolsuz ve muhalifi kanun görüldüğünden bahisle bozulması üzerine tekrar icra kılınan muhakeme neticesinde: Muhakeme hasım muvacehesinde cereyan etmiş ve kanunu medenin 639 uncu maddesinde ve mevaddi sairesinde her hangi bir müddeinin tescil davasında bulunduğu sırada tarafından hasım irae edeceğine dair bir kayıt ve rahat görülememiş olduğu beyanile eski hükümde ısrara karar verilmiştir.

Temyiz eden: Habibe ve Bünyamin

Temyiz istidasında: Nakız varit iken ısrar edilmiş olduğundan son hükmün bozulması istenmiştir.

Temyiz kararı: Hukuk hey'eti umumiyesinde bittetkik ısrarı havi olan son hükmün müddetinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü :

Tescil talebi kanunun tarifâtı dairesinde tetkik ve karara raptedilmiş olmasına mebni ısrar kararı kanuna muvafık olup temyizen dermeyan olunan itirazlar gayri varit olduğundan

reddile mezkûr hükmün tasdikına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının temyiz edenlerden alınmasına 28-12-932 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

T. M. Birinci Riyaset Dairesi
Esas No, 1 - 65 Karar No. 73

Müdahalenin men'i – Nakli dava salâhiyeti

Tâyini merci ve nakli dava hususları mahkemei temyize ait olup Ağır ceza mahkemesinin vazifesi haricindedir.

Buldanın Zehrenti mahallesinden Tarakçı oğlu Talât beyin şiraen mutasarrıf olduğu Bozalan köyü hududu dahilinde bulunan malûmünhudut Yüz yetmiş beş dönüm tarlaya Alaca oğlu karyesinden Hacı Musa oğlu Musanın hakkı karardan senet istihsalı suretiyle vaki müdahalesinin men'i hakkında ikame ey lediği davanın mumaileyh Talât bey hakkındaki davaları Buldan hâkimi Haydar beyin rüyetten istinkâf eylemesi hasebiyle Saray köy hakimliğince cereyan eden muhakemesi neticesinde Müddeaaaleyhin müddeabih tarlaya tapuya müsteniden on senedenberi mutasarrıf bulunduğu anlaşılmakla müddeinin davasının reddiyle müddeaaaleyhe vaki muarazasının men'ine dair sadır olan 26-4-932 tarihli ve 41 No, lı ilâmın temyizen tetkiki müddei Talât bey vekili Kemâl bey tarafından müddeti zarfında ba arzuhal talep olunmakla mezkûr ilâm ve evrakı saire ile temyiz lâyihası bittetik icabı düşünüldü:

Mahallî mahkemesinden vâki istilâma verilen cevapta Talât beye ait bilûmum davaların Sarayköy mahkemesine nakline dair yüksek vazifeli mahkeme tarafından verilen karar sureti musaddakasının gönderildiği bildirilmiş ve merbuten gönderilen bu baptaki kararın 23-9 929 tarihinde Denizli ağır ceza mahkemesince verilmiş bir karar olduğu anlaşılmış ise de mezkûr ağır ceza mahkemesinin kararı tarihinde dahi tayini merci ve nakli dava hususlarının tetkiki tem-

yiz mahkemesine ait olduğu cihetle Denizli ağır ceza mahkemesi bu hususta vazifesi haricinde karar vermiş ve vazife haricinde verilmiş olan mezkûr karara istinaden Sarayköy mahkemesince bu davanın rüyet edilmesi kanuna muhalif bulunmuş ve esas hakkında bu itibarla tetkikat icrasına mahal görülememiş olduğundan H. U. M. kanununun 428 inci maddesine tevfikân mümeyyezünbih hükmün işbu sebepten dolayı nakzına ve evrakın mahalline iadesine ve 1062 kuruş temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 14-5-933 tarihinde müttefikân karar verildi.

T. M. Birinci Hukuk Dairesi
Esas No. 809 Karar No. 1060

Şuf'a hakkı

Şuf'a hakkı sabit olarak hüküm verildikten sonra şefiîn meşfu hisse bedelini müşterinin talebine karşı tesviyeden imtina etmesi şuf'a hakkının sukutunu mucip olmaz. Müşterinin bu bapta ilâmı mevkii icraya koyarak mezkûr bedeli tahsil ettirmesi lâzımgelir.

Galata merkez rıhtım hanında mukin İstinye tamir havuzları ve tezgâhları Türk Anonim şirketi namına vekili Ali Saip beyin; müekkili Şirketin, İstinye vapur iskelesi ittisâlinde Kâin 14 numaralı dalyanın sekizde üç hissesini, Evkaf idaresinden bilmüzayede teferruğ eylemesi üzerine, bu dalyanın sekizde beş hissesi, mutasarrıfı bulunan Fuat bey ile Ahmet ağa bihasebişşuf'a bedeli müzayede ile kendilerine satılmasına mecbur tutulması hakkında açtıkları dava neticesinde, bedeli müzayede olan 937 buçuk lira mumaileyhimaya ferağa mecbur tutulmalarına dair verilen karar, kendilerine tebliğ edilmiş ve mumaileyh Fuat bey tarihi teferruğları olan 9-8-928 tarihindenberi müekkili şirkete ait hisseyi istimâl ve intifa eylediği halde şirketin hissesine isa-

bet eden meblâğı da vermediği ve kendisine çekilen 2 - 3 - 932 tarihli protesto ile on gün içinde bedeli ferâğı vermesi ve vermediği takdirde hakkı şuf'asını iskat etmiş olacağı bildirildiği halde buna da cevap vermediğinden tarihi mezkûrdan 1-3 932 tarihine kadar geçen gün için senevî yediyüz elli liradan tutarı olan ikibin yedi yüz elli lira zamanı menfaatin ref'iyet edinciye kadar geçecek olan zamanı menfaatla beraber tahsili ve hakkı şuf'asının sukutiyle hükmen sabit muarazasının men'i ve müekkilini izrar ile dava açmasına mecbur ettiğinden masraf, zarar ve ziyanının tahtı hükme alınması hakkında açtığı davanın yapılan duruşması sonunda: Keyfiyet ehli vukufa havale edilerek verilen raporda dalyanın senevî ecri misli iki yüz lira olduğu bildirilmiş olmakla müddeinin teferruğ tarihi olan 9-8-928 den ehli vukuf raporu tarihi olan 2-10-932 tarihine kadar geçen müddete ait müddeinin hissesine isabet eden meblâğ ledelhesap üç yüz on lira doksan üç kuruş otuz para etmekle meblâğı mezkûr zarar ve ziyanın tahsiline; fazla iddianın reddine ve şuf'a bedelini vukubulan ihtara ve açılan davaya rağmen ademi itası sebebiyle müddeinin hakkı mülkiyetinin ihlâl ve kendi sui niyetini izhar ettiğinden ve hükmen sabit olan hakkı şuf'asını ademi istimâli bir ha'kın sırf gayri izrar mahiyetinde bulunmasına binaen kanunu medenin ikinci maddesi mucebince hakkı şuf'asının iskatına dair İstanbul Asliye mahkemesi ikinci hukuk dairesinden verilen 2-11-932 tarih ve 226 Nolu ilâmın temyizen tetkiki, müddeialeyh Fuat B. tarafından müddeti içinde arzuhallemiş istenilmiş olmakla, mezkûr ilâmı temyiz ve cevap lâyihası ve bütün kâatlar okunduktan sonra icabı müzakere olundu:

Kanunu medenin 657 inci maddesi mucebince mülkiyetin kanunî takyitleri ancak resmî bir senetle ve tapu sicilline kayıt ile ilga veya tadil olunabileceğine ve hadisede bu şekilde bir ilga mevcut olmayıp bilâkis müddeaaaleyh Fuat bey ile diğer şerik Ahmet efendi şuf'a haklarını istimâl ve mahkemeye müracaatla bu bapta hüküm istihsâl etmiş ve mezkûr hüküm kesbi kat'iyet eylemiş olmasına mebni davacının hakkı ancak bu ilâmı mevkii icraya koyarak tahtı

hükme alınan meşfu hisse bedeli dokuz yüz otuz yedi liranın şefilerden tahsili talep etmekten ibaret olup protesto keşide edilmiş iken mahkûmunbih parayı Fuat beyin vermemiş olması hükmün teyyüt eden şuf'a hakkını iskat eder esbabı kanuniyeden olmadığı halde mahkemece bundan bizzuhul ilâmda yazılı olduğu veçhile hüküm verilmesi ve mahkemenin hükmiyle şefi'in malik olduğu mezkûr hisseyi şefi'in islimalinden dolayı tazminatla mahkûm edilmesi muhalifi kanun bulunmuş ve nakız talebi bu sebeplerle varit görülmüş olduğundan H. U. muhakemeleri kanununun 428 inci maddesine tevfi kan mümeyyezünbih hükmün işbu sebeplerden dolayı nakzına ve evrakın mahalline iadesine ve bin altmış iki kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 25 5-933 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

T. M. Birinci hukuk Dairesi
Esas No. 1195 Karar No. 1209

Ölünceye kadar bakma

Mahkemesi : Bayındır asliye hukuk hâkimliği. Tarihi 5 5-932
No: 88. Müddei : Cennet Hanım. Müddeaaaleyh : Mustafa Efendi.

Temyiz edilen hükmün hülâsası : Cennet hanım ile Mustafa efendi arasındaki bir bap hane ve dört hayvan ve saman damı ve bir bap bakkal dükkânı ve bir bap misafirhane ve halen kahvehane ve bir bap hayvan damını murisi kocası müteveffa İbrahim çavuş kendisine hibe eylediği halde ilâmda cins ve evsafı yazılı eşya ve hayvanat terekeye yazdırılmış olduğundan hibe edilen malların tarafına teslimi ve vaki müdahalenin men'i davasının icra kılınan muhakemesi neticesinde : tarafeynin iddia ve müdafaatı ve muhakeme zabıtnamesinde tafsilen yazılı olduğu üzere müddabih hanenin davacının ba tapu tahtı tasarrufunda olduğu gibi yapılan inşaat

dahi bu suretle mahkeme ilâmı ile hibe edilmiş olduğu gibi müddabih emvalden keza ilâmda cinsi yazılı eşya ile hayvanat mahkeme ilâmı ile dahi hibe ve tesellüm edildiği anlaşılmış ve binaenaleyh müddeaaaleyh vekilinin hibenin hükümsüzlüğü hakkında vaki müdafaatının reddine ve ilâmda yazılı eşya ile bir re's kara sığır ve bir re's mandanın tereke meyanından ihracile müddeiyeye verilmesine ve müteveffanın metrukâtından olan iki beygir ile 79 koyun ve 27 kuzunun dosyada mevcut veraset ilâmı mucibince bir re's beygir 39 buçuk koyun ile 13 buçuk kuzunun davacıya tefrikından sonra mütebakisi müddeaaaleyh Mustafaya ait olmak üzere verese beyninde taksimine ve müddeinin taksimini talep eylediği emvali gayri menkule hakkında ait olduğu mahkemeye müracaatta muhtariyetine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden : Mustafa vekili Yusuf Ziya bey.

Temyiz kararı : Temyiz istidanamesinin müddeti içinde ita ve kaydedilmiş olduğu görülüp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki evrak okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü :

Müddeiyenin iddiası iki şıkkı havidir. Bunlardan birisi ba tapu uhdei tasarrufunda bulunan bir bap hane ve müstemilâtı ile her birinin cins ve nev'i mübeyyen eşya kendisinin hibe suretile mülkü olduğundan tamamen teslimi ve diğer iddiası da müteveffa kocası İbrahim çavuşa ait olan 79 koyun 27 kuzu 2 beygir ile müteveffayı mumaileyhin babasından kalan bir bap hane ve anasından kalan diğer bir bap haneden hissei irsiyenin istifası kaziyelerinden ibaret olup menkulâtın hibesi sahih ve muteber ise de mumaileyhanın müstakilen mülkü olmak üzere iddia eylediği hane babası Çulha oğlu Hasanın uhdei tasarrufunda iken vefatile karısı Rukiye ve kızları Fatma ve davacı Cennete intikal edip ahiren Cennetin kocası müteveffa İbrahim çavuş tarafından mahalli mezkûre müceddeden inşaatta bulunulduğu ve bunlar da karısı mumaileyhaya ölünceye kadar bakmak ve görüp gözetmek şartile hibe ve temlik ve teslim edip meclisi hibede hazır bulunan

mumaileyhanın dahi bilâ mani istishap ve temellük ve tesellüm eylediği evrak meyanında bulunan teşrinievvel 3.6 tarihli hücceti şer'iyeden müstefat olmakta ise de mezkûr gayrimenkulâtın kendi malı olmadığını mumaileyha istishap suretile ikrar eylemiş olmasına ve tarihi hüccete göre esasen usulü dairesinde tapuya kaydedilmeyen bu kabil hibelerin muteber bulunmamasına binaen arsa hariç kalmak üzere mezkûr gayrimenkullerden müddeiye'nin hissei irsiyesi olan nısfına müddealeyhin vaki müdahalesinin men'ine karar verilmek iktiza ederken yazılı olduğu üzere inşaatın hibe edildiğinden bahisle terekeye ithal edilmeyerek müddeiye teslimine karar verilmesi yolsuz olduğu gibi hayvanat ve mevaşinin de satılarak esmanî hasıllarının beynelverese taksimi muktazi bulunduğu halde fıkrai hükmiyede muharrer olduğu üzere 39 buçuk koyun ve 13 buçuk kuzunun veraset senedi mucibince müddeiye verilmesi dahi muhalifi kanun ve lâyihai temyiziye mündericatı bu suretle varit olduğundan mümeyyezünbih hükmün bu noktalardan H. M. U. kanununun 428 inci maddesine tevfikan nakzına ve aşağıda yazılı temyiz masraflarının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 7-1-933 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. T. M. İkinci Hukuk Dairesi
Esas No. 3116 Karar No. 2670

Kanunî ikametgâh — Delailin tefsiri

Mahkemesi: İlgaz asliye hukuk hâkimliği: Tarihi 23-6-931
No: 98. Müddei: Fatma hanım vekili Hüseyin bey. Müddealeyh: Hüseyin efendi.

Temyiz edilen hükmün hulâsası: Fatma hanım ile kocası Hüseyin efendi arasındaki boşanma ve tazminat davasının gıyaben icra kılınan muhakemesi neticesinde: Evvelce müddealeyh tarafından ceza mahkemesine ikame edilen zina davası neticesinde Fatma hanımın Hüseyin namında birisile

münasebatta bulunarak mahkûmiyetlerine karar verildiği baş kitabetten vaki istilâma gelen cevaptan anlaşılmasına ve hüküm kesbi kat'iyet ettiği bildirilmesine nazaran iki tarafın bu hal karşısında birleşerek aile hayatı teşkil eylemelerine imkân kalmadığı kanaati hasıl olmasına mebni K. medenin 150 inci maddesi delâletile 134 üncü maddesine tevfikân mezbure Fatmanın kocasından boş olmasına ve tazminat iddiasının reddine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden Hüseyin efendi.

Temyiz kararı: Temyiz istidanamesinin müddeti içinde ita ve kaydedilmiş olduğu görülüp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki evrak okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü :

Karının ikametgâhı kocanın ikâmetgâhı olduğu K. medenin 21 inci maddesinde musarrah olduğu halde 136 inci maddeye istinaden müddeaaaleyhin salâhiyet itirazının reddine karar verilmesi usul ve kanuna muhalif olduğu gibi zinadan mahkûm olmak suretile kabahatli olduğu mütahakkak bulunan müddeiyeinin davasının reddine karar verilmek lâzımgelirken mezburenin aleyhindeki mezkûr ceza hükmünün lehinde olarak kabulile yazılı olduğu üzere iki tarafın boşanmalarına karar verilmesi dahi yolsuz ve temyizen serdedilen itirazlar bu itibarla varit olduğundan mümeyyezünbih hükmün zikrolunan sebeplerden naşi H. U. muhakemeleri kanununun 428 inci maddesine tevfikân nakzına ve aşağıda yazılı temyiz masraflarının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 2 haziran 933 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İkinci Hukuk Dairesi
Esas No. 1687 KararNo. 1369

Miras taksimi — Taksimin şekli

Başka başka merasim ve ahkâma tabi tatbik edilecek kanunlar da başka olmalarına göre bir zabtı dava ile menkul ve gayrimenkulün bir arada taksim talebi caiz olamaz.

Mahkemesi : Emrenak sulh. Tarihi : 17-8-932 Müddei Hacı

Mehmet kızı Fatma ve Şerife ve Emine. Müddeaaaleyh : Hacı Mehmet karısı Seyide ve saire.

Neticei talep: Murisleri hacı Mehmetten İntikal eden menkul ve gayri menkullerin taksimine dairdir.

Son karar : Satılarak beynelverese taksimine karar verilmiştir.

Temyiz eden : Müddeaaaleyhlerden Ali Rıza ve Hatice ile Ayşe hanımlar.

Temyiz kararı : temyiz talebinin müddeti içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün kâğıtlar okunup esasa girildi.

1 - Menkul eşya ile gayri menkul davaları başka başka merasim ve ahkâma tabi olduğu gibi tatbik edilecek kanunlar da başka olmasına göre her biri hakkındaki dava müstakil zabıtname ile ikame ettirilerek tashih ettirildikten sonra kabilîy-eti taksimiyeleri ona göre tetkik edilmek ve neticei hasılaya göre bir karar verilmek lâzım gelirken menkul ve gayri menkul mezç edilerek müşevveş bir şekilde icrayı muhakeme ve ittihazi karar olunması.

2 - Menkullerden bazıları ile gayri menkul olanlardan hane ve bahçenin müteveffa Hacı Mehmet efendiye ait olmadığı bilbeyan mülkiyet iddiasında bulunmasına ve bu bapta gayri menkuller hakkında tapu muvakkat ilmuhaberi ibraz edilmesine göre mülkiyet hakkındaki iddia usulen taraflara merciince hallettirilmeksizin yazılı olduğu üzere karar verilmesi.

Kanuna muhaliftir bozulmasına birlikte karar verildi.

T. M. Üçüncü Hukuk Dairesi
Esas No. 12983 Karar No. 14001

Thğrirî beyyine – Husumetin tevcîhi

Eytam sandığına tevdi edilip te istilâ dolayısıyla makbuzu zayi olan mevduat hakkında usulün (292) inci maddesi mucibince tahriri bir mukaddemei beyyine olmadıkça şahit dinlenemez.

Mahkemesi: Yenişehir sulh. Tarihi: 25-6-932 Müddei: Mü-

teveffa Ahmet oğlu Mustafa ve kızı Sare. Müddeaaaleyh: Eytam idaresine izafeten Başkâtip Hüsni bey.

Neticei talep: Babalarının terekesinden hisselerine isabet edip Eytam sandığına yatırılan üç yüz liranın vesaikın ziyaa oğraması hasebile bilmuhakeme zahire ihraç ve taraflarına teslimi.

Son karar: Müddeabihin tescil ve müddeilere teslimine karar verilmiştir.

Temyiz eden: Müddeaaaleyh.

Temyiz kararı: Temyiz talebinin müddeti içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün kâğıtlar okunup esasa girildi.

1 - Müddeaaaleyhin sıfatı tayin edilerek ne sebebe mebni husumet tevcih edildiği izah edilmek lâzımgelirken bu cihet düşünölmeksizin müddeaaaleyhin hasım olarak kabul edilmiş olması.

2 - Paranın hazineye devir ve teslim edildiği beyan edilmesine göre bu noktadan dahi müddeaaaleyhe husumet tevecüh edip etmiyeceğinin düşünölmemesi.

3 - Kassam defteri veya makbuz gibi murisin terekesinin tahrir ve paranın eytam sandığına tevdiine emmare olabilecek bir günâ vesaik ibraz edilmeksizin doğrudan doğruya şahit dinlenerek ona istinaden yazılı olduğu üzere karar verilmesi.

Kanuna muhaliftir bozulmasına birlikte karar verildi.

T. M. 3 üncü Hukuk Dairesi
Esas No. 8619 Karar No. 6574

İhtilâs — Usul kanunlarının makable şumulü

Zimmet ve ihtilâsdan suçlu Mehmet efendi hakkında son tahkikatın açılmasına ve gayri mevkuf olarak mahkemeye sevkine dair Bafra müstantikliğinden verilen 24-12-933 tarihli karara karşı yapılan itirazın reddini mutazammın Samsun ağır ceza reisliğinden verilen ve kat'i bulunan 11 - 1 . 934

tarikli kararın 1609 numaralı kanunun tevkife ait olan hük-
mün usule müteallik olduğundan makable şamil bulunduğ
ve fiil, mezkûr kanunun neşrinden evvel işlenmiş olsa bile
son tahkikatın açılmasına karar verildiği tarihte mer'i bulu-
nan tevkif hükümlerinin tatbiki icap edeceği düşünülmeden
yazılı olduğu gibi karar verilmesinde isabeti kanuniye görü-
lemediğinden temyizen bittetik mezkûr kararın ceza M. U.
kanununun 343 üncü maddesi mucibince bozulması Yüksek
Adliye vekâletinin yazılı emrine atfen C. baş müddei umu-
miliği memuriyeti aliyesinde ihbar ve dava evrakı temyiz
mahkemesi dördüncü ceza dairesine tevdi edilmekle bilmütalea
suçlu Mehmet efendinin Türk ceza kanununun 202 ve 203 üncü
maddelerine tevfikân Samsun ağır ceza mahkemesinde duruş-
ması yapılmak üzere hakkında son tahkikatın açılmasına ve
gayri mevkuf olarak mahkemeye sevkine dair müstantiklikten
verilen karara karşı vaki itirazın reddini mutazammın bulu-
nan ağır ceza reisliğinin kararı aleyhine yazılı emir verilmiş
ve ihtilâs suçu ağır cezayı müstelzim bulunmuş olmasına
göre tetkikat icrası dairemizin vazifesinden hariç olup vazifeli
daireye tevdi için evrakın C. baş müddei umumiliği memu-
riyeti aliyesine iadesine karar verilmiş ve bu bapta ki dosya
memuriyeti müşarünileyhadan derkenarla temyiz mahkemesi
birinci ceza dairesine gönderilmiş olmakla okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı konuşuldu :

Gerçi suç 1609 numaralı kanunun meriyete girmesinden
evvel işlenmiş ise de usule ait kanunlar geçmişe de şamil
olduğu ve suçlunun tevkif olunup olunmamasında müktesep
hak mevzuubahs olmayacağı ve son tahkikatın açılması ka-
rarı sırasında bu kanun mer'iyete girdiği için suçlular aley-
hinde ihtiyatî tedbirler cümlesinden bulunan tevkife ait
hükümlerinin tatbiki icap eylediği düşünülmeksizin yazılı
olduğu üzere karar verilmesi yolsuz ve ihbarname münderi-
catı varit görüldüğünden ceza muhakemeleri usulü kanununun
343 üncü maddesinin son fıkrası mucibince muamele ifa
olunmak ve karar verilmek üzere mezkûr 11 - 1 - 934 tarihli

kararın bozulmasına ve evrakın yerine gönderilmesine
28.2.934 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. T. M. Birinci ceza Dairesi
Esas No. 1049 Karar No. 632

Alacak daeası — Basit usulü muhakame

Mahkemesi : Ezine hukuk hâkimliği. Tarihi : 8-12-931 No: 236. Müddei : Hacı Şevki ef. Müddeaaaleyh : Müteveffa Saip bey zevcesi refika ve kerimesi Şerife hanımlarla oğulları Raşit ve Atif efendiler.

Dava: Müddei, müteveffa zimmetinde bir kıl'a noter senedi mucibince alacağı olan 1000 liranın icra tazminatı ile birlikte terekeye izafeten müddeaaaleyhlerden tahsilini istemiştir. Hüküm; Dava senedi resmiye müstenit bulunduğu ve bittalep tevcih olunan yemini müddei kabul ve eda eylediğinden bahsile müddeabih 1000 liranın % 10 icra tazminatı ile beraber müddeaaaleyhlerden tahsiline karar verildiğini natıktır. Temyiz eden: Refika, Şerife hanımlarla Raşit ve Atif Efendiler.

Temyiz kararı : Temyiz talebinin müddeti içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki kâatlar okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı keyfiyet müzakere olunduktan;

Dava basit usulü muhakemeye tabi tutulduğu halde, müddeaaaleyhlere yapılan tebliğatta hukuk usulü muhakemeleri kanununun 530 uncu maddesinde muharrer hususat ihtar edilmemiş ve bu ise, esasa müessir hatiatı usuliyeden bulunmuş olduğundan hükmün mezkûr sebepten dolayı kanunu mezkûrun 428 inci maddesi mucibince nakzına ve cihatı sairinin halen tetkikine mahal olmadığına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 26-1-933 tarihinde müttetikan karar verildi.

T. T. M. Ticaret Dairesi
Esas No. 520 Karar No. 137

Senedin bedelsiz olduğu iddiası – Yemin teklifi

Mahkemesi: Kuruçay hukuk hakimliğı. Tarihi: 7-12-931
No: 99, Müddei: Ömer ef. vekili Şerif ef. Müddeaaleyh: Veli efendi.

Dava: müddei vekili müvekkilinin müddeaaleyh zimmetinde bir kıt'a senet mucibince alacağı olan 528 liranın 110 kuruş faizi ile birlikte tahsilini talep eylemiştir.

Hüküm: müddeaaleyh müstenedi iddia senedi ikrar eylemiş olduğundan bilbahis 528 liranın mumaileyhten tahsiline karar verilmiştir.

Temyiz eden: Veli ef.

Temyiz kararı: temyiz talebinin müddeti içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki kâatlar okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı keyfiyet müzakere olundukta.

Senede karşı şahit istimaına mesağı kanunî olmamasına mebni bu hususa müteallik itirazat varit değilse de müddeaaleyh senedin bedelsiz olduğunu iddia etmiş olmasına göre müddeaaleyhin müddeiye bir yemin teklifine hakkı varken bu hususun nazara alınmaması ve müstenedi iddia senet mündericatına nazaran alacaklıların üç kişi olduğu anlaşıldığı halde bunlar arasında teselsülün mevcudiyeti hakkındaki veçhi kanunî gösterilmeksizin müddeabih mecmuunun müddeaaleyhten tahsiline karar verilmesi usul ve kanuna muhalif ve itirazatı temyiziye bu sebeplerle varit bulunduğundan hükümün hukuk usulü muhakemeleri kanununun 428 inci maddesine tevfi kan nakzına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 30-1-933 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

T. Mahkemesi Ticaret Dairesi
Esas No. 6685 Karar No. 146

Türk Temyiz Mahkemesi kararları F. 17

Müşteri yedinde malın ziyayı – Mes'uliyet

Tüccardan Yumurtacı Zade Selim efendi ile Edvar Şaşati efendi meyanelerinde mütehaddis davadan dolayı Adana hukuk hâkimliğinden sadır olan 18 - 6 - 930 tarih ve 877-495 numaralı ilâmın ledettemyiz nakzını mutazammın daireden ita kılınan 11-1-931 tarihli ve 71 karar numaralı ilâm aleyhinde mumaiyleh Edvar Şaşati efendi tarafından müddeti kanuniyesi zarfında verilen tashihi karar arzuhalı evrakı müteferriasile birlikte bittetik :

Temyiz ilâmında müddeaaaleyh Edvar Şaşati efendinin temyizen serdeylediği itirazatın esbabı mucibei reddiyesi gösterilmiyerek alel'itlâk itirazatın varit olmadığından bahsedilmiş ve bu ise hukuk usulü muhakemeleri kanununun 440 inci maddesinin birinci bendi mucibince tashih talebinin kabulünü müstelzim esbaptan bulunmuş olmasına mebni tashih talebinin bu noktadan kabulile tetkikatı temyiziye icra ve icabı müzakere olundukta :

Müddeaaaleyhe satılmış olan pamuklar fabrikaca balyalara doldurularak miktar ve vezni natık pusulaları müddeaaaleyhe gönderildiği halde malın miktar ve veznîne bir gûna itirazda bulunmadığı anlaşılmış ve mezkûr pusulaların müddeaaaleyhe irsali keyfiyeti hadisede tesellüme daveti mutazammın görülmüş ve şu suretle taraflar arasındaki akit tekemmül ettikten sonra malın fabrikada yanmasından mütevellit hasarın müşteriye aidiyeti ticaret kanununun 696 - 697 inci maddeleri ahkâmı iktizasından bulunmuş ve temyiz ilâmı hulasasında sehven malın müşteri yedinde yandığının münderiç olması hakikatı hadise müvacehesinde esasa müessir bir keyfiyet bulunmamış ve teslimin tehir edildiği hakkındaki iddiasını müddeaaaleyh isbat edememiş ve lâyihaı temyiziye borsâ talimatnamesine istinaden bir gûna itiraz dermeyan edilmemiş olmasına mebni hususatı mezkûreye müteallik itirazları varit olmadığından reddine ve hukuk usulü muhakemeleri kanununun 442 inci maddesinin son

fıkrası hükmüne tevfi kan kararı musahhahunbihin tadiline ve müsted'ii tashihten para cezası alınmasına mahal olmadığına 18-1-933 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

T. M. Ticaret Dairesi
Esas No. 3327 Karar No. 94

Köy namına yapılan akitte hükmî şahsiyet – Husumet tevcihi

Mahkemesi: Bandırma sulh hukuk hâkimliği. Tarihi: 21-5-932
No: 317. Müddei: Abdullah ve Ali efendiler. Müddeaaaleyh: Mustafa efendi.

Dava: Müddeiler, bir gûna borçları olmadığı halde müddeaaaleyhin icraen 71 lira talep eylemekte olduğundan bilbahis borçtan kurtulmalarına karar itasını istemişlerdir.

Karar: Senet muhteviyatı ve ikrarlarile sabit olan borçtan dolayı müddeilerin ikame ettikleri borçtan kurtulma davasının reddine karar verilmiştir.

Temyiz eden: Abdullah ve Ali efendiler vekili Hakkı bey.

Temyiz kararı: Temyiz talebinin müddeti içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı keyfiyet müzakere olunduktan:

Buğdayın kariye ahalisine tevzi olunmak üzere müddeiden mübayaa edildiği ve müddeiler köye izafetle icra olunan akdi tesbit eden mübrez senedi köy ihtiyar hey'eti azası sıfatile mühürlemiş oldukları ve metni senette bedeli mebiî şahsen ödeyeceklerine dair bir kayıt bulunmadığı cihetle mezkûr kariyenin köy kanunu mucibince şahsiyeti hükmiyeyi haiz olup olmadığı tahkik ve tetkik olunarak haiz olduğu anlaşıldığı surette ademi teveccühü husumetten dolayı müddeilere karşı müddeaaaleyhin icraen vaki muarazasının men'ine karar verilmek iktiza ederken yazılı olduğu üzere mütalâa beyanile reddi davaya karar ittihazi usul ve kanuna muhalif ve itirazlar varit bulunduğundan hükmün hukuk usulü

muhakemeleri kanununun 428 inci maddesine tevfi kan- zına ve aşığıda yazılı temyiz masarifinin ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 16-1-933 tarihinde ittifakla karar verildi.

Temyiz M. Ticaret Dairesi
Esas No. 2145 Karar No. 68

Müddeinin davadan vazgeçmesi – Muvafakat

Mahkemesi: Daday hukuk hâkimliği. Tarihi : 1-7-931 No : 103. Müddei : Tefvik efendi vekili Dava vekili Hüsnü efendi. Müddeaaaleyh: Mahmut efendi vekili Ali Fehmi Ef.

Dava: müddei vekili, müvekkilinin bir kıt'a senet mucibince müddeaaaleyh zimmetinde alacağı olan 1559 lira 40 kuruşun faizi ile birlikte tahsilini istemiştir.

Hüküm; evvelce müddei tarafından hukuk mahkemesinde açılan dava ticarî mahiyette görülerek vazife noktasından evrakın ait olduğu mahkemeye tevdi üzerine müddeinin takibi dava etmesi icap ederken müddeaaaleyhin takibi dava etmesi ve tebliğata rağmen gelmeyen müddei hakkında gıyap kararı talebinde bulunması hukuk usulü muhakemeleri kanununun 79 uncu maddesi sarahat ile kabili te'lif görülemediğinden bahsile vaki talebinin reddine karar verildiğini havidir.

Temyiz eden: Mahmut efendi vekili Ali Fehmi Ef.

Temyiz kararı: Temyiz talebinin müddeti içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı keyfiyet müzakere olunduktan:

Evvelce müddei Tefvik efendi tarafından hukuk mahkemesinde ikame olunan dava, ticarî mahiyette görülerek, vazife noktasından dava arzuhalinin reddine ve evrakın ait olduğu mahkemeye tevdi zımında Başkitabete verilmesine karar verilmiş ve bu şekilde ittihaz olunan karar üzerine davacının diğer tarafa salâhiyettar olan mahkemede tebliğat icra ettirmeğe mecbur bulunduğu ve müddeti kanuniyesi zar-

finda bu tebliğatı yaptırmadığı surette davasının ikame edil-
memiş addolunacağı hukuk usulü muhakemeleri kanununun
193 üncü maddesinde muharrer bulunmuş olmasına ve şu
sarahatı kanuniyeye göre, davanın ikame edilmemiş addine
dair bir karar verilmiş olmadıkça mevcut ad ve itibar edil-
mesi zarurî olduğuna ve müddeaaaleyhin muvafakati olmaksızın
müddeinin davasını takipten vaz geçemiyeceği hükmü kanun
iktizasından bulunmasına mebni müddei hakkında talep veç-
hile gıyap kararı ittihaz ve tebliğile neticesine göre, muamele
ifa ve hüküm itası iktiza ederken, marüzzikir ahkâmı kanu-
niye nazara alınmayarak usulün 79 uncu maddesine istinaden
yazılı olduğu üzere karar verilmesi usul ve kanuna muhalif
ve itirazlar bu itibarla varit bulunduğundan hükmün mezkûr
kanunun 428 inci maddesine tevfikân nakzına ve aşağıda
yazılı temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alın-
masına 8-1-933 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

T. M. Ticaret Dairesi
Esas No. 569 Karar No. 29

Tarlaya müdahalenin men'i – Dava mercii

Mahalli : Havza icra ve iflâs işleri tetkik mercii. Tarihi :
6-12-932. No. 103 Alacaklı : Ayşe hanım Borçlu : Mehmet
Ali ağa.

Temyiz edilen kararın hülâsası : Takipte bulunan Ayşe
hanım hissesine isabet eden üç kıt'a tarla kaydının tapuca
mezbure namına teşçilini mutazammın ilâmda teslim ve mü-
dahalenin men'i hakkında bir kayıt mevcut olmadığından
bahsile mumaileyhanın bu bapta mahkemeye müracaatı lüzu-
muna dair icra memurluğunca ittihaz edilen karara karşı
serdolunan itiraz üzerine mercice icra kılınan tetkikat ve mü-
rafaa neticesinde : Mezkûr ilâm mündericatına nazaran müt-

tehzaz karar kanuna muvafık olduğundan bilbahis itirazın reddine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Ayşe hanım vekili Sami bey

Temyiz kararı: Temyiz talebinin müddeti içinde vukubulduğu anlaşılıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki bütün kâğıtlar mütalâa ve tetkik edildikten sonra esas hakkında icabı görüşölüp düşünöldü.

Temyiz müsted'isi Ayşe hanım yedindeki tapu senedine müsteniden kanunî hakkını istimal etmekte muhtar olmasına ve ilâmda teşçilden başka teslim hakkında bir hüküm bulunmamasına göre mumaileyhanın temyizen serdeylediği itirazlar varit olmadığından cümlesinin reddile usul ve kanuna uygun olan mümeyyezünbih kararın icra ve iflâs kanununun 366 ve H. U. M. kanununun 438 inci maddelerine tevfikan tasdikına ve aşağıda yazılı masrafın temyiz müsted'isinden alınmasına 12-1-933 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 108 Karar No. 92

Sulhnameye karşı yapılan itirazın ref'i

Mahalli: Fenike icra ve iflâs işleri tetkik mercii. Tarihi: 13-7-932. No: 536 Alacaklı: Hasan efendi. Borçlu: Şerif efendi.

Temyiz olunan kararın hülâsası: Takip talebinde bulunan Hasan efendinin bir kıt'a ilâma müstenit yetmiş beş lira alacağından dolayı tebliğ ettirdiği ödeme emrine karşı borçlu tarafından serdolunan itirazın ref'ini istemesi üzerine mercice yapılan tetkikat ve duruşma sonunda: Takip ilâm hükmünde olan sulhnameye müstenit bulunduğundan ve buna karşı borçlu tarafından borcun itfa veya imhal edildiği hakkınla resmî vesika ibraz edilemediğinden bilbahis itirazın ref'ine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Şerif efendi.

Temyiz kararı: Temyiz talebinin müddeti içinde vukubulduğu anlaşılıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki bütün kâğıtlar mütalea ve tetkik edildikten sonra esas hakkında icabı görüşülüp düşünüldü.

Mübrez vesika icra ve iflâs kanununun 38 inci maddesi mucibince ilâm mahiyetinde bulunmasına ve borçlu Şerif efendi tarafından icramın geri bırakılması hakkında mezkûr kanunun 33 üncü maddesinde yazılı sebeplerden biri iddia ve isbat olunmamasına göre mumaileyhin temyiz istidasında yazılı bulunan itirazlar varit olmadığından cümlesinin reddile usul ve kanuna uygun olan mümeyyezünbih kararın mezkûr kanunun 366 ve H. U. M. kanununun 438 inci maddelerine tevfikân tasdikına ve aşağıda yazılı masrafın temyiz müsted'îsinden alınmasına 12-1 933 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 105 Karar No. 91

Borcun ödendiğini iddia — tahriri beyyine

Mahalli: Fenike icra ve iflâs işleri tetkik mercii. Tarihi: 6-9-932 No. 618. Alacaklı: Ethem efendi. Borçlu: Durmuş oğlu Numan efendi.

Temyiz olunan kararın hülâsası: üç kıt'a senet bedelinden mütebaki 65 lira alacak hakkında takipte bulunan Ethem efendinin tebliğ ettirdiği ödeme emrine karşı borçlu tarafından serdolunan itirazın ref'ini talep etmesi üzerine mercice icra kılınan tetkikat sonunda: Mübrez senedin kendisine aidiyetini ikrar eden borçlunun teslimat iddiasını varit gösterecek bir vesika ibraz edemediğinden bahsile icra ve iflâs kanununun 68 inci maddesine tevfikân takip olunan 65 lira alacak hakkındaki itirazın ref'ine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Numan efendi.

Temyiz kararı: Temyiz talebinin müddeti içinde vukubulduğu anlaşılp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki bütün kâğıtlar mütalâa ve tetkik edildikten sonra esas hakkında icabı görüşölüp düşünöldü.

Borçlu Numan efendi tetkik mercii huzurundaki ifadesinde iddia ettiği teslimata dair elinde makbuz olmadığını söylemiş olmasına göre mumaileyhin temyiz istidasında buna muhalif olarak makbuzları olduğundan bahsile serdettiği itirazlar varit olmadığından cümlesinin reddile usul ve kanuna uyğun olan müneyyezünbih kararın icra ve iflâs kanununun 366 ve H. U. M. kanununun 438 inci maddelerine tevfikân tasdikına ve aşağıda yazılı masrafın temyiz müsted'isinden alınmasına 12-1-933 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 103 Karar No. 98

Borcun ikrarı — İtirazın ref'i

Mahalli: Yeniköy icra işleri tetkik mercii (sulh hâkimliği)
Tarihi: 3-12-932. No: 1248. Alacaklı: Müteveffa Hasan ağa
karısı İffet hanım. Borçlu: Melek hanım.

Temyiz olunan kararın hülâsası: Zevç ve murisi Hasan ağadan 3214 kuruş alacağı hakkında takipte bulunan İffet hanımın tebliğ ettirdiği ödeme emrine karşı borçlu tarafından vaki olan itirazın ref'ini talep etmesi üzerine mercice yapılan tetkikat ve duruşma sonunda: Borcun müteveffa Hasan ağaya ödendiği hakkında bir vesika ibraz edilememiş olduğundan bahsile icra ve iflâs kanununun 68 inci maddesi mucibince itirazın ref'ine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Melek hanım.

Temyiz kararı: Temyiz talebinin müddeti içinde vukubulduğu anlaşılp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki

bütün kâğıtlar mütalea ve tetkik edildikten sonra esas hakkında icabı görüşölüp düşünöldü.

Borçlu Melek hanım borcu ikrar etmiş ve müteveffa Hasan ağaya ödediğı hakkında bir vesika ibraz etmemiş olmasına göre mumaileyhanın temyiz istidasında serdettiğı itirazlar varit olmadığından cümlesinin reddile usul ve kanuna uygun olan mümeyyezünbiñ kararın icra ve iflâs kanununun 366 ve H. U. M. kanununun 438 inci maddelerine tevfikân tasdikına ve aşağıda yazılı masrafın temyiz müsted'isinden alınmasına 12-1-933 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 102 Karar No. 89

Vekâlet ücretinden doğan hakkın takibi — Merci

Mahalli : Fenike icra ve iflâs işleri tetkik mercii. Tarihi : 24-9-932. No : 633. Alacaklı : Şerif bey. Borçlu : Kâzım efendi.

Temyiz edilen kararın hülâsası : Takip talebinde bulunan Şerif beyin vekâlet ücretinden mütevellit alacağı olan yirmi sekiz lira hakkında tebliğ ettirdiğı ödeme emrine karşı borçlu tarafından vukubulan itirazın ref'ini istemesi üzerine mercice icra kılınan tetkikat ve mürâfaa neticesinde : Noterden musad-dak vekâletnameye müstenit yirmi beş lira alacak hakkındaki itirazın ref'ile vesikaya istinat ettirilmiyen üç liraya müteallik ref'i itiraz talebinin reddine karar verildiğı beyanından ibarettir.

Temyiz eden : Kâzım efendi.

Temyiz kararı : Temyiz talebinin müddeti içinde vukubulduğı anlaşılıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki bütün kâğıtlar mütalea ve tetkik edildikten sonra esas hakkında icabı görüşölüp düşünöldü.

Alacak noter senedine müstenit ise de vekâlet vazifesinin ifasına mütevakkıf ve bu hususta iki taraf arasında tekevvün

eden ihtilâfın halli esas mahkemesine ait bulunduğu halde kayıtsız ve şartsız bir alacak gibi addedilerek icra ve iflâs kanununun 38 inci maddesinde yazılı borç ikrarını havi noter senetleri hakkındaki muamelenin hadisede tatbik olunması usul ve kanuna muhalif ve temyizen serdedilen itirazlar varit olduğundan mümeyyezünbih kararın icra ve iflâs kanununun 366 ve H. U. M. kanununun 428 inci maddelerine tevfikan nakzına ve aşağıda yazılı masrafın ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 12-1-933 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 101 Karar No. 88

Haczolunamıyan mallar – Malın bedelinden doğan alacak

Mahalli : Demirci icra ve iflâs işleri tetkik mercii. Tarihi : 18 - 10 - 932. Alacaklı : Şerif çavuş. Borçlu : Arabacı Mehmet oğlu Raşit.

Temyiz olunan kararın hülâsası : Bir kıt'a ilâma müstenit 3350 kuruş alacaktan dolayı borçlu Raşide ait arabanın haczine dair ittihaz edilen karara karşı mumaileyh tarafından itiraz olunmakla mercice yapılan tetkikat ve duruşma sonunda : Mahcuz araba borçlunun san'at ve mesleki için elzem olduğundan bilbahis bu baptaki haczin icra ve iflâs kanununun 82 inci maddesinin 4 üncü fıkrasına tevfikan ref'ine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden : Şerif çavuş.

Temyiz kararı : Temyiz talebinin müddeti içinde vukubulduğu anlaşılıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki bütün kâğıtlar mütalea ve tetkik edildikten sonra esas hakkında icabı gürüşülüp düşünüldü.

Alacağın mahcuz araba bedelinden mütevellit olduğu hakkındaki iddia icra ve iflâs kanununun 82 inci maddesinin sondan bir evvelki fıkrası mucibince tetkik olunmak lâzım-

geldiği halde tetkik olunmaksızın yazılı olduğu üzere arabanın hacizden istisnasını mutazammın karar verilmesi usul ve kanuna muhalif ve temyizen serdedilen itirazlar varit olduğundan mümeyyezünbih kararın mezkûr kanunun 366 ve H. U. M. kanununun 428 inci maddelerine tevfikan nakzına ve aşağıda yazılı masrafın ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 12-1-933 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 100 Karar No. 87

İtiraz müddeti – Tebliğin sıhhati

Mahalli :Merzifon icra işleri fetkik mercii hukuk hâkimliği.
Tarihi : 11-10-932. No : 133. Alacaklı : Hayriye hanım. Borçlu : Hüseyin, Mustafa ve Kâmil efendiler.

Temyiz edilen kararın hülâsası: haciz yolile takip talebinde bulunan Hayriye hanımın 400 lira alacağından dolayı tebliğ ettirdiği ödeme emrine karşı borçlular tarafından itiraz olunmakla mercice icra kılınan tetkikat ve duruşma neticesinde: Borçluların ailelerine yapılan tebliğat muteber bulunmuş ve kanunen muayyen müddet zarfında itiraz edilmemiş olduğundan bilbahis bu baptaki itirazın ref'ine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden : Hüseyin, Mustafa ve Kâmil efendiler

Temyiz kararı: Temyiz talebinin müddeti içinde vukubulduğu anlaşılıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki bütün kâğıtlar mütalâa ve tetkik edildikten sonra esas hakkında icabı görüşülüp düşünüldü.

Ödeme emrinin tebliğine dair olan ilmühaberlerdeki parmak işaretleri usulen tasdik ettirilmediği ve bu hususta mübaşir tarafından şahit gösterilen zatların ilmühaberde imzaları bulunmadığı halde bu şekildeki tebliğin muteber ad-dile yazılı olduğu üzere itirazın müddet mürurundan dolayı

reddine karar verilmesi usul ve kanuna muhalif ve temyizen serdedilen itirazlar varit olduğundan mümeyyezünbih kararın icra ve iflâs kanununun 366 ve H. U. M. kanununun 428 inci maddelerine tevfikân nakzına ve aşağıda yazılı masrafın ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 12 - 1 - 933 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 104 Karar No. 86

Tehiri icra talebinin reddi — [Vazife ve salâhiyet

Mahalli: Torbalı icra işleri tetkik mercii. Tarihi: 23-3 933.
Alacaklı: Aydın demir yolları kumpanyası. Porçlu: Recai ve Fahri beyler.

Temyiz edilen kararın hülâsası: Borçlulardan Recai bey tarafından verilen ve icranın geri bırakılması talebini mutazammın olan istida üzerine mercice icra kılınan tetkikat neticesinde Alacaklı kumpanyaya ait arazi içinde noterden re'sen tanzim edilmiş mukavelename mucibince ve bir sene müddetle inşasına müsaade edilmiş olan barakanın bedeli icarı senvisi olan 20 liranın tesviye edilmemiş olmasından naşi ber mucibi mukavele müddeti icarın hitamında mezkûr barakanın kaldırılması suretile arazinin tahliyesi hakkında borçlu Recai ve Fahri beylere tebliğ olunan ihbarnameye karşı mumaileyhler tarafından müddeti içinde bir itirazda bulunulmamış olmasından dolayı barakanın satılarak esmanile alacağın ve icra masraflarının teminine karar verilmiş ve yapılan artırmada takdir olunan 100 lira kıymetle mübayaaya talip zuhur etmemesi üzerine 23-3-933 tarihinde ikinci artırma yapılması ve borçlulara bu hususta tebligat icrası kararlaştırılmış olmasına ve borçlulardan Recai bey her ne kadar barakanın kaldırılması mağduriyetini mucip olacağından bahsile icranın tehirini talep etmekte ise de noter senedine müstenit olan

icra takibine karşı mumaileyhin bu talebi varit ve tehiri icrayı müstelzim mahiyette bulunmamasına mebni icra ve iflâs kanununun 33 üncü maddesine tevfikân mezkûr talebin reddine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden : Recai ve Fahri beyler.

Temyiz kararı : Temyiz istidasının müddeti içinde kaydedildiği anlaşılıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Takibe esas olan mukavelenamede tarafeyn için bir takım vekaip tahmil edilmiş olmasına göre bunun ait olduğu mahkemece halli muktazi iken icra ve iflâs kanununun 38 inci maddesinde tasrih edilen para borcu ikrarını havi noterden re'sen tanzim olunan ilâm mahiyetindeki senede kıyasen yazılı olduğu üzere karar verilmesi usul ve kanuna muhalif ve temyiz istidasında serdedilen itirazlar varit olduğundan mümeyyezüabih kararın mezkûr kanunun 366 ve H. U. M. kanununun 428 inci maddelerine tevfikân nakzına ve aşağıda yazılı masrafın ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 8-4-934 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 1761 Karar No. 1827

Nafaka mükellefiyeti — Hapis kararına itiraz

Mahalli : Samsun İcra işleri tetkik mercii. Tarihi : 11-4-934. No: 2. Müşteki: Zekiye hanım. Maznun: Şevki efendi.

Temyiz edilen karar : nafaka borcunu vermemek suretile ilâmda yazılı ödeme şartlarını ihlâl eylediği iddiasile maznun Şevket Ef. hakkında alacaklının şikâyeti üzerine mercice yapılan duruşma souunda mumaileyh suçlunun İcra ve İflâs kanununun 344 üncü maddesine tevfikân dört gün hafif hapsine karar verildiği beyanından ibarettir. .

Temyiz eden : mahallî Cümhuriyet Müddei umumiliği.

Temyiz kararı : İcra ve İflâs kanununun 353 üncü madde-

sinin tayin ettiği beş gün içinde verildiği anlaşılan temyiz istidasının kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Sulh mahkemesindeki dava nafakanın kesilmesine veya azaltılmasına mütedair olmayıp şikâyetle alâkası ve münasebeti olmayan eşya davasından ibaret bulunmasına göre Cümhuriyet Müddeiumumiliğinin temyiz talebinde serdedilen itirazlar varit değilse de muayyen zamanda gelmiyen şikâyetçinin şikâyeti İcra ve İflâs kanununun 349 uncu maddesinin 5 inci fıkrası mucebince düşürülmek lâzım geldiği ve şikâyet tarihi olan 30-5-933 tarihinden evvel vukubulan fiillerden dolayı 2330 numaralı af kanunu mucebince takip yapılamıyacağı ve mezkûr kanunun mer'iyeti tarihinden sora usulü dairesinde bir şikâyet vukubulmadığı ve gerçi 1-3-934 tarihinde şikâyetçinin icra dairesine bir müracaati mevcut ise de af kanununun mer'iyetinden sonraki bir zamana ait yeni şikâyetname mahiyetinde olmayıp evvelki şikâyet üzerine maznunun duruşmaya celbi talebinden ibaret bulunduğu halde yazılı olduğu üzere cezaya hükmolunması usul ve kanuna muhalif ve bozma talebi bu itibarla varit olduğundan mümeyyezünbih hükmün mezkûr kanunun 366 ve C. M. U. kanununun 321 inci maddelerine tevfiakan bozulmasına 28 4-934 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 2223 Karar No. 2323

Meskeniyet iddiası — Ehli-vukuf raporu

Mahalli : Araç icra işleri tetkik mercii. Tarihi : 26-2-934.
No: 13. Alacaklı : Ali efendi. Borçlu : Müteveffa Abdullah efendi mirasçılar Rıfki efendi ve Pakize ve Zehra hanımlar.

Temyiz edilen karar : Takip olunan veresenin borçlarından dolayı ihtiyaten haczedilen haneleri, meskenleri bulunduğu

dan bahsile ve haczin fekki talebile serdeyledikleri şikâyet üzerine yapılan tetkikat neticesinde: Tarafların intihap ettikleri yeminli ehli vukuf mahcuz hanenin yedi yüz elli lira kıymetinde olduğunu ve borçlulara azamî beş yüz lira ile bir ev tedarik edilebileceğini müttefikan beyan eylemelerine ve borçluların Kastamonide bir başka evleri bulunduğu tapu kaydından anlaşılmasına ve icra ve iflâs kanununun 82 inci maddesinin 11 inci bendinde (borçlunun haline münasip evi, ev kıymetçe fazla ise bedelinden bir yer alınabilecek miktarı borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır.) Denilmesine göre borçluların mezkûr hanenin hacizden istisnası hakkındaki şikâyetleri varit olmadığından reddine ve haczin devamına karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Borçlular vekili Mehmet Sadık bey.

Temyiz kararı: Temyiz istidasının müddeti içinde kaydedildiği anlaşılıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Ehli vukufun dinlenmesi usulüne tevfiğ, ve icra ve iflâs kanununun 85 inci maddesinin son fıkrası hükmüne muvafık olan mütaleaları tetkik edilmemiş olduğundan mümeyyezünbih kararın zikrolunan sebebe mebni mezkûr kanunun 366 ve H. U. M. kanununun 428 inci maddelerine tevfiğ nakzına ve aşağıda yazılı masrafın ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 28-4-934 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 2301 Karar No. 2287

Cezaî tazminat – Kaziyei mahkeme

Mahalli: Kadirli icra işleri tetkik mercii. Tarihi: 14-4-934.
Alacaklı: İbrahim oğlu Cafer ve Cihangir oğlu Cafer Ef. ler.
Borçlu: Ali Çavuş

Temyiz edilen karar: Ceza mahkemesi ilâmına müsteni-

den takipte bulunan İbrahim oğlu Cafer ve Cihangir oğlu Cafer Ef. lerin tazminat olarak hükmedilen 66 kilo buğday ile 425 kuruş masarifi muhakeme hakkındaki borçlu Ali çavuşa tebliğ ettirdikleri icra emrine karşı mumaileyh tarafından takibin müstenedi olan ilâmı temyiz ettiğinden babsile ve neticeye kadar icranın geri bırakılması talebile serdolanan itiraz üzerine mercice yapılan tetkikat neticesinde takip ilâma müstenit ve tazminata mütedair olup bu gibi takiplerde icra ve iflâs kanununun hükümleri cari bulunmasına ve vukubulan temyiz icrayı tehir edemiyeceğine ve icranın tehiri hakkında bir karar ibraz edilmemesine mebni icra ve iflâs kanununun 33 ve 36 ncı maddeleri mucibince icranın geri bırakılmasına mahal olmadığına karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Ali Çavuş.

Temyiz kararı: temyiz istidasının müddeti içinde kaydedildiği anlaşıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Ceza mahkemesince tazminata dair verilen hüküm usulen kat'ileşmedikçe icra olunamayacağı halde bazı mütalealara müsteniden yazılı olduğu üzere icranın geri bırakılması talebinin reddine karar verilmesi usul ve kanuna muhalif ve nakız talebi bu itibarla varit olduğundan mümeyyezünbih kararın icra ve iflâs kanununun 366 ve H. U. M. kanununun 428 inci maddelerine tevfikân nakzına ve aşağıda yazılı masrafın ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 28 4-934 tarihinde ittifakla karar verildi.

T. M. İcra ve İflâs Dairesi
Esas No. 2174 Karar No. 2294

memur takibata iştirak eylemiş olanlardan gayrı olmalıdır... Böyle bir adam daha ziyade hürmete mazhar olur, kanundan daha korkunç olur... Bütün zabıta âmirleri üzerinde nezaret hakkını haiz olacaktır, fakat hiç birinin yerine kaim ola nıyacaktır. » Diyordu.

Umumî ittihamcı müntehip olduğundan takibata hâkim ve sahip kılındığı takdirde korkunç bir kuvvet oluyordu.

Duport diyordu ki: « İngilterede kiral başlı başına icra kuvvetidir. Parlamanda yapılan kanunları yalnız kiral icra ettirir. Bu maksatla icra memurlarını, hâkimleri, idare adamlarını, maliye memurlarını ve saire ve saire tayin eder. Fransa'da ise kiral icra kuvvetinin yalnız en büyük reisi dir. Dahilde icra memurlarını tayin etmiyor, onları yalnız kullanıyor. Memurları tayin eyliyen memleket tir, o memurları kullanılmak üzere kirala tevdi eden memleket tir... Kiralın icra kudretinin fertlere ancak halk tarafından itihap edilmiş ajanların zarurî vasıtasile dokunabilmesi hükümetimizin esaslı prensibidir. Eğer kiral komiserleri vatandaşları ittiham edebilseydi bu prensip ihlâl edilmiş olurdu. »

Takip hakkı kısmen fertlere verilmişti, şikâyetçilerle vatan, muhbirlerin takipleri eski iddiai şahsiden daha kuvvetli ve müessirdi. Her ikisi de sulh hâkimini bir tahkikat yapmağa ve şahit dinlemeğe mecbur ederdi. Yalnız müzekkereler isdarına mecbur edemezdi. Sulh hâkiminden sonra re'sen ittiham jürisine işi tevdi edebilirlerdi, ve herhalde ittihamnamenin yazılmasına iştirak ederlerdi. Diğer taraftan sulh hâkiminin meşhut cürüm ve şüpheli ölüm vak'alarından başka tasdik edilmemiş bir ihbar ile de re'sen harekete geçebilmek salâhiyeti şahsında takip edici ve tahkikat yapıcı san'atları birleştiriyordu.

Eskiden bütün davayı dolduran tahkikatı evveliyeye ehemmiyetsiz bir hale irca edilmişti. Kendilerine polis zabıtları ismi verilen sulh hâkimi ile jandarma zabiti tarafından muhtasar bir tahkikat yapılmasından, jüri direktörü tarafından şahit dinlenebilmesinden ve cinayet mahkemesi reisi tarafından maznunun sorguya çekilmesinden ibaret kılınmıştı. Elden ele geçen bu parça parça tahkikatlar ne ciddi olabilirdi ne de tamam. Nihayet şifahilik aslı mutlâk idi. Gerçi ifadeler zaptolunuyordu, fakat yalnız malûmat kabilinden olarak kalıyordu. Ne ittiham ne de hüküm jürisine tevdi olunmıyordu, ve bu sebepten dolayı da umumî ittihamcının ve mahkeme reisinin bildiği bu ifadeler ne müttehime ne de gerek kendisine sorgu esnasında mahkeme reisi tarafından tayin edilen veya kendisinin intihap eylemiş olduğu avukatına verilmiyordu. Jüriler ancak huzurlarında söylenen ile hükmediyorlardı, ve önlerinde söylenenlerde zaptedilmiyordu.

Muhakeme usulündeki bu derin inkılâplar mukavemetsiz yapılamadı. Kanunun müzakeresi esnasında eski muhakeme usulünü müdafaa edenlerin bazı beyanatını nakledelim :

« Mösyö Duport her şeyi bir feylesof gibi tetkik eyledi, fakat asla bir hâkim gibi düşünmedi. Evvelâ ceza kanunlarının prensiplerini bilenlere soruyorum. İttihâm ve şikâyet usullerini tanzim eyliyen 1670 emirnamesinin ufak bir islâhat ile masumiyeti himaye etmek ve cürümleri meydana çıkartmak hususlarında cemiyeti tatmin edebilecek derecede prensiplerinde vüzuha ve umumî bir noktai nazara malik değil midir? emirnamenin mükemmel olması için lâzım olan islâhatı da yaptınız. Adalet ve hikmetin taleplerinin is'af edilmiş olduğunu insaniyet dostları tahassüsle gördüler. Siz ancak cehalet ve suiniyet için bir felâket olabilen koruyucu aleniyeti emrettiniz. Hicabın istimalini, onu yaratan merhametin elinden almış olduğu o ma'yup iskemleyi kaldırtınız. Barbar asırların günahkâr bakiyesi olan o işkence vahşeti de kalmamıştır. Tabiat ve insaniyet tarafından emredilen bütün islâhata Romalılarda olduğu gibi bir kaç jüri ilâve ederseniz. Adalet ve insaniyet için her şeyi yapmış olursunuz. » Roma usulü jüriden hatibin anladığı şu idi. Jüriler her cinayet için intihap edilmiş olmayacaktı, on veya on iki jüri bir sene müddetle mütemadiyen jüri olarak kalacaklardı. Bu gibi sözler akamete mahkûm idi, çünkü meclisin ekseriyeti, memleketin ekseriyeti gibi İngiliz hürriyeti ile beraber büyümüş ve tekemmül etmiş olan jüri müessesesini şiddetle istiyordu. O zamanın insanları, jüri müessesesinin her memleketlerin hakikî farikası bulunduğunu müphem bir tarzda anlıyorlardı.

İngiliz muhakeme usulüne muhalif olanlar teferruat hakkında da tenkitlerde bulundular; birisi müddeiumumiliğin ilgasından ve bıraktığı boşluktan acı acı bahsetti: « Şikâyetle bulunmak ve cinayetleri takip eylemekle mükellef umumî bir taraf olacak mıdır? Bana öyle geliyor ki komitelerinizin ortadan kaldırdığı ve eski muhakeme usulünde mühim rol oynamış olan ve her sistemde büyük bir ehemmiyeti haiz bulunan bu memuriyetin faidelerine iyi bakmanız lâzımdır. Müddeiumumiliğin yerine size teklif edilen ve hemen hemen lüzumsuz bir vazife ile mükellef umumî ittihâmcının ikame edilmiş olduğunu iddia edemiyceklerine eminim. Komitenizin, her insanı vatandaşını ihbara davet etmeği hatta ihbar eylemeği kendilerine zalim bir vazife kılmağı istihdaf eden teklifini siz takdir ediniz. »

Polis zabitlerinin intihabı keyfiyeti de tenkitlere sebep oldu. Polis zabitleri diye arzevlediğimiz üzere sulh hâkimi ile jandarma zabıtine itlâk olunurdu. « Kendisinden kıymeti elli liradan fazla olan davaları görmek salâhiyeti verilmek istenmemiş olan adama (sulh hâkimine) bir vatandaş merasimsiz tevkif etmek hakkı verilmiş bulunmasına » müteessir olanlar oldu. Fransa'da tesis edilmiş olan sulh hâkimlerinin İngilteredekilerden büsbütün ayrı bir şey oldukları söylendi: « İngiltere deki sulh hâkimleri bizimkilere benzemez. İngilteredekiler ücretli değildir; kaza daha geniştir, daha münevver vatandaşlar arasından intihap edilmiştir. Yüz altın irat sahibi olmaları da mecburîdir. »

Jandarma zabitleri hakkında « en büyük iki istibdadı, adlî istibdat ile askerî istibdadı bir elde birleştirmek yâni jandarma zabıtine vermek istiyorlar » denmiştir.

Nihayet meşhur Robespierre'de demiştir ki : « Eski usulden bundan daha fena nesi olduğunu boş yere aramaktayım. Bilmiyorum bize prévôtluk kazasını aratmayacak mıdır ? bir çok noktai nazardan daha az çirkin olan prévôtluk mahkemesi askerî kudretle mülkî âmirliği bir ele vermiş olduğundan dolayı bize siyasi bir vahşet olarak tecelli etmemişmiydi ? »

Buna rağmen lâyihanın emniyet zabıtasına ait olan hükümleri muhafaza edildi, yalnız bu vazifelerin kime tevdi edileceği hususu evvelâ mahfuz tutuldu, sonra buna müteallik maddelerde ilk şekillerile kabul edildi.

En büyük münakaşa aşağıdaki iki nokta hakkında cereyan eyledi : Muhakeme usulünün yazıya istinat eylemesi ve kanunî delil sistemi bu bahiste eski usul taraftarları zahiren iyi gözüken bir kombinezon ile eski usulün menfaatlerine yeni prensiplerin menfaatlerini ilâve etmek istiyorlardı. İfadeler yazı ile zaptedilmekte devam olunacak ve sonra bu evrak jüriyle verilecektir. Jüriler şahitleri şifahî olarak dinleyeceklerdir, fakat unuttukları cihetler hakkında, sıhhatinde şüphe edilmeyen tahrirî vesikalar onlara yardım eyleyecektir. Bu usul ceza davalarının temyizini de kolaylaştırır ; « eğer usulî muameleler yazı ile tesbit edilmemiş olsaydı, Colas iadei namus ve şeref eyleyemezdi » dendi. « Muhakeme usulünün tahrirî olması müdafilerin vazifelerini kolaylaştıracağı ve yardımlarını daha müessir kılacağı da gayrı kabili itirazdır. » Dendi.

Diğer taraftan da eski usulün menfaatleri ile yeni prensiplerin menfaatlerini birleştirmek gayesile bir mahkûmiyet için ne kadar miktar delil lâzımgeleceğinin kanuna tayin ettirilmesi esası muhafaza edilmekle beraber aleyhe mevcut delillere rağmen hâkimin maznunu samimî kanaatlerine muhalif olarak mahkûm edememesi esasının da alınmasını teklif ettiler. « Komiteniz yazılı delilleri terk ediyor, her şey şifahen yapılacaktır. Yalnız hüküm yazılı olacaktır, deliller yazılı olmayacaktır... Yâni bir müttehimi itimada müsteniden ve bir görüş üzerine mahkûm edecekler. Eğer hâkimle jüriler aldanırsa maznun ümitsiz ve çaresiz kalacaktır » dediler.

İfadeleri yalnız hatıraya emanet etmek onları kar üzerine yazmak olur.. Komite bizi yazının icadından evvelki zamana götürmek istiyor, Hopital... den beri bütün vazı'ı kanunların delirmiş olmaları lâzımgelirdi. »

Eğer bir maznunu mücrim diye hükmedebilmek için artık kanunî delil lâzım gelmezse herşey ihtimalî olacaktır demek olur.. Vatandaşların şeref ve hayatları ihtimaller mahkemesine tevdi edilmiş oluyor.. Delil her jüri azasının şahsî müşahedesinde meknuz kalacaktır. »

Yeni lâyiha'nın hasımlarından olan Robespierre'de « kanun delillerin tetkik ve kabulü hakkında kaideler koymuştur. Bu kaidelere riayet etmedikçe hâkim, kanaati ne olursa olsun mahkûm edemez... Bu kaidelere riayet edilip edilmediği tesbit olunmalıdır. Tesbit vasıtası ise yazıdır.. Kanunî delillere gösterilmesi lâzım olan itimat ile hâkimin samimî kanaatinin lâyük olduğu itimadı birleştirmek lâzımdır » dedikten sonra aşağıdaki teklifi yapmıştır :

« 1 - İfadeler yazılacaktır. »

« 2 - Kanunî deliller mevcut olmadıkça mahkûmun mücrimiyetine karar verilemez. »

« 3 - Kanunî deliller hâkimin malûmat ve samimi kanaatine muhalifse maznun kanunî delillerle mahkûm edilemez. »

Yeni lâyiha'nın taraftarları bu taarruzları nasıl bertaraf edeceklerdi ? Nasıl, zahiren zararsız ve tamamilen menfaatli bir şekilde arz edilmiş olan yazılı muhakeme usulü ile kanunî delili rettedebileceklerdi ? Yeni lâyiha'nın taraftarları düşünce ve muhakemenin mantığı ile karşılaşmışlardı, fakat mahiyeti eşyanın mantığı kendileriyle beraberdi. Bu adamlar bazen fikirlerini ifade edemiyorlardı, fakat yeni muhakeme usulü ile eski muhakeme usulü arasında imtizacsızlık olduğunu pek âlâ hissediyorlardı ; bu iki usulün birbirine karıştırılamıyacağını anlıyorlardı. Jüri ile muhakeme usulüne yazıyı ve alimane bir iş olan kanunî delili aşımak, iyileştirmek bahanesi altında müesseseyi bozmaktı, eski aşım bu yeni ağaçta tutamazdı. Dupori dedi ki : « Jüri, henüz çıktığı ormanın kokusunu taşıyan, tabiat ve sevki tabiiyi kuvvetle teneffüs eyliyen iptidai bir müessesedir. Ondaki heyecan ile bahsolunuyor. Onu ihtirasla seviyorlar. Fakat bunun bütün güzelliğini hissedebilmek belki jüriyi kullanabilmek için kuvvetli ve sıhhatli bir ruh lâzımdır.. Jüri de hoş giden cihet her şeye hüsnüniyet ve istikametle karar vermelidir, sadelik, bugüne kadar adalet diye tevsim edilmiş olan şekil ve incelik yığımına, lüzumsuz yığımına müreccaktır. » Yazılı muhakeme usulünün şifahî muhakeme usulü ile birleşemeyeceğini, her ifadeyi yazmak muhakemeyi lüzumsuz yere uzatmak olacağını, yorulmuş olan jüri azalarının artık takip edemeyeceği bir davadan alâkalarını keseceklerini, müzakere odasına çekildikleri zaman hükümlerini vermek için davanın üzerlerinde bırakmış olduğu tesiri araştıracaklarına koca bir dosyanın ellerinden gelmiyen tetkikine koyulacaklarını da söylemiştir. « Yazılı delille şifahî delili birleştirmekliğin çok menfaatli olacağını düşündüler ; her iki usulün menfaatlerini elde etmeği düşünenler oldu, fakat bu mümkün değildir... Müzakere odasına çekildikleri zaman jüriler ifadeleri okuyacaklardır, ve Tournelle'in hâkimleri gibi o ifadeleri tartacaklar ve mezcedeceklerdir. Böylece iyi bir jüri olacaklarına fena bir hakim olacaklardır. »

Lâyiha taraftarları maznun lehine tevcil edilmiş kanunî delille yeni

usul arasında imtizacsızlık olduğunu da hissediyorlardı. kanunî delil taraftarları eski kazaî içtihatların vücade getirdiği ve üç mahkûmlar davasında anlattığımız nazariyeleri kastetmiyorlardı, onlar da böyle bir nazariyenin jürinin kullanamayacağı bir alet olduğuna kanidiler. Yalnız iki şahit olmayınca mahkûm edilmemesi gibi gayet basit bir iki kaide konmasını istiyorlardı. Bu basit kaide bazı hallerde İngiliz muhakeme usulünde de cari idi. Fakat İngiltere'de deliller hakkındaki kaideler kazaî içtihatla teessüs eylemiş bir takım lâstikli düsturlar idi, ve mahkeme reisi yüksek nüfuzile jüriye riayet etmelerini cebredebilirdi. Fransa'da böyle düsturları, tatbik edilmeleri emrile kanuna koymak hayalî bir tedbir olurdu. Kararlarını mucip sebeplere bağlamayan jüri bu kaidelere riayet etmiyebilirdi. Fazla olarak jüriyi meşru ve makbul olmayan beraatlara sevkede bilirdi.

Bu münakaşaların ortasını bulmak istediler ve usulü muhakeme şifahî olacaktır, fakat umumî ittihamcı ile müttehim duruşmanın muhtasar bir zaptının tutulmasını istiyebilirler dendi. Bu teklif kıymetsiz görüldüğünden reddedildi, ve lâyhada olduğu gibi kabul olundu.

Müessesat meclisinin ceza muhakemeleri hakkında vücade getirmiş olduğu eser bundan ibaretti. Bu eseri ikiye ayırmak lâzımdır :

1 - Hüküm jürisi önündeki usulî muameleler hakkında kat'î kaideler konmuş oluyordu. Meclis Fransayı jüri denilen o güzel müessese ile techiz eylemişti. Jüri müessesesi parlamento sistemiyle birlikte Avrupa'ya yayıldı. Usulü muhakemenin bu kısmı müessesat meclisine şükranı isticlâp eyliyecek büyük bir nimettir.

2 - Ceza işlerinde daima zarurî olan takibat ile hazırlık tahkikatına gelince; meclis Fransız dehasının meydana çıkartmış olduğu eski müesseseleri yıkmıştı, ve yerine gayri kâfi ve karışık bir mekanizma ikâme eylemişti. Hukuku umumiye ile hukuku şahsiye arasında eski hukukun tekâmülile beraber yavaş yavaş hasıl olmuş olan farkını kaldırmıştı. Binaenaleyh hukuku umumiye müddeisi, umumî taraf bir çok tereddütlerden sonra tekrar ikame edilecekti.

Müessesat meclisi zarurî bir tarzda tahrirî olacak olan hazırlık ve ilk tahkikatı zarurî bir surette şifahî olacak olan jürili usulü muhakemeye nasıl bağlamak lâzıngелеceği meselesini de halleyliyemedi.

Eski usulü muhakemeyi büsbütün ortadan kaldırmış olan 1791 kanununda eski kanundan bir iki ize tesadüf olunur. Polis zabiti tarafından (sulh hâkimi ve jandarma zabiti) şikâyetlerin kabulü tarzı eski emirnamenin hükümlerinin hemen hemen aynı kopyasıdır. Gıyap bahsinde de eski emirnamenin hükümlerinin bir kısmı alınmıştı; bhusus gıyap ilânına varan usul ile ilâmın ortadan kaldırılabilir mahiyette olması cihetleri eski usulden alınan kısımlardı. Yeni kanunun ilk defa olarak hapishaneden kaçmış mevkufı henüz yakalanamamış olan kaçığı birbirine benzetmiş olması bu bahislerde eski kanundan ayrıldığı nokta

idi. Gıyaben muhakemede de jüri müdahale ederdi, yalnız bu takdirde muhakeme usulü hakiki manasile şifahî değildi : « Kur'a ile tayin edilecek jüri azalarına şahitlerin ifadeleri okunacaktır. »

Bu saydıklarımız ufak izlerdir, eski zincirden kırılmış halka parçalarıdır. Bundan sonraki kanunlarda eski kanundan büyük parçalara rasgelinecektir.

Müessisan meclisi cünhalar hakkında da bir kanun neşreylemişti (19-22 temmuz 1791 kanunu) cünha mevadında kanun vatandaşların teşebbüslerinin yanı başında bir nevi umumî taraf ta ihdas eyliyordu : « Bu cürümleri ya suçtan mağdur olan vatandaşlar yahut nahiye (kommün)'ün mümessili veya belediyenin bu husus için tayin eylediği kimseler takip edecektir. » Kimsenin cünha mahkemesi önüne doğrudan doğruya davet etmek hakkı yoktu. Cünha cürmünü takip edecek olanlar sulh hâkimine ihbarlarını yapmağa mecburdular. Sulh nâkimi önüne bir ihzar müzekkeresile davet etmiş olduğu maznunu lüzum görürse mahkemeye gönderirdi. Tahkikat alenî olarak duruşmada yapılırdı. Mahkeme kâtibi duruşmanın muhtasar bir zaptını tutardı. Dava Distriet mahkemesi önünde istinaf edilebilirdi.

1791 kanunu, yerine geçtiği 1789 kanunundan daha fazla yaşayamadı. 3 Brumaire sene IV tarihli (Code des d'elits et des peines) kanununa yerini bıraktı. 1791 kanunu cari olduğu zamanda dahi tamamiyle mer'i tutulamadı. İhtilâl mahkemelerinin adi hukukun yanibaşında ihdas eyledikleri istisnâî usullerden sarfınazar bizzat 1791 kanununun içine bir çok kanunsuzluklar sızıyordu. Polis zabitlerinin (sulh hâkimi ve jandarma zabitleri) ceza kanunlarında mevcut olmıyan ve tasrih edilmiş olan bir fiilden dolayı hiç bir vatandaşı, jüri direktörü huzuruna sevk etmemeleri ve bu gibi fiillerden dolayı tanzim edilmiş olan ittihamnamelerin keenlemeyekün olduğunu bildiren kanunlar çıkartmak mecburiyeti hasil oldu. Fakat 1791 kanununun koyduğu merasim ve şekillerin kat'i olduğu kanaati hâkimdi, binaenaleyh Convention meclisi müessisan (Constituante) meclisinin koymuş olduğu kanunu mahza düzeltmek için ele aldı.

Yeni kanun, eski kanunlardan daha telifi (synthetique) ve aynı zamanda daha teferruatlı olmakla temayüz eyliyordu. Yalnız cinayetlerin muhakemesi usulüne müteferri hükümleri ihtiva etmiyordu; cünha ve kabahatların da muhakeme usulünü ihtiva ediyordu.

Convention meclisi 3 floreal sene II tarihinde Cambacérès ile

Merlin'i kanunların hey'eti umumiyesi hakkında umumî bir çalışmaya memur etti. Merlin bilhassa ceza kanunlarıyla meşgul oldu, ve on sekiz ay zarfında (Convention) a (Code des d'elits et des peines) i takdim eyledi. Lâyiha henüz bitmemişti, bununla beraber 646 maddeden mürekkepti. Bunun ilk 598 maddesile 646 ncı maddesi cinayetlerin usulü muhakemesine ait idi. Dağılmak üzere olan meclis itimat üzerine bilâ müzakere kanun lâyihasını kabul eyledi.

Merlin kısa olan raporunda diyordu ki: « 23 fructidor tarihli bir karar ile on birler komisyonunuzu size, teşkilâtı esasiye kanununa tevafuk eyliyen ve adliye nizamına da tekabül eyliyen kısımları işletebilmeye salih olan cünha ve emniyet zabıtasına ait bir kanun lâyihası takdim eylemeye memur ettiniz. On birler komisyonunuz, bu kararınızı icra ile meşgul olurken, arzularınızı daha iyi tatmin edebilmek için çalışmanın kadrosunu genişletmek ve her türlü cürümlerin takibi ve cezalandırılması için ihtilâlin başından beri çıkartılmış bütün kanunların umumî bir düğümünü yapmak lâzım olduğu kanaatine vardı. Böyle bir mesaiden hasıl olacak sayısız menfaatleri derpiş edebilirsiniz. Fransıız halkının kabul evlediği teşkilâtı esasiyeyi muhafaza etmek vazifemiz olduğu gibi arzunuzdur da. Bu gayeye varabilmek için yapılacak en mühim şey anarşiyi ezmek, kanun saltanatını tesis edebilmek şahısların ve malların emniyetini hakikaten müessir bir surette temin etmek tabiriahirle zabıta ve adliyeye mümkün olan bütün faaliyeti, bütün kudreti vermektir. Buna ise hâkimlerin cürümleri tenkil için aramağa sevkeden sayısız nizamnameleri usul dairesinde ve vazih bir tarzda tasnif etmek ve sadeleştirmekle muvaffak olabilirsiniz. Hâkimleri yapacaklarını bilmiyen veya lâyük olduğu derecede; kâfi derecede bilmiyen bir hükümetin halinden daha fena bir hal yoktur. Cezaî kanunlarımızın çokluğundan ve vüzuhsuzluğundan dolayı cezaları tenkil ile mükellef memurlarımız mecburen bu vaziyette bulunmaktadır. Emin olunuz ki bu da nizam ve intizamın iadesine en büyük manıayı teşkil etmektedir. Fakat siz bu manıayı kolaycacık yenebilirsiniz. Bunun için millete iyi bir cürüm ve ceza kanunu Code des d'elits et des peines vermeniz kâfi gelir. Bu kanunun lâyihasını tetkikinize arz ediyoruz.

Üç meclis tarafından konmuş bütün kanunların tekrar düğümünü ve tasnifini emreden kararınızın icrası hakkında on sekiz aydan beri yapılmakta olan bu lâyiha bir çok aramaları, uzun boylu düşünmeleri, ağır bir çalışmayı mucip oldu. Bununla beraber ünvanın vadeyley gözüktüğü kadar da tamam değildir. »

Brumaire sene IV kanunu hakikatta Merlin'in eseri idi. Böylece Merlin mühim bir eser vücude getirmiş oluyordu. Bu sebepten eser müellifinin kudretini gösterir. Her tarafı bu kadar telifi bir ahenge mazhar olmuş bulunan bu eserin bu cihetten bir eşi daha güç bulunur. İnsan eseri tetkik ederken üzerinden meclis encümenlerinin tereddüt

ve ihtilâflarının esmemiş olduğunu yekpare bir halde kudretli bir hukukşinas kafasından güneş gibi doğmuş olduğunu görür. Bundan daha ince, daha müdekkik bir kanun yoktur. Müdafaanın teminatlarını arttırmakta ve yürünecek yolu adım adım çizmektedir. Tek kusuru, himayekâr merasimi lüzumundan fazla çoğaltmış olmasıdır; bu çokluk hâkimlerin adımlarını güçleştiriyordu. Hiç bir kanun jüri azalarına sorulacak sualleri daha mantıkî bir tarzda tanzim edememiştir; fakat jüri azaları da bu sade gözüken karışık veya âlimane makine önünde hâkimlerden fazla şaşırıp kalıyorlardı. Gerçi bu hususta Brumaire kanunu, müessisan meclisinin 21 teşrinievvel 1791 tarihli jüri azalarına talimatnamesindeki hükümleri naklediyor, ve pek az yenilikler koyuyur ise de questions simples sistemi denilen usulü son neticesine kadar vardıyordu.

Bir nazariye şaheseri olan Brumaire kanunu ameliyatta pek bozuk gözüktü. Çünkü delkü temaslar nazara alınmaksızın tasavvur edilmiş bir makine idi.

Brumaire kanunu büyük hatlarda 1791 kanunundan ayrılmamıştı. Fakat teferruatta 1791 kanununu çok değiştirmişti. 1791 kanununda şiddetle mevzuu bahsolmuş prensiplerden bir kaçını da tadil etmiş olması hasebile de eski usule hafif bir dönüş mahiyetini arzeyler.

Brumaire kanununun daha ilk maddelerinde eski kanunun esaslı umdelerinden olan bir tarifi görürüz; hukuku umumiye ile hukuku şahsiye arasında yapılan farkı görürüz. 1791 kanunu bu farkı kaldırmıştı. « Madde 5: Hukuku umumiye davasının mevzuu içtimâî nizama vaki taaddileri cezalandırmaktır. Cemiyet namına bu maksatla ihdas edilmiş memurlar tarafından ikame olunur. — Madde 6: Hukuku şahsiye davasının mevzuu cürmün sebebiyet verdiği zararları tazmindir. Zarar müteessir olanlar tarafından ikame olunabilir. — Madde 8: Hukuku şahsiye hukuku umumiye ile birlikte aynı zamanda ve aynı hâkimler önünde ikame edilebileceği gibi ayrıca da ikame olunabilir. » Böylece 1791 kanununun koymuş olduğu « Halk ittihamı » kalkmış oluyordu.

Bununla beraber fertlerin takibat üzerinde haiz oldukları Brumaire kanununda pek mühimdi; vatani ihbar bütün tesirile ipka edilmişti. Muhbir ve müştekiler ittihamnamenin yazılmasına iştirak ediyorlardı. Fakat Brumaire kanunu suçluyu cezalandırmak gayesile takip etmek hakkının halka ve halkın intihap ettiği memura aidiyeti prensibini koymak suretile müddei umumiliğin ihyasının tohumunu atmış bulunuyordu. Gerçi bu büyük prensip Brumaire kanununun tatbikında bir az bulanıyordu, ama müddei şahsinin yalnız zarar ve ziyan elde etmek gayesile hareket ettiğini ifade de lâzım olan vüzuhu haiz bulunuyordu.

Brumaire kanunu 1791 kanununun ihdas eylediği zabıtai adliye amirlerini (sulh hâkimile jandarma zabitlerini) muhafaza eyliyordu, fakat bu listeye polis komiserleriyle orman ve kır bekçilerini de ilâve ediyordu. İkinci derece de bir müstantik mahiyetinde olan jüri direk-

törleri ilk defa olarak bazı hallerde cinayetleri takip edebilmek ve malûmatı dolayısıyla işe vaz'iyet edebilmek kudret ve selâhiyetini alıyordu, kanun zabıtaı adliye arasında da bir rütbe ve silsile farkı gözetiyordu, komiserlerle bekçileri ikinci sıraya atıyordu. Bununla beraber kanun tahkikat ile takibatı bunların ellerinde karıştırıyordu; bunlar « ya resmî bir ihbar üzerine yahut vatanî bir ihbar üzerine, veya bir şikâyet üzerine yahut re'sen » harekete geçerlerdi. Vatanî ihbarname-sini imzalayan ve ihbarını şahsî bir menfaat ve gazez altında yapmadığını iddia eden muhbir bu iddiasile zabıtaı adliyeyi bir isdar müzekkeresi isdarına mecbur kıları; yalnız artık vatanî mulibir doğrudan doğruya jüri direktörüne müracaat edemezdi. Şikâyet gelince, sulh hâkimini şahit dinlemeğe mecbur etmekle kaldı. Sulh hâkimi daha ileri gitmeğe mûmanaat edebilirdi. Şikâyetçi de eskisi gibi ittiham jürisine müracaat edemez oldu, yalnız jüri direktörüne itiraz edebilirdi, bu da « şikâyet hâkimi takyit eyliyemez » diye eski hukukta mevcut olan bir prensibi hatırlatan bir hüküm idi.

Sulh hâkimi zabıtaı adliyenin esaslı şahsiyeti idi, hazırlayıcı tahkikatın en mühim kısımlarını o yapardı. Vardığı neticeler bilâhare jüri direktörünü takyit eylerdi. Çünkü kanun maddesi « cinayet ve cünha mevadında bir zabıtaı adliye tarafından yapılmış tahkikatta jüri direktörünün esbap ve delillerin bir ittihama mesnet olabilecek kadar ağır olup olmadığını tetkike salâhiyetli değildir, ve bahane ile ittihamnameyi tanzimden imtina edemez » diyordu. 1791 kanunu tahkikatı evveliye hakkında pek muhtasardı. Halbuki cürümler ve cezalar kanunu bu hususta pek mufassaldı. zabıtlar, şahitlerin dinlenmesi sübut vasıtaları isimleri altında vücuda getirdiği fiillerden zabıtnamelerle şahitlerin istimama ait olan hükümler 1670 emirnamesindeki hükümlerin tekemmül ettirilmiş birer kopyası idi. Her şahidin ifadesi hususî bir defter üzerine yazılacaktı; şahitler ayrı ayrı dinlenecekti. Yalnız Brumaire kanunu maznunun mevkuf bulunması halinde şahidin maznunun huzurunda dinlenmesini emrediyordu. Maznun sonradan tevkif edilmişse sulh hâkimi kendisini sorguya çekmeden evvel kendisine şahitlerin ifadesini okumağa mecburdu, (suretini vermezdi). Bu hükümler yazının muhake-me usulünde büyük bir rol oynamağa namzet kılınmış olduğunu gösterir.

Brumaire kanunu ihzar ve tevkif müzekkerelerinden başka bir müzekkere kabul etmiyordu. Esas itibarile ceza mevadında hukuk davalarında olduğu gibi daveti de (celp) kabul etmiyordu. Bu hususta cürümler ve cezalar kanunî celple maznunun davetini kabul etmiş olan eski 1670 emirnamesinden daha sert davranmış oluyordu. İhzar müzekkeresine itaat etmiş olan maznunun suçu üç günlük çalışma ücretinden aşağı bir para cezasını da istilzam ediyorsa da sulh hâkimi maznuna muayyen olan günde jüri direktörünün huzuruna çıkmasını emrediyordu.

Tahkikat eskisi gibi sulh hâkiminden jüri direktörüne gidiyordu. Her üç ayda bir distriet mahkemesi azalarından intihap edilen bu

hâkim aynı zamanda cünha mahkemdsinin reisi idi. Jüri direktörü başlanmış tahkikata devam ediyordu. Jüri direktö-ü maznun, hapishaneye vürudundan itibaren yirmi dört saat zarfında sorguya çekiyordu; maznunun cevaplarını not ettiriyordu. Jüri direktörü yeni şahitte dinliyebilirdi. Fakat bu sefer dinlenecek olan şahit maznunun muvaceheside dinlenmezdi. Kanun diyordu ki: « Jüri direktörü şahitlerin ifadelerini gizlice dinler ve zabıt kâtibine yazdırır. » Jüri direktörü bunu yaptıktan ve muamelelerin doğruluğunu tesbit ettikten sonra davanın gerek cünha mahkemesine gerekse ittiham jürisine gönderilmesine karar verirdi, (bu kararı lisanımız lüzumu muhakeme tabirile ifade eylemişti.) Jüri direktörü kararlarını vermeden evvel kuvvei icraiye komiserinin mütaleasını almağa ve üç gün zarfında bir suretini umumî ittihamcıya vermeğe mecburdu, aksi takdirde verdiği karar iptal olunurdu. Eğer dava jüri direktörüne bir zabıtai adliye memuru tarafından gönderilmiş bulunuyorsa jüri direktörü fıkdanı delâile müstenit men'i muhakeme dediğimiz kararı yani mahkemeye sevkine mahal olmadığı kararını veremezdi. Fakat sulh hâkiminin kararına itirazen müracaat eyliyen şikâyetçi tarafın sevkeylediği işlerle kendisinin re'sen takip eylediği işler hakkında men'i muhakeme kararı verebilirdi. Jüri direktörünün kararı aleyhine itiraz olunamazdı.

Jüri direktörü muvakkat tahliye talepleri hakkında da karar vermeğe mecburdu. Bu hususta 1791 kanununun koyduğu prensipler dahilinde kalan Brumaire kanunu cünha mevadında maznuna 3,000 altın kefalete rapten tahliyesini istemeğe hak veriyordu. Cinayet mevadında ise tahliye asla caiz değildi. Cürümler ve cezalar kanunu jüri direktörünün salâhiyetlerini tavzih ve tekmil eylemişti. Böylece jüri direktöründen vücade getirilecek olan müstantik te teşekkül etmeğe başlamış oluyordu. Şahidin gizlice dinlenmesi ve kararlardan evvel hükûmet komiserinin mütaleasının alınması 1670 emirnamesinden alınmış hükümlerdi.

İşin ittiham jürisine sevki kararından sonra jüri direktörü ittihamnameyi tanzim eyliyordu, ittihamnamenin tanzimine eskisi gibi müddei şahsî iştirak eyliyordu. İttihamname tanzim edildikten sonra vize için jüri direktörü tarafından hükûmet komiserine gönderilirdi. Brumaire kanunu ittiham jürisi huzurunda geçen usulî muameleleri tadil etmemişti. Jüri direktörü jüri azalarına vazifelerini izah eyler ve uzun bir talimat verirdi. Ondan sonra hükûmet komiseri şahitlerin ifadelerine ve maznunun sorgusuna ait olanlardan başka bütün evrakı tahkikiyeyi okurdu. Şikâyetçi tarafın şahitleri dinlenirdi.

Eğer jüri ittihama mahal olduğuna karar verirse kefalete raptен tahliye edilmiş maznuna jüri direktörü bütün usulî muameleler için cinayet mahkemesi huzuruna çıkmasını ve mahkemenin bulunduğu yerde bir ikametgâh intihap eylemesini emreyliyen bir müzekkere isdar eylerdi. Görülüyor ki ittiham muvakkat tahliyeyi haleldar etmezdi. Eğer maznun mevkuf ise hakkında yeni bir tevkif kararı verilir, ve maznun bu karar mucibince hapishaneye götürülürdü. Hapishanede maznuna

ittihamname ile yeni tevkif kararı bildirilirdi. Bununla dava cinayet mahkemesinin önüne götürülmüş olurdu.

Cinayet mahkemesinin teşekkülü Brumaire kanununda pek az değişmişti: Bir reisten, bir umumî ittihamcıdan, hukuk mahkemesinden alınmış dört hâkimden, mahkeme nezdindeki kuvvei icraiye komiserinden ve kendisine bilhassa verilmiş olan muavinden ve bir mahkeme kâtibinden müteşekkildi.

Umumî ittihamcı eskisi gibi ittihamdan sonra müdahale eyliyordu. Muhtelif zabıtai adliye üzerinde mürakabesi olmakla beraber doğrudan doğruya takip edemiyordu. Yalnız bundan böyle gerek makamlar tarafından gerekse fertler tarafından yapılacak ihbarları almakla salâhiyetli kılınmıştı, umumî ittihamcı aldığı ihbarnameleri zabıtai adliyeye gönderir ve takip edilmelerine nezaret eylerdi. Acaba bu müddeiumumilerin ihbarnameleri almakla bilhassa tanzif edilmiş oldukları zamanın hatırası mı idi? kuvvei icraiye komiseri ise müddeiumumilerin diğer vazifelerini yapmakta yani kanun namına talepte bulunmakta devam ediyordu.

Cinayet mahkemesi reisi maznunu hapishaneye gelişinden itibaren yirmi dört saat zarfında sorguya çekiyordu. Bu sorgunun zaptı tutuluyor ve evraka raptolunuyordu. Gerek umumî ittihamcı, gerek müddei şahsî ve gerekse maznun cinayet reisine yeni şahitler dinletebilirlerdi. Brumaire kanununda usulî muamelenin doğruluğu bu zaman tetkik ve kontrol edilmeğe başlandı. Kuvvei icraiye komiseri ittihamnamenin altına « kanun müsaade ediyor » veya « kanun menediyor » ibaresini yazardı. Mahkeme reisi tevkif müzekkeresinin gerek tahkikatın doğruluğuna veya butlanına duruşmalı karar vermek üzere yirmi dört saat zarfında mahkemeyi toplanmağa davet ederdi. Gerek muamelede bir usulsüzlük görürlerse mahkeme en eski batıl muameleden itibaren usulî muamelelerin yeniden yapılmasına karar verirdi.

Hüküm jürisi önünde geçen usulî muameleleri Brumaire kanunu inceden inceye ve uzun uzadıya tanzim etmişti, bu kısım eski kanunun meçhulü olan bir müessese idi. 1791 kanunu jüri önündeki usulî muameleler arasına yazının karışabilmesinden duyduğu korkuyu ifrata vardırmıştı. Yeni kanun ise şifahilik aslına sadakat göstermekle beraber yazıyı ber taraf etmekte o kadar kat'î ve mutlak davranmıyordu. Tahkikatı evveliyeye ve tahkikatı evveliyenin aleti kılınan yazı yeni kanunda çok ehemmiyet kazanmıştı. Bundan başka bu kadar ehemmiyet kazanmış olan bu yazıların duruşmada ibrazına da bir yer ayrılmıştı. Şimdiye kadar beray, malûmat yalnız umumî ittihamcıya verilen bu yazılar bundan böyle maznunada bildirilecekti, böylece maznun kendisine bildirilen bu yazılar içinden müdafii ile beraber müdafaası için lâzım olan unsurları evveliden hazırlıyabilmış olacaktı.

« Mahkeme reisinin dinliyeceği şahitlerin ifadeleri umumî ittihamcı ile maznuna tebliğ edilecektir, hilâfına hareket sonradan yapılacak

usulî muamelelerin butlânını icap ettirir.» «Maznun sorgusundan sonra usulî muamelelere ait diğer evrakın birer suretini alacaktır. Bu suretler kendisine mahkeme kâtibi tarafından meccanen verilecektir. Hilâfına hareket, sonradan yapılacak usulî muamelelerin butlânını mucip olur.» Sulh hâkimi tarafından dinlenmiş şahitlerin ifadeleri kendisine okunmuş olduğundan maznun bu ifadelere zaten muttali'dir. Yalnız jüri direktörünün gizlice dinlediği şahitlerin ifadesi maznunun meçhulüdür. Maznunun meçhulü olan bu zabıtlar duruşmada ancak lüzum halinde ve lâzım olduğu kadar okunacaktır.

«Jüri azalarına duruşmada hazır olmıyan hiç bir şahidin ifadesi okunamaz» «duruşmada hazır olan şahitlerle maznunun zabıtaî adliye, jüri direktörü ve cinayet mahkemesi reisi önünde verdikleri ifadelerden ancak şahitlerle maznunun eski verdikleri ifadelerle jüri önünde verdikleri ifadeler arasında tahalûf ve teza'dı göstermek için lâzım olan miktarı okunabilir.»

«Reis jüri azalarına şahitlerin ve maznunun yazılı ifadelerinden başka davaya ait bütün evrakı verir.»

Tahkikatı evveliyeden şifahî olan duruşmadan istifade edilebilmesini temin için Merlin'in bulduğu kombinezon bundan ibaretti.

Manevî beyyine nazariyesi (kanunî beyyine muhalifi) selâbetle muhafaza edilmişti. Kanunda, reis tarafından jüri azalarına bu cihetin iyi anlatılması için uzun bir talimat vardı. Bu cihet yalnız reis tarafından şifahen anlaşılacakla kalmıyacaktı. Reis bu ciheti büyük harflerle yazılmış levhalarda tesbit edecek. o levhaları jürinin müzakere odasına astıracaktı.

Hüküm jürisini teşkil tarzı, ret tarzı, hükümün verilmesi için lâzım olan nisabı ekseriyet, ve jüri azalarının beyanlarını vermeleri tarzı ve temyiz faslı 1791 kanunundaki hükümlerin aşağı yukarı aynı idi.

Gıyaben cereyan eden muhakemede Brumaire kanunu da 1791 kanunu gibi eski hükümleri ifade ediyordu. Jüri buraya da müdahale ediyordu. Fakat şahitler dinlenmiyor yalnız ifadeleri okunuyordu. Ceza müruru zamanı olan 20 sene müddetle maznunun gelip mahkemeye çıkması gıyaben verilmiş hükmü hükümden sakit kılıyordu, ve maznunun mutat usul dahilinde muhakemesi yapılıyordu. Yalnız maznunun gelmediği zamanlarda ölmüş şahitlerin ifadeleri umumî kaideye istisnaen duruşmada okunabilirdi. Bu istisnaiyeti tecviz eden kanun maddesi aynı zamanda jüri'lere «yazılı delillerin kararlarının yegâne rehberi olmadığını ve kendilerine ancak malûmat vermeğe yarar bulunduğunu» da ihtar eylemeği unutmıyordu.

Brumaire kanunu mucibince cünha mahkemesi «reisi jüri direktörü ile iki sulh hâkiminden mürekkepti.» İş cünha mahkemesine ya jüri direktörünün lüzumu muhakeme kararile ve mağdurun maznuna gönderceği davetname ile intikal ederdi. Görülüyor ki mağdur maznunu

doğrudan doğruya cünha mahkemesi huzuruna çağırabilmek hakkını almıştı. Yalnız celpname evveleminde, cünha mevadından olan bir suçun hakikaten mevcut olduğunu tesbit zımnında jüri direktörünün vizesine arz olunmalıdır. Cünha mevadında daima caiz olan istinaf cinayet mahkemesi önünde yapılıyordu. Maznun, mağdur olan müddei şahsî kuvvei icraiye komiseri ve umumî ittihamcıdan herbiri istinaf edebilirdi.

Kabahat mevadında ise mahkeme sulh hâkimile iki aza mülâzımından mürekkepti. Takibat belediye nezdindeki kuvvei icraiye komiserinin veya mağdurun talebi üzerine yapıldı. Tahkikat duruşmada yapıldı ve istinaf caiz değildi.

Brumaire kanunu 1791 kanununu az tadil etmişti, yalnız tahkikatı evveliyenin gizli ve yazılı olmasını temine matuf bir meyil göstermiştir.

Hürriyet için can vermiş olan Fransa hürriyetten bıkmış bir hale gelmişti, ve derin bir aksül'amel ile hürriyet prensipleri yerine autorité (nüfuz ve kuvvet) prensiplerine rücu eylemişti. Bu rücu kendisine eski krallık devri müesseselerine göz attırdı ve az kalsın 1670 emirnamesini 1789 daki tadil şekliyle kabul eyliyecekti. Müteakip bahislerde bu hususları arzedeceğiz.

* * *

Sene IX kanunları

Brumaire sene IV kanununun tanzim ve tesbit eylediği ceza muhakemeleri usulleri çok sürmeden derin tadilâta uğradı. Kanun tenkil hususunda kifayetsizlik göstermişti. Çünkü takibat ve ilk tahkikat sinirlendirilmişti. Çünkü jüri sisteminin tatbik edildiği muhit kanunun bu aczine sebebiyet vermişti. Siyasî ihtiraslarla bozulmuş ve bütün Fransayı sarmış olan haydutluk ve şekavet karşısında âciz kalmıştı. Fransa'da terakki arzusuna derin huzur ihtiyacı kaim olmuştu. Hali hazırın müşkülleri az kalsın maziye galebe temin edecekti.

Brumaire kanununa yapılan ilk tadil 22 frimaire sene VIII teşkilâtı esasiyesi tarafından yapılmıştır. Arzeylediğimiz teşkilâtı esasiye kanunu umumî ittihamcı ile cinayet mahkemesi nezdindeki kuvvei icraiye komiserliği vazifelerini de kuvvei icraiye komiserinide topluyor ve umumî ittihamcıyı ortadan kaldırıyor. Binaenaleyh eski müddeiumumi tamamiyetle mahkemelerde tecelli ediyordu, müddeiumumiliği esasından teşkil etmek ve ona takibatı tevdi etmek hususiyetlerini de 7 Pluviöse sene IX kanunu temin etmiştir. 7 Pluviöse sene IX kanunu ilk tahkikatı da eski kanuna yani 1670 kanununa pek yaklaşır tarzda tanzim eylemiş ve jüri önündeki duruşmayı derin bir tarzda tadil etmişti.

Kanunun Tribunat huzurunda mazbata muharriri olan Thiessé demişti ki: « Suçları takip eden bir müddeiumumi fikrile bir müstantik fikri ve bunların vazifelerinin açık ve sarîh olarak tevzii düşüncesi lâyhaya hâkim olan fikirdir. » Her sancakta hükûmet komiser muavinliği ihdas ediliyordu. Bu muavinler birinci konsül tarafından tayin olunur, ve yine birinci konsül tarafından istediği gibi azledilebilirdi.

Hakiki bir müddeiumumi olan hükûmet komiser muavinleri cünha ve cinayet mevadında bütün suçları aramak ve takip eylemekle muvazzaftı, bundan böyle ihbar ve şikâyetlerde bunlara yapılacaktı. Gerçi sulh hâkimleri ile jandarma zabıtları da ihbar ve şikâyetleri kabul edebilmek salâhiyetlerini muhafaza etmişlerdi, fakat sulh hâkimleriyle jandarma zabıtları zabıtai adliye sıfatıyla müddeiumuminin emri altına konmuş ve müddeiumumiye muavin kılınmıştı.

Tevkif hakkı yeniden tanzim edilmişti. Sulh hâkimile jandarma zabıtları maznunu üç halde tevkif ettirebilirlerdi: Meşhut cürüm halinde, velveleinas üzerine, yahut cinayet mevadında kâfi emareler mevcutsa; tevkifi emreden memur mümkün olan en kısa zamanda maznunu hükûmet komiseri muavini önüne göndermeğe mecburdu. Muavin maznun aleyhine müzekkere keser (Mandat de dépôt) ve nezaret altına alır. Muavine maznunla birlikte şikâyet ve zabıtlarda gönderilir.

Bu yeni bir düşünce ve müessese idi. Müddeiumumiye o zamana kadar haiz bulunmamış olduğu bir kuvvet veriliyordu. Aynı zamanda takibat ile tahkikat arasına konmuş olan hudutlar da birdenbire kaldırılmış oluyordu. Bütün evrak elinde temerküz ediyor, ve nezaret altına alabiliyordu. Kanun bu kuvveti müddeti kısaltmakla tadil ve tahdit eyliyordu. Müddeiumumi nezaret altına alınmak emrini, verdiği andan itibaren 24 saat zarfında jüri direktörünü keyfiyetten haberdar etmeğe mecbur tutuluyordu. Jüri direktörü de işe muttali olmağa ve en kısa zamanda harekete geçmeğe mecburdu.

Bundan sonra tahkikat eski muhakeme usulünün prensipleri dahilinde cereyan eyliyordu. müddeiumumile müstantik birlikte hareket ediyorlardı: Biri talep eyliyor diğeri tahkikat yapıyor ve karar veriyor. Şahitler eskisi gibi müddeiumumilik ve müddei şahsi tarafından bildiriliyordu. Gizli tahkikat usulü tekrar doğuyordu, ve şahitler teker teker ve maznunun gıyabında dinleniyordu ki bu hal 1789 dan beri takip edilen kaidelerin altüst olması demekti. Aynı zamanda sorgu hakkındaki prensipler de değişiyordu. Hâkim maznuna, aleyhine olan şeyleri, kendisine isnat edilenleri bildirmekle işe başlamıyordu. Bununla beraber eski kanunların liberal fikrinden az çok bir iz kalmıştı; bu itibarla sorgudan sonra jüri direktörü maznuna şahitlerin ifadesini okumağa mecburdu. Maznun da tekrar dinlenmesini istiyebilirdi.

Tahkikat bittikten sonra jüri direktörü evrakı üç gün zarfında müddeiumumi muavinine gönderirdi; müddeiumumi muavini taleplerini yazı ile bildirmeğe mecburdu. Bundan sonra müstantik bir karar verirdi; bu

karar eski fevkalâde ile tanzim kararını hatırlatabilirdi. Filhakika müstantik ahvale ve delillerin mahiyet ve ağırlığına göre ya maznunu tahliye ederdi, (men'i muhakeme) veya sulh mahkemesine, yahut cünha mahkemesine veya ittiham jürisi önüne gönderirdi. Lüzumu muhakeme halinde eski kanunlar dahilinde ya maznunu muvakkaten tahliye ederdi yahut nezaret altına alınmağı bir tevkif kararıle kanunî şekle ifrağ eylerdi.

Direktör hâkimin kararına karşı müteaddit kanun yolları açıktı; fakat bu yollar yalnız müddeiumumiye karşı açıktı, eğer karar müddeiumumiliğin talebine muvafık değilse iş mecburen sancak mahkemesi önüne giderdi. Mahkeme jüri direktörünü ve müddeiumumiyi dinledikten sonra kararını verirdi. Bundan sonra muavin, münasip görürse evrakı cinayet mahkemesi nezdindeki âmirine yani hükûmet komiserine gönderirdi. Hükûmet komiseri üçüncü derece olmak üzere cinayet mahkemesine işi tevdi eylerdi. Nihayet hükûmet komiseri bu karar aleyhine de temyize müracaat edebilirdi. Halbuki maznunun itiraz ve istinaf hakkı kanunun hiç bir yerinde mezkûr değildir.

Mükemmel bir ilk tahkikat kanunu olan yeni kanun ittiham jürisi önündeki usulî muameleleri tamamen değiştirmişti, ve tahriri muhakeme usulünü şifahi muhakeme usulü yerine koymuştu. İddianame cinayet mahkemesi nezdindeki hükûmet komiserinin muavini tarafından tanzim olunurdu; jüri direktörü iddianame ile iddianameye ait bütün evrakı jüriye okurdu. Şikâyetçi taraf ittiham jürisi tarafından dinlenmezdi. Şahitler de çağrılmazdı. Binaenaleyh iddianameye mesnet olan bütün evrakla birlikte sorgu zaptile şahitlerin ifadelerini havi zabıt ittiham jürisine tevdi olunurdu.

Görüldüğü üzere V Pluviöse kanunu açıkca maziye doğru dönmüştü. 1691 kanunu ile sene IV kanununun ortadan kaldırdığı gizli ilk tahkikatı iade etmişti. Yaptığı islahat ise bunlardan ibaretti: 1) Müddeiumumilikle müstantiklığın iadesi; 2) Mandat de dépôt'in (nezaret altına alınmak) ihdası. - 3) şahitlerin maznunun gıyabında dinlenmesi; 4) ittiham jürisi önünde şifahi duruşmanın yerine yazılı delilleri ikame eylemek. Şimdi kanunun münakaşası esnasında bu islahatın her birinin nasıl takdir edilmiş olduğunu arz edelim:

1 - Müddeiumumiliğin ihdası umumiyetle tasvip edilmiştir. Bir çok hatipler lüzum ve meşruiyetini müdafaa eylemişlerdir. Fakat 1791 adamlarının tercih eylemiş oldukları sisten de öyle kolayca terk edilmedi. 1790 senesinin şayanı tezkâr olan münakaşalarının hatıraları ortaya döküldü. Münakaşaya iştirak eylemiş hatiplerin hatıraları anıldı. Zaman anılan hatiplerin isimlerini gittikçe büyüttü. Bu hatiplerin çoğu büyük bir mütefekkir olmakla kalmamıştı, aynı zamanda birer kurban birer şehitler.

Sonra hatıraları anılmış hatiplerin birer kurban olmasına sebep olmuş olan tedhiş (Terreur) devrinin hatıralarına geçilerek umumî

ittihâmı hükûmetin eline bırakmaktaki tehlikeler gösterildi. Fakat bütün bunlar cevapsız kalmıyordu; en büyük cevapta takibatı kuvvetleştirmek zarureti idi: «Fransa, evvelâ bir hükûmetsizliğin, sonra sönüp gitmekten veya müstebit olmaktan kurtulamıyacak kadar zaif bir teşkilâtı içtimaiyenin lâzımı gayrı müfariki olan iğtişâşların müellim tecrübelerini yapmıştır.» «Fransa'da hükûmet, teşkilâtı esasiyeye nazaran, başlı başına icra kuvveti değildir? Yalnız hükûmetin kanunları icra ile mükellef bulunmasından kanunlara birer taaddi olan cürüm ve cinayetleri meydana çıkartmak ve takip etmek te ona aittir.»

«İstikbalde suçların takibini üç yüz memurun eline bırakmaktan korkuluyorda bugün suçların takibinin üç milyon kişi elinde bulunduğunu düşünmekten korkulmuyor.»

2 - Nezaret altına alınmak (mandat de dépôt) hususu çok şiddetli mukavemete maruz kaldı, bu yepyeni bir ihdas, bir bid'at idi. Meçhul, bilinmiyen bir şeydi, ve binaenaleyh bir çok hatip nezaret altına almak hususunu şüphe ve tereddütle karşıladılar. Usulü muhakemenin bu son doğan «müzekkere» sinin mazhar olduğu talih nazarı dikkate alınıyorsa o zamanki korkuların pekte abes bir şey olmadığı tezahür eyler. Hatipler kanunun bu yeni «müzekkere» nin şeklini doğru olarak tayin ve tarif etmesini istediler, şu cevabı aldılar: «Nezaret altına alınma müzekkeresi mandat de dépôt kanunda yeni bir kelimedir. Fakat zatı mesele yeni bir şey değildir. Maznunun tutulduğu an ile tevkif müzekkeresinin kesildiği zaman arasında geçen tahkikat safhası derhal ve bir nefeste arzedilebilecek kadar sade değildir... Bütün bu müddet zarfında maznunu serbest bırakmak ihtiyatsızlıktan fazla bir şey olur... Aynı zabıtaî adliye memuru daha şimdiden maznun üzerinde üç muhtelif salâhiyet tatbik etmektedir: İhzar müzekkeresi vermektedir; 2 - maznunun tahkikat müddetince tayin ettiği bir yerde muvakkaten tutulmasını emreder ki buna nezaret altına almak diyebiliriz; 3 - Tevkif müzekkeresi keser. Zabıtaî adliye memurları tevkifhanesi bir çok nahiyelele dağılmış olmalarından çok kerre bazen karakola, bazen bir hane ve ekseriya eski derebeylik hapishanesine tevdi ediyorlar, ve hatta köyün çan kulesine koymağa kadar gidiyorlar... 7 inci maddeye nazaran maznun tevkifhaneden başka bir yere konamaz (depo edilemez, tevdi edilemez). Bu itibarla müddeiumumiye verilen depo müzekkeresi sulh hâkimlerinin vermekte oldukları muvakkaten alıkoyma emirlerinde daha endişeli ve daha usulsüz değildir.» Bu sözlerden anlaşıldığına göre nezaret altına almak usulünü kanuna almakla vazı'ı kanun o zamana kadar cari olan usulsüz fakat zarurî bir muameleyi meşru kılmak istiyordu. Her halde mecburen muvakkat olan ve kısa sürmesi lâzım bir tedbirdi. Kanun, nezaret altına almak salâhiyetini müddeiumumilere verirken mucip sebeplerin bildirilmesini istemiştir, halbuki tevkif müzekkeresinde mucip sebepler behemehal zikrolunmalıdır.